

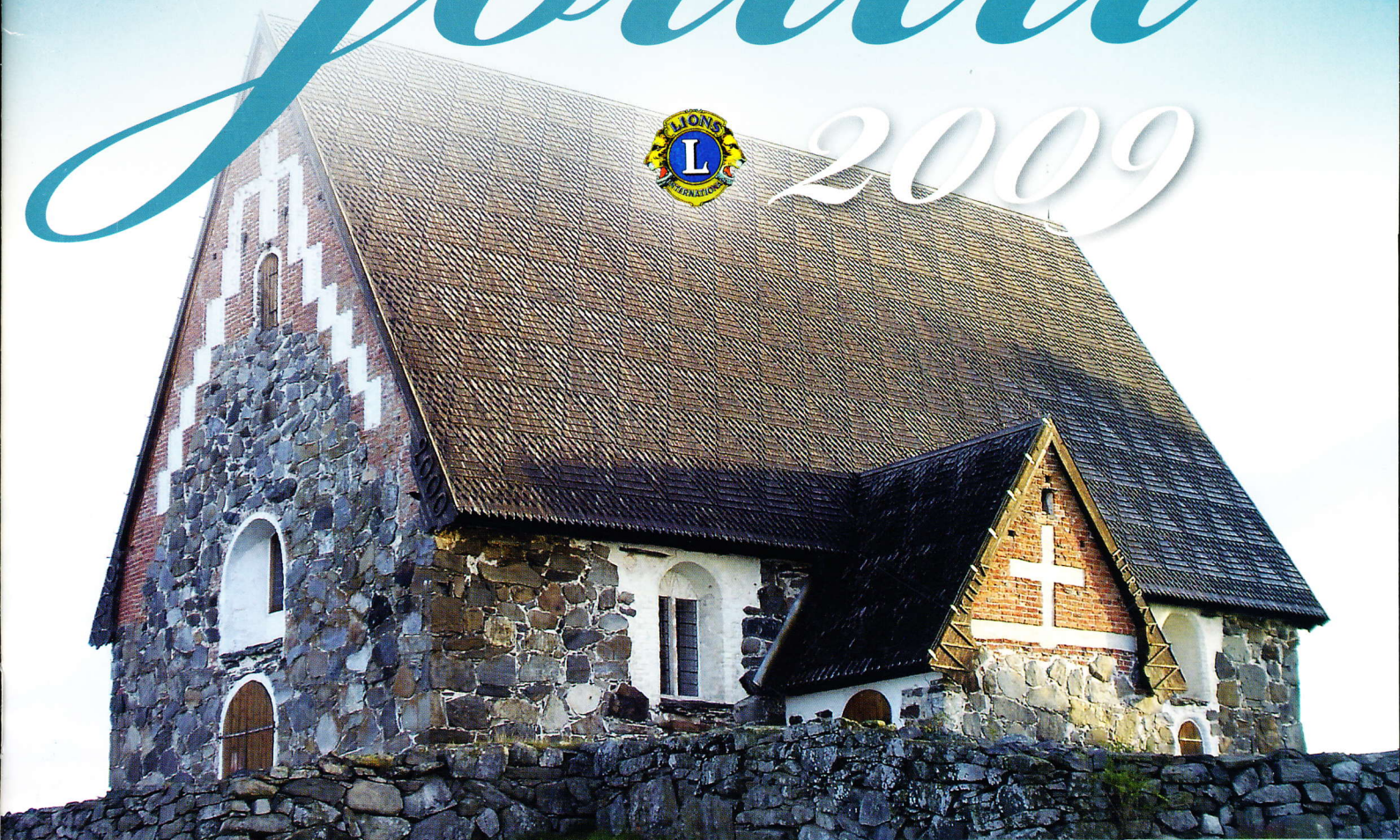
Sastamalan

Jorulu

2009

VEXVE

VESINIEMINEN

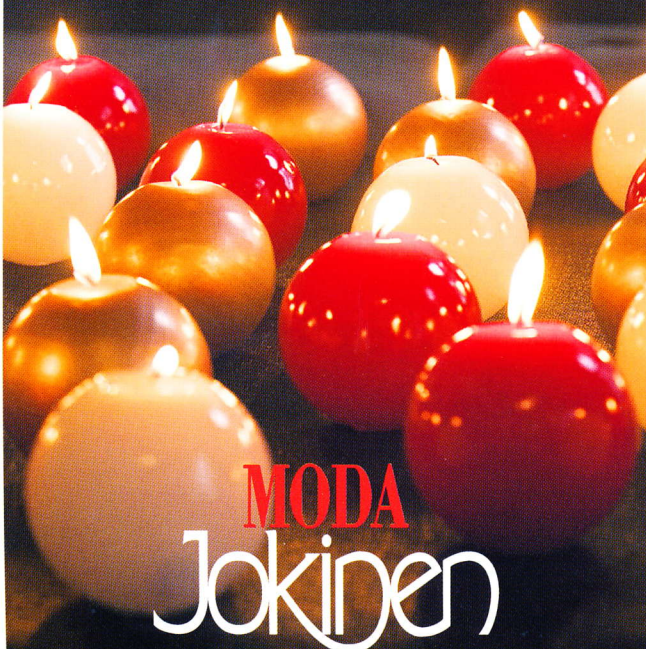
2
SWAROVSKI

*Rauhallista
Joulun aikaa*

1955 Optiikka • Kello • Kulta
NYYSSÖNEN
Onkiniemenkatu 11, Sastamala • puh. (03) 512 6100
www.nyyssonen.fi

Rauhallista
Joulua

MODA
Jokinen

Vammala Tampere Turku Helsinki Espoo

*Rauhaista Joulua
ja
Onnea uuteen vuoteen.*

 Säästöpankki
Vammala
Puistokatu 6, 38200 Vammala
puh. 03-5120 900, fax. 5120 916
www.sphuittinen.fi

Sastamalan Joulu 2009

nro 22

Kustantaja:

Lions Club
Sastamala/Vammala ry

Lehtitoimikunta:

Erkki Vainio
Irma Laitinen
Asko Laiho
Ritva Tuominen
Pekka Maaranen
Tapio Riutta

Kansikuva:

Asko Laiho

Ulkoasu ja taitto:

IDEA-mainos, Heidi Niemi

Paino:

Vammalan Kirjapaino Oy
2009

Kiitämme

lehtemme kirjoittajia,
ja tuki-ilmoittajia.

Lehden tuotto
käytetään nuoriso-
ja vanhustyöhön.

Sastamalan Joulu on LC
Sastamala/Vammala ry:n
rekisteröimä tavaramerkki.

Sisältö

Me tarvitsemme sinua, <i>Pertti Tihveräinen, Anna-Maija Tihveräinen</i>	4
Koti Sastamalassa, <i>Anna-Maija Tihveräinen</i>	5
Etsikkoaikoja, <i>Arkkipiispa emeritus John Vikström</i>	6
PID A. P. Singh Vammalassa	8
Suomen kirjakielen synty, <i>Aimo Hakanen</i>	10
Tyrvääläinen Antti Lizelius, <i>Tapio Rautajoki</i>	14
Talvisotakirjojen takavarikointi, <i>Esko Pietilä</i>	17
Muistoja Tyrvään karjanhoitokoulusta, <i>Jari Nurmi</i>	18
Taiteilija Paavo Hakala, <i>Sirkka-Liisa Hakala</i>	22
Tyrvään Illon Korpisevän torpan ja suvun vaiheita, <i>Matti Juti</i>	26
Siirtoväen sijoittumisesta sodan vuosina, <i>Armi Hohko</i>	31
Kivi vaan on ikuinen, <i>Tauno Lehtimäki</i>	34
Jouluisia seikkailuja Sastamalassa, <i>Pirjo Tuominen</i>	37
Partiolaisia ja ankanpoikia, <i>Jaakko Pirttikoski</i>	38
Oppaan kohtaamisia Pyhän Olavin kirkossa, <i>Paula Syrjälä</i>	42
Yhdistäjä palasi juurilleen, <i>Risto Nyssönen</i>	46
Kirje lapsenlapselle, <i>Leena Ojala</i>	51
Lämmin ja iloinen talvi, <i>Paula Kokkonen</i>	53
Keisarillinen lääkintäohje	57
Kun saapuu syys, <i>Hely Lenni-Taattola</i>	58
Lehtipisteistä tavarataloiksi, <i>Risto Nyssönen</i>	60
Runoja ja anagrammeja	64
Kutsuvat kellot kotoisen kirkon, <i>Maria Mustalahti</i>	66

Me tarvitsemme sinua

Elämme palvelu- ja hyväntekeväisyysjärjestö Lions Club Sastamala/Vammalan 50-vuotisjuhluvuotta.

Tämänkauden yksi kansainvälinen teema "Move to Crow", liikkeellä kasvuun, symbolisoi jaettava vastuuta ja sitoutumista uusien toimintakeinojen ja ideoiden löytymiseen sekä jäsenmäärän kasvattamiseen. Meidän tämän hetken toimijoiden on kuitenkin osattava pitää huolta myös siitä, mikä Lions-toiminnassa on ollut ja on arvokasta. Me toimimme yhdessä vaalien perusarvoja ja samalla innokkaasti yritämme saada toimintaa virkistäväksi, antoisaksi, luovuuteen innostavaksi ja näin saada aikaan myös kehitystä.

Toinen tärkeä teema tälle kaudelle on "Me tarvitsemme sinua". Varsinaisesti tämä uusi kampanja pyrkii saamaan lisää puolisoita ja naisia mukaan toimintaan. Kansainvälinen presidentti Eberhard J. Wirfs on todennut, että järjestö ei olisi sama ilman puolisoita. Tässä asiassa Vammalan lionit ovat ehdottomasti samaa mieltä. Täällä ladytoiminta on ollut koko 50-vuotisen historian ajan erittäin aktiivista, jopa Suomen huipputasoa. "Me tarvitsemme sinua" teemaa voidaan kuitenkin laajentaa koskemaan myös konkreettista palvelutoimintaa. Lioneina ja ladyina meidän tulee leijonahengen mukaisesti pitää huolta kanssaihmisistämme. Meidän tulee huomata toiset, välittää toisista ihmisistä ja osoittaa huolenpito tekojen

kautta. Huolenpitoa on ollut hiekoitussoran vieminen veteraaneille, Sastamalakodin asukkaiden kuljettaminen asioilleen ja ulkoilemaan sekä koululaisten harrastusten tukeminen. Huolenpitoa on ylipäänsä avuntarpeessa olevien auttaminen ja tukeminen missä vain voimme. Ihmissuhteet antavat elämälle tarkoituksen. Huolehtimalla toisista vahvistumme itsekkin. Palvelutehtävässämme onnistuaksemme tarvitsemme myös Sinua.

Nykyisin elämän tärkeimpiä arvoina tunnutaan pitävän tuottavuutta ja tehokkuutta. Tämä näkyy esimerkiksi asenteissa vanhuuteen. Vanhuus ei ole tauti, vaan luonnollinen osa elämää. Vanhus ei ole budjetin harmillinen menoerä, josta pitäisi päästä eroon. Kun asenne vanhuuteen muuttuu, tapahtuu muutos myös vanhusten kohtelussa. Tässä informaatioteknologia ja digitaalitalouden yhteiskunnassa on tärkeää huolehtia yhdessä,

etteivät koneet ja virtuaali-maailma vääristä todellisuutta ja lisää ihmisen ikävää toisen luo. Me tarvitsemme toisiamme! Tehokkuusarvojen soisi antavan tilaa läsnäololle, kuuntelemiselle, pitkän elämän arvostamiselle ja kunnioittamiselle. Saammeko vielä vaihdettua vanhusten teho-hoidon hoivaksi ja huolenpidoksi? Omalta pieneltä osaltaan leijonatyö pyrkii tähän.

Näin joulun alla ihmiset miettivät, mitä ostaisivat lahjaksi läheisilleen. Kunpa emme olisi liian kiireisiä, vaan voisimme antaa aikaa toisillemme joululahjaksi. Sehän ei ole kallista, meidänhän ei tarvitse ostaa sitä – me voimme antaa omastamme. Puhelinsoitto, vierailu, lumenluonti, siivoaminen tai kuunteleminen ei juuri maksa. Tällainen huolenpito tekona on arvokasta, vaikka onkin ilmaista.

*Hyvää Joulua
ja Onnea Vuodelle 2010*

Pertti Tihveräinen
Presidentti

Aino-Maija Tihveräinen
First Lady

Koti Sastamalassa

Lions-Club Sastamala/Vammalan leijonaveljet perustivat viisaudessaan Sastamalakodin palvelukohteekseen vuonna 1963 kaupungin myötävaikutuksella, Ray:n avustuksella ja ladyjen tuella. Siitä alkaen palvelutalo on ollut satojen ikäihmisten koti, josta on saanut laadukkaan huolenpidon kohtuullisella korvauksella. Asukkaat ja työntekijät ovat viihtyneet.

Omalla tahollani perheterapeutina sekä varsinkin kuntapuolen työntekijöiden työhönohjaajana ja kouluttajana, olen korostanut vuorovaikutukseen vaikuttavien tärkeiden arvojen ja asenteiden merkitystä elämänlaatuun. Jos hoitavan henkilön työmäärä on kohtuullinen ja työilmapiiri hyvä, on työntekijän vaivatonta ilman erillisiä kustannuksia pitää työn laatua korkealla. Niin perheen kuin työpaikankin ilmapiiriin ja huolenpidon laatuun, vaikuttavat oleellisesti hoitajien ystävällisyys, toisen ihmisen kunnioittaminen ja huomioon ottaminen, empaattisuus ja kuuntelemisen taito. Edellisen laman jälkeisten säästötoimien myötä moni vuorovaikutustaidoiltaan lahjakaskin hoitaja huomasi vähitellen hymynsä kiristävän ja puhetapansa kiireessä koventuvan. Suomessa on vanhustenhuoltoon annettu kaksi kertaa laatusuosituksia ja vuonna 2008 käynnistettiin seuranta niiden noudattami-

sesta. Nyt 2009 syksyllä kuntien kiristyneen taloustilanteen seurausten vuoksi joutuu peruspalveluministerimme valmistelemaan jo uutta lakia, jolla turvattaisiin vanhusten hyvä hoito. Hyvinvointivaltion merkki on se, miten hyvin se pitää huolta kaikkein eniten apua tarvitsevista kansalaisistaan. Tämän pitäisi olla kunniaakysymys suomalaisille.

Tutustuessani aikoinani muualta muuttaneena Sastamalakotiin olin vaikuttunut. Sastamalakodin toiminnassa arvot ja asenteet olivat kohdallaan. Ilmapiiriin positiivisuus oli melkein käsin kosketeltavaa. Ihmettelin jopa itsekseni, voiko niin hyvältä, suorastaan idylliseltä, vaikuttava toiminta olla edes totta.

Pari vuotta sitten sain oivan tilaisuuden käytännössä testata saamani kuvan paikkansapitävyyttä. Silloin 89-vuotias yksin asuva äitini joutui lähtemään evakkoon rivitalonsa piharemontin vuoksi. Mahdolliseen siirtymiseensä asumaan palvelutaloon hän oli aina suhtautunut hyvin varauksellisesti. Yllätyksekseni hän halusikin - väsyneeksi itsensä tuntevana - päästä evakkoajaksi kokeilemaan asumista Sastamalakodissa. Onneksi intervallipaikka järjestyi nopeasti. Hakiessamme häntä pois tämä kriittinen rouva totesi, että hän voisi tulla tähän taloon uudelleenkin. Hänen lausumanaan kommentti oli todella suuri kiitos palvelukodin puitteille, huolenpidolle

ja vuorovaikutuksen laadulle. Edellä mainittuihin asioihin on lionsladyilla ollut suuri merkitys. Melkein 50-vuotta ovat Vammalan klubin ladyt osallistuneet talon arkeen. Alussa sisustettiin joukolla tiloja, ripustettiin verhoja, seinävaatteita ja tauluja sekä hankittiin astioita. Nykyään näkyvimpiä ladyjen toimintoja ovat koko talon joulujuhla puuroineen ja torttukahveineen sekä keväisin lätkyestit. Mielestäni merkityksellisempää on kuitenkin yksittäisten ladyjen tekemä, tavallaan näkymätön työ, kun he käyvät keskustelemassa tai ulkoilemassa Sastamalakodin asukkaiden kanssa. Kuulluksi ja huomatuksi tuleminen on tärkeää ihmiselle koko elämän ajan.

Näin olen taas vahvistanut yleistä käsitystä siitä, miten eri-arvoinen maa Suomi on. Joka kunnassa ei ole mahdollisuutta Sastamalakodin tyyppiseen palveluasumiseen. Toivottavasti edellytykset tällaiselle voittoon tavoittelemattomalle hyväntekeväisyisyhdistyksen toiminnalle ovat tulevaisuudessaakin olemassa. Asukkaille kyse ei ole vain palvelutalo Sastamalakodista, vaan heille hyvin merkityksellisesti kodista Sastamalassa. Toivottavasti ”hyvä, lämmin, hellä, on mieli jokaisen”, kun kyseessä ovat asuminen Sastamalakodissa tai toiminta sen hyväksi.

Aino-Maija Tihveräinen
First Lady 2009 - 2010

Etsikkoajkoja

(Mt 11:20-24)

Sitten Jeesus alkoi soimata niitä kaupunkoja, joissa hän oli useimmat voimateksoja tehnyt, siitä etteivät ne olleet tehneet parannusta:

"Voi sinua, Korasin! Voi sinua, Betsaida! Jos teidän kaduillanne tehdyt voimateot olisi tehty Tyroksessa tai Sidonissa, niiden asukkaat olisivat jo aikoja sitten verhoutuneet säkkiin ja tuhkaan ja kääntyneet. Minä sanon teille: Tyros ja Sidon pääsevät tuomiopäivänä vähemmällä kuin te.

Entä sinä, Kapernaum, korotetaanko sinut muka taivaaseen? Alas sinut syöstään, alas tuonelaan saakka! Jos sinun kaduillasi tehdyt voimateot olisi tehty Sodomassa, se olisi pystyssä vielä tänäkin päivänä. Minä sanon: Sodomaa pääsee tuomiopäivänä vähemmällä kuin sinä."

Tämä päivä Tyrvään vanhassa Pyhän Olavin kirkossa on monien ja monenlaisten muistojen päivä, surullisten mutta myös iloisten muistojen päivä.

Itse muistan miten järkyttävä näky avautui minulle tuona sunnuntaiamuna pian kaksitoista vuotta sitten. Olin matkalla Karkkuun jatkaakseni edellisenä perjantaina alkanutta piispantarkastusta. Maantieltä näin, mitä täällä niemekkäällä oli tapahtumassa.

Kirkon mustuneet päädyt förröttivät kohti taivasta. Katto oli rojahtanut alas päätyjen väliin. Alhaalta nousi musta savu. Karkku sai silloin odottaa ja käänsin virka-autoni kohti kirkkoa. Täällä avautui

sitten toinen näky: Kirkonmäki täynnä paloautoja ja syvästi järkyttyneitä ja surevia ihmisiä.

Kolmas muistikuva liittyi iltapäivällä pitämäämme rukoushetken palaneen kirkon raunioiden edessä. Veisattiin, rukoiltiin, itkettiin. Ja miehet, jotka olivat valmistaneet paljon työtä ja taitoa vaatineen katon päättivät: Teemme sen uudestaan.

Muistan myös muutaman neuvottelun, jossa kirkon sisustuksen jälleenrakentamista pohdittiin ja suunniteltiin, ja tietenkin myös sen suuren ilon ja juhlan päivän, jolloin uuden katon ja sisustuksen saanut kirkko vihittiin uudelleen käyttöön.

Monilla teistä on tietysti muitakin muistoja, jotka tänään nousevat pinnalle.

Niin, mitä liikkuu ajatuksisianne ja mielissianne, kun tämä kirkko oli palanut, kun sitä ei enää ollut olemassa, kun jäljellä oli vain mustuneita seiniä ja päätyjä? Kun seisotte kirkonmäellä katsomassa hävitystä?

Luulen, että moni koki, että jotain enemmän oli palanut kuin vain tämä kirkkorakennus sisustuksineen ja kattoineen. Jotain muutakin oli poissa. Tuli niin outo ja turvaton olo. Merkillinen yksinäisyys valtasi mielet kun vanha turvallinen kirkko yhtäkkiä oli poissa.

Päivä jolloin Jeesus itkee

Miltä tuntuisi, jos poistettaisiin kaikki kirkot suomalaisesta maisemasta? Miltä tuntuisi, jos jokaisen kirkon paikalla olisi jäljellä vain tyhjä kumpu

■ Arkkipiispa emeritus John Vikström piti saarnan Tyrvään Pyhän Olavin kirkossa 16. elokuuta 2009.

puitten välissä? Ei kirkkoja, ei pappeja, ei kristinuskoa. Miten silloin toimittaisiin elämän suurissa käännekohtissa, kun lapsi on syntynyt, kun kuolema on tullut vieraaksi? Minkä, kenen, puoleen silloin käännettäisiin, kun jokin järkyttävä onnettomuus ja katastrofi on tapahtunut?

Elämämme kriisit ovat to-

tuuden hetkiä. Nuo hetket, jolloin seisomme ehkä menetetyt omaisuuden raunioilla, terveytemme tai läheisen ihmissuhteen raunioilla, menetetyt työn ja elämäntehtävän tai menetetyt nimen ja kunnan raunioilla.

Nämä ovat hetkiä ja tilanteita, jolloin meidät pysähdytetään, hyvinkin kovakourai-

Arkkipiispa emeritus John Vikströmin saarna Tyrvään Pyhän Olavin kirkon käyttöönottomessussa 11. sunnuntaina helluntaista, 16. elokuuta 2009.

sesti. Hetkiä, jolloin joudumme katsomaan sellaisia asioita silmiin, joita emme ole uskaltaneet nähdä. Hetkiä, jolloin joudumme arvioimaan monta asiaa uudelleen, jolloin havahdumme näkemään, miten toisin olisi pitänyt ajatella, toimia ja elää, jolloin meille valkenee, mitä kaikkea olimme saaneet omistaa sitä tiedostamatta ja ajattelematta.

Tästä on kyse tämän sunnuntain raamatunteksteissä ja sanomassa. Tämä sunnuntai on se kirkkovuoden päivä jolloin Jeesus itkee. Lapsuudenkodissani oli keskeisellä paikalla taulu, jossa Jeesus istuu vuoren rinteellä. On yö. Alhaalla erotuvat kaupungin ääriiviivat. Ja Jeesus itkee. Hän itkee, koska hän hengessään näkee, miten tämä kaupunki pian hävitetään niin, ettei jää kiveä kiven päälle. Jeesus itkee, koska näin ei olisi tarvinnut käydä – jos kaupungin kansa olisi toiminut toisin. Jos. Mutta ei. *"Et tajunnut etsikkoajaksi"*, Jeesus sanoo itkun keskellä.

Tämä on se päivä, jolloin itse Jumala itkee. Itkee rakkaudesta kaikkia niitä kohtaan, jotka ovat hukanneet etsikkoajansa – jotka saivat tilaisuuden ja mahdollisuuden, mutta eivät sitä käyttäneet.

Kaikella on aikansa

Sanassaan Jumala kehottaa meitä huolettomuuteen. Mutta on myös olemassa väärää huolettomuutta, sitä huolettomuutta, jota hengelliset isämme ja äitimme kutsuivat suruttomuudeksi. Huolettomuutta, joka saa meidät lykkäämään asioita kunnes on jo myöhäistä, varsinkin ne asiat jotka liit-

tyvät jumalasuhteeseemme:

Sitten kun on vanha, sitten kun sairastuu, sitten kun tulee vaikeita asioita ja tilanteita eteen, silloin ehtii näitä asioita pohtia. Silloin voi ruveta kääntymään Jumalan puoleen ja rukoilla. Muttei vielä. Nyt ei ole tarvetta. Vasta sitten.

Tee parannus, sanoo selunvihollinen. Tee parannus jo huomenna.

Ja Jeesus itkee.

Sana etsikkoajaksi viittaa siihen mahdollisuuteen, ettei kaikki ehkä sittenkään järjesty. Että kaikella on aikansa. Että aika voi mennä umpeen. Että jotain voidaan lopullisesti kadottaa. Että itse voi joutua kadotukseen.

Edellisessä katekismuksessamme, sen Kristinoppi-osassa, oli kohta, jonka otsikkona oli Etsikkoajakoja. Siinä sanottiin:

"Ihmisen elämässä on aika-ja, joina Jumala erityisesti vetää häntä puoleensa. Sellaista aikaa sanotaan etsikkoajaksi. Useimmiten Jumala kutsuu meitä jo nuoruudessa."

Sitten seurasi lainaus Jesajan kirjasta:

Etsikää Herraa silloin kun hänet löytää voidaan; huutakaa häntä avuksi kun hän läsnä on. (Jes 55:6)

Etsikää Jumalaa silloin kun hänet löytää voidaan, kun hän läsnä on! Mutta eikö Jumala ole aina läsnä? Eikö Jumalan puoleen voi kääntyä milloin tahansa? Eikö hän ole aina löydettävissä? Eikö hän aina ole ihmisen käytettävissä? Hyllyllä, jolta hänet voi ottaa milloin vaan, milloin minulle sopii?

Jumalan vierailu

Professori ja piispa Aimo T.

Nikolainen, jolla muuten oli kesäpaikka täällä ihan lähellä, Karkussa, kirjoittaa kirjassaan Tämän päivän evankeliumi näin:

"Mitä hengellisissä puheissa usein toistuva etsikkoajaksi merkitsee? Alkutekstin sanat voisi kääntää suomeksi vaikkapa piispantarkastuksen määrääjäksi. Käsitemme alun perin vanhatestamentillinen ja tarkoittaa Jumalan vierailua kansansa keskuudessa."

Näin Nikolainen, entinen opettajani ja kollegani.

Jumalan vierailu kansansa keskuudessa. Tarkistin ja totesin, että Uuden Testamentin kreikankielisessä alkutekstissä on todella sana episkopee, latinaksi visitatio.

Etsikkoajaksi on itse Jumalan toimittama visitatio. Ja sillä on määrääjät, alku ja loppu. Jumalan määräämä ja ilmoittama aika.

Tässä siis ollaan. Näillä ehdoilla täällä eletään. Jumalan ehdoilla eikä meidän.

Tästä on viime kädessä kyse, kun puhumme etsikkoajasta. On kyse Jumalan erityisestä vierailusta, aikana, jonka hän määrää, emme me.

Kristillisen kirkon 2000-vuotisen historian aikana on saatu kokemuksia Jumalan tavasta toimia keskuudessamme. Tällöin on voitu todeta, että Jumala käy kansansa keskuudessa erityisesti kriisien aikoina. Yksittäisen ihmisen tai kokonaisen kansakunnan kriisi on usein Jumalan vierailun, Jumalan visitation, erityinen määrääjäaika.

Silloin lähestyy hän, jonka ääni kuuluu, ei vain Eedenin puutarhassa – *"Ihminen, missä olet?"* – vaan myös yön pimey-

destä korkeitten aaltojen keskeltä: *"Minä tässä olen. Älkää pelätkö!"*

Uskallan ajatella, että se mikä Vammalassa on koettu vanhan Pyhän Olavin kirkon ympärillä runsaan kymmenen viime vuoden aikana, on ollut teille erityinen etsikkoajaksi.

Järkyttävä palo oli valtava kriisi. On ollut muitakin kriisejä. Olen kuullut että kriisiä tarkoittava merkki kiinan kielessä on kahden merkin yhdistelmä, uhan ja mahdollisuuden yhdistelmä. Kriisi on uhka ja mahdollisuus, uusi mahdollisuus.

Uskomme mukaan Jumala voi kääntää jokaisen kriisin meille uudeksi mahdollisuudeksi. Sitähän sana etsikkoajaksi juuri tarkoittaa. Ja tästä nyt todistaa koko tämä uusittu kirkko puhtaine seinineen, kattoineen, sisustuksineen, maalauksineen.

Rakkaat seurakuntalaiset! Ottakaa tämän kirkon dramaattinen lähihistoria Jumalan teille antamana erityisenä etsikkoajaksi, mahdollisuutena uuteen elämään Jumalan yhteydessä, Jumalan uudistavan armon ja rakkauden yhteydessä!

Koen, että minulla on tässä tilanteessa sekä oikeus että velvollisuus osoittaa teille apostoli Paavalin välittämän Jumalan samalla kertaa sekä vakavan että rohkaisevan sanan:

"Oikealla hetkellä olen kuulut sinua, pelastuksen päivänä olen tuonut sinulle avun."

Juuri nyt on oikea hetki, juuri nyt on pelastuksen päivä."

(2. Kor 6:2)

PID A. P. Singh Vammalassa

Toimiessani Kv. hallituksessa 2003-05 ja vielä sen jälkeenkin olen muutaman kerran kuullut intialaisen PID A. P. Singhin puhuvan. Koen hänet erinomaiseksi puhujaksi ja hän puhuu aina ilman paperia. PID Singh oli ID 2004-06 ja tällä hetkellä hän

on Kv. hallituksessa asiantuntijajäsen ja taloustoimikunnan puheenjohtaja. Hän toimi viime kesänä koko maailman Piirikuvävernöörin johtajana.

Sovimme E-piirin piirikuvävernöörin Marjo Kivirannan kanssa, että hänet kutsutaan juhlapuhujaksi E-piirin pii-

Arvoisa piirikuvävernööri

Tuon teille lämpimät terveiset yhdestä maailman vanhimmista sivistysvaltioista, Intiasta. Olemme vuosisatojen ajan uskoneet maailmanlaajuiseen veljeyteen ja siihen, että eri kansakunnat voivat elää rauhassa rinnakkain. Kansakuntamme isästä, Muhamata Gandhista, käytetään myös nimitystä 'rauhan apostoli'. Tuon lukuisten kulttuurien ja elämäntapojen maasta teille toivon siitä, että jonain päivänä maailman ihmiset voivat Jumalan lapsina olla yhtä, eikä väriin, uskontoon, sukupuoleen ja kansallisuuteen perustuvia erotteluita enää ole.

Miten ihana järjestöemme, Lions Club International, onkaan! Puhumme ehkä eri kieliä, syömme eri ruokia ja asumme erilaisissa olosuhteissa. Silti meitä yhdistää halu auttaa niitä, jotka apua tarvitsevat. Lions -pinssimme julistavat maailmalle, ettemme välttämättä ymmärrä kieltä jota huulet puhuvat, mutta sydämen kieli on meille tuttu.

Olen usein miettinyt mikä LCI todella on. Kun elämän virta soljuu ilon ja murheen kukkuloiden välissä, jotkut ihmiset eivät suostu seuraamaan vierestä hiljaa. Kuvittele pieni lapsi, joka itkee tuskin-

saan. Lapsi kulkee ehkä New Yorkin kaduilla syyskuun 11. päivänä - tai sitten Irakissa, Somaliassa, tsunamien repimässä Indonesiassa, missä vaan. Lapsen kyynel on joka tapauksessa sama.

Oletko ihminen joka pyyhkii kyyneleet?

Emme tarvitse sanoja ymmärtääksemme lapsen tilannetta, joka koskettaa sydäntämme. Samoin lapsen hymy voi saada meissä aikaan ainutlaatuisen kokemuksen, eikä sen välittymiseen tarvita sanoja, sillä hymy lapsen kasvoilla kaataa kaikki kielimuurit. Kun ihmiset näkevät lapsen itkävän, osa kulkee vain ohi. Toiset pysähtyvät hetkeksi, mutta jatkavat sitten kulkuaan.

On kuitenkin joitain ihmisiä, jotka pyyhkivät nuo kyyneleet. Toiset menevät jopa pidemmälle ja tekevät kaikkensa, jotta kyyneleet vaihtuisivat hymyyn. Heitä kutsutaan leijoniksi. He seisovat selkään suorana toisten ihmisten joukossa. Sinä olet ollut yksi heistä tukiessasi monia lapsia Sri Lankan kaltaisissa maissa. Olemme sinusta ylpeitä.

Leijonat ovat halunneet sokean Helen Kellerin tavoin taistella pimeyttä vastaan. Olemme koskettaneet miljoon-

nia elämiä ja tuoneet toivoa miljooniin perheisiin. Voitko edes kuvitella miltä tuntuisi, jos et voisi nähdä rakkaiden ihmisten kasvoja etkä luonnon kauneutta. Et tietäisi mikä on auringon nousu ja -lasku, miltä meri ja vuoret näyttävät - vain koska sinulta puuttuu muutama dollari. Jos tämänlaisilla ihmisillä ei ole oikeutta näkökykyyn, emme varmaan-kaan saisi edes kutsua itseämme ihmisiksi.

Kultareunuksia pimeyden pilvissä

Me leijonat olemme kuitenkin sitoutuneet taistelemaan sokeuden kirousta vastaan. Tähdän tarvitsemme varoja. Leijonat, vetoan teihin antamisen ilon tähden. Äiti Teresa sanoi: "Anna, kunnes se sattuu." Uhrauksemme suuruuden tulee olla suhteessa siihen, mitä olemme Jumalalta saaneet. Harkitsethan CSF II:n (Campaign Sight First II) tukemista? Me olemme kultareunuksia niissä pimeyden pilvissä, jotka varjostavat miljoonien näkövammaisten elämää.

Me leijonat edustamme yhteisöjemme ja maidemme tulevia sukupolvia: meille on uskottu kansakuntiemme voimavarat. On siten velvollisuutemme käyttää oikein varoja,

jotka Jumala on käyttöömmehan antanut. Koko maailman leijonien roolin tähden LCIF on nimetty maailman tärkeimmäksi avustusorganisaatioksi. Voimme olla myös ylpeitä siitä, että entinen Yhdysvaltain presidentti Jimmy Carter asetti LCI:n Nobel-palkintoehdokkaaksi tälle vuodelle.

Huomaatko, että taistelumme sokeutta vastaan aloitti nainen? On todella surullista, että huomattavan aikaa suljimme järjestöemme naisilta. Tänä päivänä naisilla on kuitenkin huomattava rooli järjestössämme. Etsimme jatkuvasti uusia jäseniä. Meidän ehkä pitäisi saada joukkoomme yhä enemmän naisia. Maani on nimittänyt pääministerikseen naisen, Indira Gandhin, ja myös presidenttimme on nainen. Ei ole epäilystäkään etteikö erilaisuuteen perustuvaa erottelua pidettäisi nykypäivänä älyllisenä rappiona. Olemme panneet merkille, että LCI:ssä naisjäsenten määrän kasvu oli paljon nopeampaa kuin miesten. Varmasti tekin kiinnittäisitte näihin havaintoihin huomiota suunnittelussanne jäsenkehitystä.

Muutos on pysyvää

Kansainvälinen presidentti

rikokoukseen Vammalaan 12. huhtikuuta 2008. Ainoa ongelma oli se, että hän joutui tekemään puheensa etukäteen ja lukemaan sen paperista. Puhe käännettiin etukäteen ja heijastettiin kan-kaalle. Tämä myös mahdollisti puheen saamisen kirjoitetussa muodossa. Puheen on kääntänyt Henna Huhtanen-Hara. Lukekaa ja nauttikaa.

PID Erkki Laine

on asettanut meille haasteen muuttaa kaiken mikä on taakaksi sekä samalla muovata toimintamme nykyaikaan sopivaksi. Muutos, jos joku, on pysyvää. Olemme nähneet monien huippuyritysten katoavan kuvasta vain koska ne eivät sopeutuneet muutokseen. Esimerkiksi Remington Rand oli maailman suurin kirjoituskonevalmistaja, mutta nyt sitä ei enää ole. Toisaalta nyt listaa johtavat nimet, joista emme olleet kuulleetkaan kymmenen vuotta sitten. Maailman rikkaimmista henkilöistä neljä on Intiasta. Olemme ylpeitä siitä, että olemme nouseva talousmatti, mutta se on mahdollista koska olemme pystyneet mukautumaan nykyaikaan.

Xeroxin liikevaihdosta suurin osa tulee nykyään kaupasta, joka ei liity kopiokoneisiin; General Electricin liikevaihtokaan ei perustu perinteisiin tuotteisiin; Hondan autot valmistetaan meren toisella puolen. Ajat muuttuvat. Järjestö voi olla voimakas tiettyinä aikoina, muttei se takaa tulevaisuutta. Dinosauruksetkin kuolivat sukupuuttoon fyysisestä voimastaan huolimatta, koska eivät sopeutuneet muuttuvaan ympäristöönsä. Nykymaailmassa tulevaisuus

on niiden, joiden järki juoksee.

Järjestömme on lahja ihmisyydelle

Muutoksen tuulet eivät ole vahvoja vain ajoittain, ne ovat sitä säännöllisesti. Järjestömme on suuri lahja ihmisyydelle, olemme kansainvälisen veljeyden ja rauhan soihdunkantajia. Meidän pitää muuttua ja kasvaa. Emme voi sallia jäsenmäärämme laskua, vaan kaikkien klubiemme pitää kasvaa. Kasvuprosessissa pitää myös antaa tilaa nuorien aikuisten nykyaikaisille ajatuksille. Myös teidän täytyy kääntää tämänvuotinen jäsenmäärien laskusuuntaus - innostuksen nähdessäni uskonkin sen tapahtuvan.

Suomen-vierailuni on ollut ikimuistoinen. Haluaisin erityisesti kiittää PID Erkki Lainetta hänen tekemistään järjestelyistä ja tietenkin piirinne 107-E piirikuvernööriä kutsusta. Olen aiemmin saanut työskennellä Erkin kanssa ja nyt minulla on onni tehdä läheistä yhteistyötä ID Tapani Rahkon kanssa. Rukoilen Kaikkivaltialta siunausta meille kaikille - saakoon järjestömme kukoistaa kaikkina tulevina aikoina. Kiitos teille. ●

*On joulussa tuoksua,
lämpöä, taikaa.
On joulussa oikeaa
juhlan aikaa.*

*Tunnelmallista Joulua ja
Onnea Vuodelle 2010!*

**VAMMALAN
I APTEEKKI**

Puistokatu 15, Sastamala, p. 514 2271

**Haapaniemen juhla- ja pitopalvelu
käytettävissänne!**

Haapaniemen Pidot Ky

Haapaniementie, 38140 Kärppälä
SASTAMALA, p. 03-515 4121

- * perhejuhlat
- * yritys-tilaisuudet
- * mukava retkikohde; tilauksesta lounas/kahvi
- * viihtyisä rantasauna

TERVETULOJA TUTUSTUMAAN!

SUUNNITTELUTOIMISTO Insar Oy

Torikeskus 3. krs, 38200 Sastamala

Puhelin 03-512 7200, fax. 03-514 2233

Sähköposti: juhani.puukka@kopteri.net
jarmo.jarventausta@kopteri.net

Kotisivut: www.insar.fi

BIBLIA.

Se on:

Koko

Pyhä Raamattu;

Esipuheitten, Lukuin sisällepitoin, Yhtäpitävää Raamatun paikkain
osotuksen, ja lisättyin Registerin kanssa.

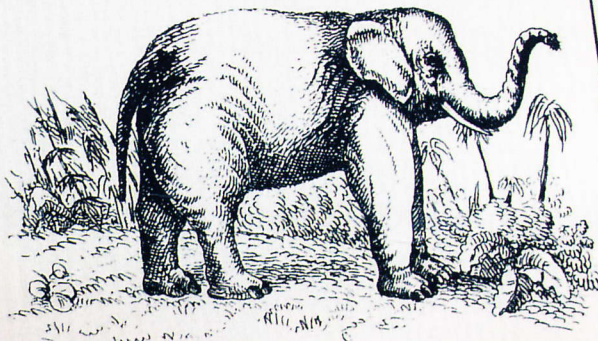
Hebr. 4: 12.

Jumalan Sana on elävä, ja voimallinen, ja terävämpi kuin joku kassiteräinen miekka,
ja tunkee lävitse, sihenästi kuin se Sielun ja Hengen erottaa.

Helsingissä,
vrautattu P. Wiberholm'n tyföinä, 1853.

Smalla kustannuksella.

ENON OPETUKSIA LUONNON ASIOISTA

Ennen 1500-lukua suomen kieli oli olemassa vain puhuttuina kansanmurteina.

Näistä kirkollisen ja hallinnollisen elämän keskuksessa Turussa ja sen lähiympäristössä puhutuilla murteilla, joista maakunnan mukaan käytettiin nimitystä suomen kieli, lienee ollut myös jonkinlainen yleiskielen asema. Ilmeisesti oli olemassa joitakin suomenkielisiä käsin kirjoitettuja tekstejäkin, mutta mistään vakiintuneesta suomen kielen kirjallisen käytön perinteestä ei voida puhua. Niinpä Suomen uskonpuhdistajalla piispa Mikael Agricolalla, jolle jälkimaailma on antanut kunnianimet suomen kirjakielen perustaja ja suomalaisen kirjallisuuden isä, oli edessään valtava työ, kun hän ryhtyi muokkaamaan suomen kieltä Raamatun sanoman välittämiseen kelvolliseksi kirjakieleksi.

Suomen kirjakielen pohjaksi Agricola asetti Turun seudulla puhutut lounaismurteet. Valinnan perustelut voidaan lukea hänen Uuden testamentin suomennoksensa esipuheesta: Nyt wimein, waicka neisse Canssoisa ouat moninaiset Kielet eli puhen tauat, nin, ette cuki neiste Makunnist, iotakin murta toisen Maankieliste, quitengin ette teme coco Hijppakunda Somen maxi cutzutan, ioca ombi ninquin mwidhen Äitei. Sille ette hen ensin tuli Christituxi, ia tesse Turussa ombi Maakunnan Eme kirko ia pijspan Stoli ia Istuin. Senteden ombi tesse P. Wdhen Testamentin kirjoissa Somenkieli enimiten prucattu. Ja mös hädhen teden, coska tarue on anonut, ouat mös mwiden kielet, puhet ia sanat tehen siselotetud.

Agricolan kirjallisen toiminnan alkuvoimana oli uskonpuhdistajien omaksuma näkemys, jonka mukaan jokaisen ihmisen tulee saada omalla äidinkielellään kuulla ja lukea Jumalan sanaa puhtaana ja väärentämättömänä. Agricolalle tämä periaate merkitsi haastetta kääntää Raamattu, ensiksi sen keskeinen osa Uusi testamentti suomeksi. Hänen oli

Vanhasta kirjasuomesta nykysuomeen Suomen kirjakielen synty

■ Tyrvääläissyntyinen pappi, kielentutkija, kirjailija ja sanomalehtimies Antero Varelus (1821 – 1904) kuului oman aikansa ansioituneimpiin suomen kirjakielen uudistajiin.

kuitenkin aloitettava aivan alusta. Oli luotava suomen kirjakieli ja opetettava kansa, aluksi papisto, lukemaan suomea. Agricolan ensimmäisenä julkaisuna ilmestyi v. 1543 lähinnä papeille kirkolliseen käyttöön tarkoitettu aapinen eli ABCkirja, sitten v. 1544 Rucouskirja ja v. 1548 Se Wsi Testamenti. Kaikkiaan Agricola julkaisi noin 2 400 painosivua suomenkielistä tekstiä.

Kirjasuomen ensimmäiset vuosisadat

Agricolan uranuurtajan työn jälkeen tärkeimpiä virstanspöytäkirjoja kirjasuomen kehityksen ja suomenkielisen kirjallisuuden alkutaipaleella olivat v. 1583 ilmestynyt Jaako Suomalaisen toimittama

ensimmäinen suomalainen virsikirja, Eerik Sorolaisen v. 1621 ja 1625 ilmestynyt laaja kaksiosainen postilla ja v. 1642 painettu ensimmäinen suomenkielinen Raamattu, Biblia, Se on: Coco Pyhä Raamattu Suomexi. Merkittävin varsinaisen kansan lukutaitoon johdattanut kirjanen oli piispa Johannes Gezelius vanhemman v. 1666 julkaisema aapisen ja katekismuksen yhdistelmä Yxi paras Lasten tawara, josta seuraavien parin sadan vuoden aikana otettiin lähes sata uusintapainosta ja joka sananmukaisesti kului kansan käsissä.

Suomen kirjakielen keskeinen käyttöalue oli pitkään uskonnollinen kieli, mihin perustuu kirjasuomen alku-

vaiheesta toisinaan käytetty nimitys pipliasuomi. Tärkeäksi kirjakielen käyttöalueeksi tuli kyllä jo varhain myös lakikieli ja osaksi siihen perustuva hallinnon kieli. Ensimmäiset lainsuomentajat olivat Herra Martti (maanlaki 1580-luvulla) ja Ljungo Tuomaanpoika (maanlaki 1601, kaupunginlaki 1609). Nämä lainsuomentajat jäivät kuitenkin painamatta eivätkä ne käsikirjoituksina tietenkään vaikuttaneet kirjasuomen kehitykseen yhtä suuresti kuin painetut uskonnolliset tekstit.

Agricolan lähimmät seuraajat suomenkielisten tekstien tuottajina olivat kielitaustaltaan etupäässä lounaismurteisia, mutta jo 1600-luvulta lähtien vanhan kirjasuomen kehitystä alkoivat rikastuttaa erityisesti satakuntalais- ja pohjalaismurteisten kirjoittajien tuomat lisät. Satakuntalaisia 1600-luvun saarnakirjailijoita olivat mm. Tyrvään kirkkoherrana toiminut Huitisissa syntynyt Tuomas Rajalenius ja Ikaalisten kirkkoherra Abraham Ikalensis sekä tyrvääläissyntyinen Antti Pachalenius. Merkittävä lainsuomentaja taas oli karkkulainen Abraham Kollanius, joka suomensi Ruotsin maan- ja kaupunginlain, tuomarinohjeet ja oikeudenkäyntisäännökset sekä ns. prosessin. Tämäkin v. 1648 valmistunut suomennos jäi kuitenkin painamatta, mikä luonnollisesti vähensi sen mahdollisuutta vaikuttaa kirjakielen kehitykseen.

Kaikkein merkittävin sata-

kuntalainen vanhan kirjasuomen kehittäjä oli syntyjään tyrvääläinen pappi Antti Lizelius (1708 – 1795). Hän toimitti suomalaisen Raamatun kolmannen ja neljännen painoksen; edellinen ilmestyi v. 1758 ja jälkimmäinen v. 1776. Raamatun kielellä, joka Lizeliuksen perusteellisen muokkauksen jälkeen muuttui selvästi satakuntalaisvoittoiseksi, oli tavattoman suuri vaikutus kirjasuomen muotoutumiseen ja vakiintumiseen. Tämä selittyy siitä, että Raamatulla oli tuon ajan kirjallisessa kielenkäytössä keskeinen asema ja että vasta Lizeliuksen toimittamista laitoksista tuli todellinen kansanraamattu, joka tuhansien kappaleiden painoksina levisi lukijoiden ulottuville. Aivan erityinen merkitys oli v:n 1776 Raamatulla, ns. vanhalla kirkkoraamatulla, josta vielä 1800-luvullakin otettiin useita uusia painoksia ja joka olennaisesti muuttumattomana säilytti asemansa aina 1900-luvun alkuun saakka.

Piipiasuomesta kohti nykysuomea

Antti Lizeliuksen toimittamana ilmestyi myös ensimmäinen suomenkielinen sanomalehti Suomenkieliset Tieto-Sanommat (1775 – 1776). Aikana, jolloin muun kuin uskonnollisen tekstin määrä suomenkielisessä kirjallisuudessa oli vielä perin pieni, tämän maantietoa, historiaa, yhteiskuntaa ja taloutta koskevaa yleistietoa tarjoavan lehden julkaiseminen mer-

RESKONTRAN H

LASKUTUSPALV

FACTORIN

LASKUJEN OST

PERINTÄPAL

LUOTTOTIET

 SVEA
RAHOITUS & PERINTÄ

Puh. (03) 512 4400, vammala@svea.fi, www.svea.fi

 NETLAND.

Martilankatu 5, 38200 Vammala
Puh. (03) 512 5000 | www.netland.fi

 **Vammalan
Väriaitta**

38200 SASTAMALA PUHELIN 511 2895
ITSENÄISYYDENTIE 10 FAX 03-511 5100

VARIAITTA@KOPTERI.NET

 *Heinon
Leipomo Oy*

Sastamalank. 70, 38210 VAMMALA, puh. 03-511 2640

avoinna ark. 8-16.30

K-supermarket Superin
kauppiaat Outi ja Petri Vesanen
henkilökuntineen toivottavat

**Rauhallista Joulua
ja Hyvää Uutta Vuotta**
asiakkailleen ja
yhteistyökumppaneille!

K SUPERMARKET SUPERI

Sorvankatu 5, 38200 Sastamala, puh. 010 470 1820

Hanakat®

LVI-TAMMINEN OY

Hopunkatu 6, 38200 Vammala
Puh. 010 404 7500 Fax. (03) 512 9955

kitsi kirjasuomen kehityksen kannalta tärkeää uutta aluevaltausta. Tilaajien vähyden vuoksi Lizelius kuitenkin joutui lopettamaan kansanvalistukseen sekä kirjasuomen kehittämiseen ja sen käytön monipuolistamiseen tarkoitettua lehtensä julkaisemisen jo runsaan vuoden kuluttua. Tästä syystä Suomenkielisten Tieto-Sanomien välitön vaikutus kirjakielen ei voinut olla kovin suuri, mutta uranuurtajan työnä lehden julkaisemisella oli kauaskantoinen merkitys.

Vasta 1800-luvun kolmannella vuosikymmenellä alkoi se puoli vuosisataa kestänyt prosessi, jonka tuloksena syntyi perusteellisesti uudistunut, yhtenäinen ja ilmaisuvoimainen suomen kirjakieli. Edellisinä vuosisatoina jossain määrin jäykistynyt kirjasuomi lähenee uudelleen kansan puhumaa kieltä ja rakentui nyt aiempaa tasapuolisemmin kaikkien päämurteiden aineksista. Samanaikaisesti aktiivinen tietoinen sanastonkehittely tuotti valtavan määrän sivistyskielille välttämätöntä uutta sanastoa. Koko siinä uudistamistyössä, jossa alkuvoimainen pipliasuomi jalostettiin eurooppalaiseksi kulttuurikieleksi, Elias Lönnrotin, Kalevalan luoja, osuus oli niin merkittävä, ettei häntä suotta kutsuta suomen kirjakielen toiseksi perustajaksi.

Lönnrotilla oli tukena suuri joukko työtovereita ja avustajia. Yksi tuon ajan ansioituneimmista kirjasuomen uudistajista oli Tyrvään Varilan kylässä syntynyt Antero Varelius, pappi, kielentutkija, sanomalehtimies, kirjailija, valtiopäiväedustaja. Varelius julkaisi joukon uskonnollisia kirjoja ja korjasi Uuden testamentin ja Raamatun uusin-tapainosten kieliasua, mutta eniten vaikutusta kirjasuomen kehitykseen oli kuitenkin

hän muulla kirjallisella toiminnallaan. Suuri merkitys kirjakielen käyttöalueen laajentumiselle ja sen vaatimalle sanastonkehittelylle oli Vareliuksen kaksiosaisella luonnontiedettä käsittelevällä teoksella Enon opetuksia luonnon asioista (1845, 1856) ja v. 1854 ilmestyneellä monipuolisella pitäjänkuvauksella Kertomus Tyrvään pitäjästä. Varelius oli myös keskeisesti mukana valmistelemaan Lönnrotin 14 vihkona v. 1867–80 julkaistua Suomalais-ruotsalaista sanakirjaa, joka lähes sadan vuoden ajan ilmestymisensä jälkeen oli ylivoimaisesti laajin ja tärkein suomen kielen sanakirja. Niin ikään Varelius oli mukana perustamassa ja toimittamassa Suometar-lehteä ja avusti kirjoituksillaan muitakin lehtiä. Lisäksi hän osallistui aktiivisesti moniin sellaisiin hankkeisiin, joiden tarkoituksena oli kirjasuomen käytön monipuolistaminen ja ilmaisuvoiman lisääminen sekä suomen kielen aseman parantaminen.

Suomen kirjakielen perus-

taminen ja kehittäminen on ollut määrätietoista toimintaa, johon on osallistunut suuri joukko suomenkielisen väestön ja suomalaisen kulttuurin puolesta työskenteleitä ihmisiä. Tähän työhön ovat osallistuneet myös lukuisat Sastamalan seudun oppineet, joista lyhyessä kirjoituksessani olen voinut esitellä vain muutaman. Erityistä huomiota herättää se, että monien suomen kielen tuntejien käyttäjien, kehittäjien ja tutkijoiden juuret ovat Tyrvään vanhan emäpitäjän maaperässä. Rautaveden tuntumassa nykyisen Sastamalan kaupungintalon välittömässä läheisyydessä ovat syntyneet ja kasvaneet Antti Lizelius ja Antero Varelius, samoin heitä myöhempi suomen kielen tutkijana ansioitunut professori Heikki Ojansuu. Siirryttäessä ajallisesti ja paikallisesti vain hiukan etäämmälle joukko moninkertaistuu. Tällainen kulttuurihistoriallinen tausta antaa hyvän pohjan kirjakaupungin imagon rakentamiselle. ●

AIMO HAKANIEMI on Turun yliopiston suomen kielen emeritusprofessori. Hakaniemi on syntynyt ja kasvanut Punkalaitumella, päässyt ylioppilaaksi Tyrvään yhteiskoulusta 1955, suorittanut opinnot ja väitellyt tohtoriksi Turun yliopistossa. Työurallaan hän on toiminut Oslon ja Turun yliopistoissa lehtoraatista professuuriin edeten.

Hänen kirjallisen tuotantonsa viimeisimpiä on mittava Punkalaitumen murrekirja (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2003, Vammala).

Hakaniemi on koti- ja kouluseuduillaan haluttu esitelmäsiisijä ja kirjoittaja.

Suomalaiset Tieto-Sanommat

Eppys-Kuusa, Wuonna 1775.

Usuuwaiget Uhuuiffimmat, Suomen Suureta Salofa? Mieltoqähät Mieluiffeti Oppimahan Omillanne Suomen Seiwillä Sanoilla, Lukemahan, Kuulumahan, Toimehenkin Tuottamahan Toimituria Elyjää, Tietojaekin Toimenpita, Sanomita Samovita, Suomeiri Sanottavita, Kirion Kautta Kuulowita, Kuulowita, Kalkuowita, Meijan Maanme Manterilla, Satamilla, Saartfoilla, Woihoissa Mubheissa, Majoissa Wobos Mitalissa.

Waljo ja monenkatraissa tietoja Eoeluria, ojnennuria ja parantamisen muotoja

☆) o (☆
toja Huonen, Hallituren menoisa
sin Eolla muilla Kiehillä julistettu;
ta Suomen Kielessä ei ole paljo
annettu tietä, kuin se rabtu, mitä
tiedoita eli Umanatojia kerta kanta
tena kirjoitetaan; jonka tähden
Suomalaisille, jotka ei muuta Kiehiä
rä, fenkattaisijita juijtuusijita janten
dytys on.

Tämä tulee siis, Jumalan fu
meijan Makkalle Maanmiehi
sula Suomalaisille, Suomen Kie
län ikävöngemisenä perästä an
waikuteen, monikahjoja hyödyi
liueta, tietoja ja neuwoja Luo
liueta lewoitamisesta, niinkuin
niiuin wiisakkammalta kashan
fiisitten parantamisesta, ja muu
zen keinoin menestymisemmäi
mista; Niin myös totisia saue
ten ja emain Maan-paittain er
entisistä ja nyöisistä tapauisij
ta ja muutteista. Siinä siwi
tan aina Suomen Kieilen selke
omasia luomollisista puhen po
nawaitten sanain waligemifeti
tamisesta, niin myös niitten n
tä wuorottuun mahdollisesta

Tyrvääläinen Antti Lizelius

Vuonna 2008 Antti Lizeliuksen syntymästä tuli kuluneeksi 300 vuotta. Ja vaikka Antin-päivää vietetäänkin 30.11. apostoli Andreuksen muistoksi on meillä perinteisesti vietetty Antin-päivää myös ensimmäisen suomenkielisen sanomalehden tekijän Antti Lizeliuksen muistoksi.

Antti Lizeliuksen varsinainen syntymäpäivä oli 12.10. ja sitä vietettiin Mynämäessä ja Pöytyällä monin eri tavoin. Julkaistiin kalenteri, valmistettiin pastillirasia, oli näyttely, kaksikin eri teatteriesitystä,

päivällinen, juhlaseminaari ja lopuksi nostettiin Antti jalustallekin, eli hänelle pystytettiin oma patsas. Patsas ei ollut näköispatsas, koska Lizeliuksesta ei ole tiedossa säilynyttä maalausta tai piirrosta. Eli arvostettu mies on ollut kyseessä, kun hän vielä 300 vuotta syntymänsä jälkeen saa näin runsaasti huomiota.

Se miksi me nykyiset sasmalalaiset voimme omalta pieneltä osaltamme muistaa tätä monitoimimiestä on hänen syntymäpaikkansa.

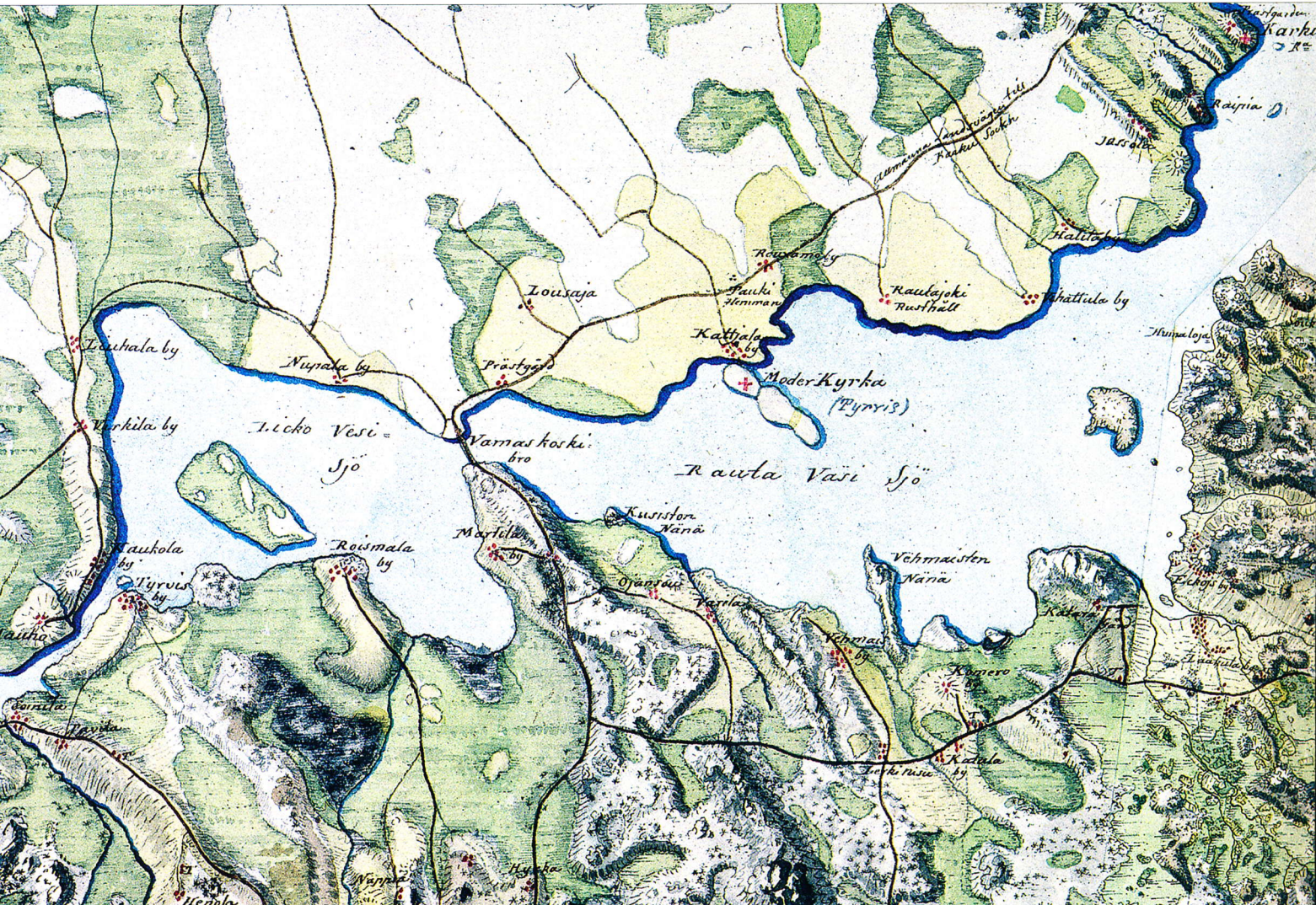
Antti Lizeliuksen tiedetään syntyneen Villin talossa, joka

oli yksi Vehmaan ryhmäkylän taloista.

Jonas Streng kartoitti vuonna 1644 täkäläisiä ryhmäkyliä. Tuolloin hän piirsi myös silloisen Vehmaan kylän kartan. Kylässä oli 4 taloa, jotka olivat Vehmas, Huisko, Villi ja Läykki. Kylä sijaitsi nykyisen Vehmaan talon tontilla. Isojaon jälkeen ryhmäkylä hajosi ja tälle paikalle jäivät Villi ja Huisko, jotka yhdistyivät 1800-luvun alkupuolella. Näin syntynyt talo peri kylän ja entisen talon nimen ja niin muodostui nykyisin Vehmaan talona tunnettu tila.

Meitä kiinnostaa tämä Villin talo, joka kaiken tietämyksen mukaan sijaitsi nykyisen Vehmaan talon väentuvan paikalla. Kyseinen talo oli siis viime vuonna juhlitun Antti Lizeliuksen syntymäkoti. Tässä yhteydessä on syytä jälleen kerran oikaista tieto, joka juhluvuoden kirjoittelussa lehdisäkin on esiintynyt. Väitetään, että Antti Lizelius olisi syntynyt Tyrvään Liitsolan kylässä, joka on nykyään liitettyä Punkalaitumen kuntaan. Asia on näin kerrottu monessakin vanhassa tietolähteessä, mutta se on myös moneen

■ Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805, jossa näkyvät niin Vehmaan kuin Lousajankin ryhmäkylät.

Antti Lizelius

1708–1795

■ Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistys on julkaissut postikortin, jossa on Antti Lizeliuksen nimikirjoitus ja sinetti.

kertaan todettu perättömäksi. Tämä päätelmähän perustui siihen, että Antti olisi ottanut tai saanut sukunimensä syntymäpaikkansa mukaan, eli Lizelius olisi tullut Liitsolan kylän mukaan. Antin sukunimen saannille on myöhemmin löydetty muitakin selityksiä, jotka juontavat latinankieliseen rantaa tarkoittavaan sanaan ja sukulaismies Berthold Lizeliukseen.

Joka tapauksessa nyt ollaan sitä mieltä, että Antti Simonpoika Lizelius syntyi 12.10.1708 juuri Villin talossa. Sisaruksia oli kaikkiaan viisi Anna, Kaisa, Liisa, Bertil ja Anders. Heidän vanhempansa olivat Kaisa Erkintytär ja Simo Henrikinpoika. Simo oli kotoisin Lousajan Ryypältä. Ryypän talo sijaitsi Lousajan ryhmä-

kylässä, eli suurin piirtein sillä paikalla, missä nykyään on Sastamalakoti.

Antti Lizelius syntyi siis Villillä, mutta ilmeisesti aika pian hän joutui lähtemään kotoaan, sillä Suomessahan vallitsi Isovihaksi kutsuttu aika vuosina 1713-1721. Ilmeinen suunta oli Turkuun sukulaisten luokse, mutta siitäkään ei ole aivan varmaa tietoa.

Näiden vaikeiden aikojen jälkeen Antti lähti opintielle ja Turun katedraaliskoulun nimikirjaan hänet merkittiin 12.3.1725.

Turun akatemiaan Lizelius tuli 23 vuoden ikäisenä vuonna 1731 ja maisteriksi hän valmistui 1735. Pappisvihkimyksen hän sai 1737 ja Pöytyällä hän aloitti pappina 1739. Hän avioitui kahdesti; 1739 Katari-

na Sineliuksen kanssa ja 1760 Hedvig Gadolinin kanssa. Mynämäen kirkkoherraksi hän siirtyi vuonna 1761. Juuri täytettyään 87 vuotta hän kuoli 15.10.1795 ollessaan viimeksi mainitussa virassa. Hänet on haudattu Mynämäen hautausmaahan, missä myös hänen muistopatsaansa sijaitsee.

Mitä sitten Antti sai aikaiseksi elämänsä aikana:

- Ensimmäisenä suomalaisena pappina Lizelius otti kirkkokokousten pöytäkirjan kieleksi Suomen kielen.

- Hän tarkisti kahdesti raamatun suomennoksen vuosina 1758 ja 1776, jälkimmäinen oli käytössä aina vuoteen 1938 asti ja osittain vielä sen jälkeenkin.

- Hän julkaisi ensimmäisen suomenkielisen sanomalehden näytenuumeron nimellä Suomalaiset Tieto-Sanommat vuonna 1775 ja varsinaisen vuosikerran Suomenkielisiä Tieto-Sanomia vuonna 1776. Tästä saavutuksestaan paikallislehdistö on ottanut Antinpäivän omaksi nimikkopäiväkseen ja jakaa tänä päivänä Antti-patsaan.

- Hän oli myös ensimmäisen suomenkielisen paikallishistorian kirjoittaja. Kyseessä oli Mynämäen historia.

- Myös perunapappina hänet tunnetaan, sillä hän toi perunan Pöytyälle ja valisti kansaa saarnoissaan sen viljelyssä ja käytössä.

- Häneltä riitti aikaa myös köyhäinhoidolle, sillä hän edisti monella tapaa vähempiosaisten asioita ja perusti Suomen ensimmäisen köyhäinmakasiinin nimeltään "Waivaisten Wara-aitta".

- Antin juhluvuoden kunniaksi Turun yliopiston suomen kielen professori Kaisa Häkkinen julkaisi Lizeliuksen tietosanomista kirjan, jossa

on rinnakkain näköispainos ja nykykielen teksti.

Esipuheessaan professori Häkkinen on kirjoittanut seuraavasti:

"Antti Lizelius oli paitsi erinomainen kirjoittaja myös suomen kirjakielen uudistaja. Vanhimmalle, Turun ympäristön murteille perustuvalla kirjakielellä on ollut ominaista sanamuotojen lyhentäminen ja vierasperäisten aineiden avokätinen käyttö. Lizelius käytti hämäläismurteille ominaisia, pitkiä ja täydellisiä sanamuotoja ja aitoja suomalaisia sanoja ja sanontoja, missä se suinkin oli mahdollista."

Lizelius oli monella tapaa myös suomen kielen uudistaja ja vaikka kaikki hänen keksimänsä sanat eivät kieleen jääneetkään pysyvästi löytyy silti lukuisia sanoja, jotka ovat kirkkoherran itsensä kehittämisiä, kuten syöpä, epäjärjestys ja häpeäpilkku.

Voimme todeta, että Antti ehti olla monessa mukana ja sai paljon aikaiseksi. Kiistatta myönnämme, että hän teki merkittävimmät työnsä muualla. Mutta meidän tehtävämme on muistaa hänen tyrväläiset juurensa ja olla ylpeitä siitä, että hän käytti kielellään synnyinalueensa murretta. ●

TAPIO RAUTAJOKI on Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistyksen puheenjohtaja ja toimii Tyrvään Sanomien toimitusjohtajana.

HYVÄÄ RUOKAHALUA!
MARENKI
Puistokatu 5, puh. 511 4999

**Huonekaluliike
Pekka Ahonen**
Vammala • Humppila • Kankaanpää
www.hklahonen.fi

*Jouluiloa
ja
Onnellista
alkavaa vuotta
2010!*

KAIJAMAJA TORIKATU 1
Puh. 514 3360

*Hyvää Joulua ja
Turvallista
Uutta Vuotta!*

***Rauhallista Joulua ja
Menestyksellistä Uutta Vuotta 2010!***

SASTAMALA

sopivasti sykettä

www.sastamala.fi

Talvisotakirjojen takavarikointi

Kun sotakirjamarkkinat syksyllä 1940 olivat kuumimmillaan ja joululähestymässä, talvisotaa kuvaavat teokset pantiin yllättäen takavarikkoon. Valtiovalta kielsi marraskuussa kaikkien sotakirjojen levittämisen. Kiellon syyt olivat ulkopoliittisia. Aloite sotakirjojen poistamiseksi markkinoilta lähti luotettavien tietojen mukaan korkealta taholta Neuvostoliitosta.

J.K. Paasikivi, Suomen lähettiläs Moskovassa talvisodan jälkeen, on tämän ajan muistelmissaan omistanut yhden luvun sotakirjallisuudelle. Paasikivi kutsuttiin lokakuun lopussa neuvottelemaan ulkoministeri Molotovin kanssa. Tämä viittasi suomalaisiin kirjoihin, joita oli kasannut pöydälleen, kysyen suurlähettiläältä: "Näinkö te aiotte parantaa Neuvostoliiton ja Suomen suhteita?" Suurvalan edustaja näyttää ärtyneen erityisesti kansikuvista, joita hän piti oman maansa sotilaita halventavina.

Oli selvää, että tulehdusarassa tilanteessa suomalaisten viranomaisten oli pakko reagoida Neuvostoliiton esittämiin kysymyksiin. Paasikivi ryhtyi itse lukemaan kirjoja ja arvioi niitä sillä perusteella, että voisivatko ne loukata venäläisiä. Hylätyiksi tulivat mm. dokumenttiteokset Onttoni Miikkalin *Suomussalmen sotatanterilla*. (Karisto 1940) ja Erkki Palolammen *Kollaa kestää* (WSOY 1940), joita diplomaatti piti arveluttavina ja vahingollisina. Kariston julkaisemista teoksista hän koki

neutraaliksi Kalervo Reposen teoksen *Etulinjoilla Summasa, Yläsommeella ja Viipurinlahdella*.

Kansakoulunopettaja Onttoni Miikkali oli syntyisin vienankarjalainen, 1920-luvulla Suomeen paennut ja osallistunut itse Raatteen tien taisteluihin kirjoittaen muistiinpanot kirjojaan varten joukkueteltan havuilla. Uusintapainos siitä uskallettiin ottaa vasta 1992.

Julkisen sanan valvontaa varten perustetulta Valtion tarkastusvirastolta saapui marraskuun alussa kustantajille tiukka kirje koskien sotakirjallisuutta. Siitä alkoivat toimet, jotka kirjattiin Arvi A. Karisto Oy:n johtokunnan kokouksen pöytäkirjaan seuraavasti: "Marraskuun 4. p:nä saapui Tiedoitustoimiston tarkastusvirastolta (sotasensuurilta) kirje, jossa kehoitettiin noudattamaan entistä suurempaa pidättyväisyyttä erilaatuisten sotakirjojen suhteen. Samana päivänä päivemmällä soitti ulkoministeri Witting kirjalliselle johtajalle ilmoittaen, että teos Suomussalmen sotatanterilla, jota on ilmestynyt kuusi painosta, on eräiltä kohdilta venäläisiä loukkaava. Samana päivänä Valtioneuvosto määräsi kirjan takavarikoitavaksi ja 6 p:nä saapuivat poliisit ottamaan takavarikkoon jäljellä olevat kappaleet, joita varastossa oli tuolloin 130 nidottua kappaletta. Vaikka oli edellytetty, että kirjaa ei kirjakaupoista oteta, tapahtui kuitenkin samana ja seuraavina päivinä takavarikoimisia kirjakaupois-

sa eri puolilla maata. Vielä ei ole tiedossa, kuinka monta kappaletta kirjakaupoista on saatu.

Tämän jälkeen seurasi sarja toimenpiteitä valtiovallan taholta. Vaikka kaikki sotakirjamme oli alistettu tarkastusviraston hyväksyttäväksi ja saaneet hyväksymisen, ei kirjojen kansilehtiä kuitenkaan ollut alistettu tarkastettaviksi. Marraskuun 9. p:nä ilmoitettiin tarkastusvirastosta, että kirjan *Ryhmä Liiri* kansilehteä ei voida hyväksyä ja vaadittiin, että kaikkien sotakirjojen kansilehdet on alistettava hyväksyttäväksi.

Parin päivän kuluttua ilmoitti tarkastusvirasto, että sellaiset kansilehdet, joissa venäläisiä kuvataan, on poistettava, muuten tulevat kirjat takavarikoitaviksi. Kun ne alistettiin, tarkastusvirasto hylkäsi seuraavien kirjojemme kansilehdet: Kiviranta: *Ryhmä Liiri*, Pulla: *Jees, punamultaa*, Kiviranta: *Kuukausi vihollisleirissä*, Valakivi: *Tarsa Hirsylän mutkassa*, Valakivi: *Karhumies Tarsa*. Uudet kansilehdet tietenkin teetettiin."

Marraskuun 10. päivän tienoilla oli valtioneuvostolta saapunut myös Kustannusyhdistykselle kirjelmä, jossa kehoitettiin lopettamaan sotakirjojen julkaiseminen ja välttämään niiden huomattavaa ilmoittelua sanomalehdissä.

Samana kuun puolivälissä 13. päivänä, tuli sitten yllättäen lopullinen isku. Annetun asetuksen mukaan uusia sotakirjoja ei saanut lainkaan julkaista, paitsi poikkeustapauksessa keskeneräisinä

olevia, jos sisäasiainministeriö myöntää erikoisluvan. Mm. Karistolla jäivät keskeneräisiksi teokset: Jyränkö: *Kun itä yllätti*, Karhumäki: *Miesten matkassa*, ja Valakivi: *Tarsan kuudes kolonna*.

Onttoni Miikkalin edellä mainitut teokset kiellettiin vielä uudestaan jatkosodan päätyttyä. Eikä ihme, sillä kylä niissä niin huvittuneesti ja yliolkaisesti suhtaudutaan vihollisen sotilaisiin ja kirjojen teksteissä esiintyy lempeitä nimityksiä, iivana, piippolakki ja huopatossu. Avuttomat ukrainalaiset jäljitetään kuin jänikset.

Miikkali kirjoitti vielä jatkosodan aikana muutamia kirjoja salanimellä Mikko Karvonen, mutta vielä hänen oli 1944 vaihdettava kotimaansa Ruotsiin, jossa eli loppuelämänsä Mikael Karrisandina. ●

Kirjoittaja kotiseutuneuvos Esko Pietilä on syntynyt Tyrväällä 1928.

Monipuolisena taitajana hän on ansioitunut mm. Tyrvään seudun Museon museonhoitajana, laajasti käytettynä konservoijana sekä kotiseututyöntekijänä, -tietäjänä ja -kirjoittajana.

■ Tyrvään tietopuolisen karjanhoitokoulun päärakennus 1920-luvun alusta vuoteen 1941, jolloin se tuhoutui tulipalossa.

Mitä oli ennen kumitehtaan tienoilla? Muistoja Tyrvään karjanhoitokoulusta

Kirjoitettuani muutama vuosi sitten Sastamalan Jouluun Tyrvään Villatehtaan tarinan, toimituksen taholta kysyttiin, tutkisinko myös näillä main - kumitehtaan tienoilla - aikanaan sijainneen Tyrvään karjanhoitokoulun historiaa. Haaste oli sikäli kiinnostava, että sattumalta tiesin siitä jo ennestään jotakin, koska tätini on monesti kertonut opiskeluajastaan juuri tuossa oppilaitoksessa.

Tyrvään karjanhoitokoulun historia liittyy erityisesti Satakunnan maanviljelysseuran historiaan. Maanviljelysseurat olivat sata vuotta sitten erittäin merkittäviä maatalouden ja muunkin taloudellisen ja henkisen kulttuurin edistäjiä. Elettihän yhdistystoiminnan voimakasta nousuaikaa, josta voi suorastaan sanoa, että melkein kaikki uusi yhteiskunnassa lähti liikkeelle vapaan kansalaistoiminnan kautta.

Yksi maanviljelysseurojen tehtävistä oli maatalouteen liittyvän koulutuksen järjestä-

■ Vännin tilan päärakennus.

minen. Tähän liittyi myös karjanhoitokoulun perustamishanke Tyrvään seudulle Venäjän vallan ajan lopulla. Näihin aikoihin elettiin maassamme muutoinkin vilkasta yhä uusien oppilaitosten perustamisvaihetta kansakouluista ja oppikouluista alkaen.

Karjanhoitokoulu perustetaan Tyrväälle

Satakunnan maanviljelysseuran esityksestä Senaatti salli vuoden 1906 alusta lukien perustaa karjanhoitokoulun miesoppilaita varten Kiiikkaan kruununvouti A.A.G. Rydmanin omistamalle Ruotsilan tilalle. Jo vuonna 1907 karjanhoitokoulu siirrettiin Tyrväälle Svännin (Vännin) tilalle, missä sen johtajana toimi tilan omistaja agronomi Selim Rydman. Koulu kuitenkin lopetti toimintansa jo ensimmäisen maailmansodan alla vuonna 1913.

Tämän jälkeen esityksiä karjanhoitokoulun perustamiseksi Tyrvälle tehtiin useita. Satakunnan ja Hämeen-Satakunnan maanviljelysseurojen yhteinen anomus itsenäistymisvuonna 1917 johti tulokseen. Niinpä Tyrvään tietopuolinen karjanhoitokoulu – kuten sen virallinen nimi kuului – aloitti toimintansa syksyllä 1917. Juhlavasti alkoivat koulun järjestysäännot: ”1. Oppilas harrastakoon Jumalanpelkoa ja hyviä tapoja sekä vaarinottakoon oppilaitokselle säädettyä järjestystä. 2. Oppilaan tulee osoittaa ehdotonta tottelevaisuutta opettajaa kohtaan sekä yleensä käyttäytyä kohteliaasti kaikkia kohtaan.”

Koulu toimi kolme ensimmäistä vuottaan vuokrahuoneistoissa, aluksi vastikään Vammaskosken eteläpuolelle perustetun Vammalan kauppalan puolella. Ensimmäinen lukukausi työskenneltiin Säästöpankin talossa. Harjoittelunavetaksi vuokrattiin sillan takaa Tyrvään puolelta Vännin tilan navetta, jossa oli nelisenkymmentä lehmää. Oppilaat asuivat aluksi hajallaan ympäri kylää.

Kevätlukukaudeksi 1918 koulu siirtyi Vammalan rukoushuoneelle. Kun irtaimisto vuoden 1918 levottomissa oloissa oli rukoushuoneella, se säästyi Vammalan palolta, olihan rukoushuone kirkon ohella yksi harvoja suurpaloilta säästyneitä kauppalan taloja.

Toinen vuosikurssi aloitti työnsä Tyrvään puolella pappilan maalla sijaitsevilla vuokrahuoneissa, maanviljelijä Pikku-Sianojan talossa.

Vakituiset tilat löytyvät

Vuonna 1920 koulu sai käyttöönsä Satakunnan maanviljelysseuran alaisen vastikään lakkautetun Tyrvään veistokoulun tilat Nuupalan kylässä. Kyseessä oli huvila, jonka Maanviljelysseura oli ostanut vuonna 1906 maisteri Frans Nuupalalta. Rakennus tarjosi korjattuna asunnot opettajille ja suurimmalle osalle oppilaita. Vuonna 1923 talossa tehtiin suuria uudistustöitä rakentamalla lisää oppilasasuntoja, ruokala keittiöineen, pesutupa ym.

Koulu oli Hämeen-Satakunnan ja Satakunnan

maanviljelysseuran yhteinen oppilaitos vuoteen 1925 asti, jolloin Aitolahdelle perustettiin vastaava koulu ja näin Tyrvään karjanhoitokoulu jäi toimimaan yksinomaan Satakunnan karjatalousopetuksen hyväksi.

1920-luvun alkupuolella käytettiin lisäksi myös maanviljelijä K. Härmän tilan navettaa. Rydmanin navetta paloi vuonna 1927. Sen tilalle rakennettiin uusi.

Vuonna 1928 Maanviljelysseura osti Rydmanilta palstat Vännin, Topin ja Jaatsin tiloista. Kauppaan kuului huomattava maaomaisuus rakennuksineen ja maatalousirtaimistoineen.

Tyrvään karjanhoitokoulun rakennukset sijaitsivat Tyrvään rautatieasemaa vastapäätä, toisella puolen rataa, asemarakennuksesta jonkin verran Porin suuntaan. Rakennusryhmään kuuluivat päärakennus ja kaksi majoitusrakennusta sekä suuri navetta.

Talvisodan 1939-1940 aikaan koulun tilat olivat reserviläisten koulutuskeskuksen käytössä.

Jatkosodan syyttyä kesä-

heinäkuun vaihteessa 1941 varsinaisessa koulurakennuksessa syttyi tulipalo. Irtaimistoa saatiin jonkin verran pelastetuksi, koska läheiselle työväentalolle sijoitettu sotilasjoukko ennätti pelastustyöhön.

Uutta päärakennusta ei rakennettu. Koulu toimi lopun aikaansa Tyrvällä jäljelle jääneissä rakennuksissa puutteellisissa oloissa. Vanhasta Vännin pirttirakennuksesta saatiin luokka, muihin rakennuksiin kunnostettiin oppilashuoneita.

Vastuunkantajia

Ensimmäiseen johtokuntaan vuonna 1917 valittiin pankinjohtaja Taave Junnila ja emäntä Eufemia Haunia Tyrvästä, maisteri Rurik Pihkala Messukylästä ja maanviljelijä J.A. Ihamuotila Ylöjärveltä. Itseoikeutettu jäsen oli koulun johtaja.

Koulun johtajaksi tuli vuonna 1917 Maanviljelysseuran karjatalouskonsultti agronomi J.E. Karsten. Hänen kuolemansa jälkeen vuonna 1918 koulun vt. johtajina toimivat agronomit Urho Seppälä ja Kalle Soini, kunnes agronomi Hilja Hemmo elokuun 1919 alussa tuli koulun vakinaiseksi johtajaksi hoitaen tointa vuoteen 1953 asti.

Opettajina toimivat va. karjatalousopettaja Anna Forsman, agronomi, fil.maist. Sylvi Melander, agronomi, fil.maist. Päivi Liikka, agronomi Anni Kauppila, agronomi Elsa Engblom, agronomi Ester Laurila, agronomi Edit Forss (e. Koskeala, e. Koskinen) ja agronomi Anni Kekki.

Karjakoja ja tarkkailukarjakoja

Tällaisia karjanhoitokouluja oli maassamme useita. Näihin aikoihin suuria karjoja oli paitsi kartanoissa ja muissa suurissa taloissa myös lai-

■ Karjanhoitokurssilaiset lypsällä.

Hotelli • Ravintola • Pubi • Yökerho

lauantaisin elävää musiikkia
sauna & kabinetti & kokoustila
viihtyisät hotellihuoneet
arkilounas & à la Carte
sukujuhlat, tilaisuudet

Puistokatu 4 • 38200 Sastamala • puh. 03-51 941 • www.vammalanseurahuone.fi

www.lauhamo.fi

Tilausmatkalle,
soita

(03) 513 0412

**LINJA-AUTOLIIKENNE
ANTTI LAUHAMO OY**

VAMMALA, Telefax (03) 513 0411 toimisto@lauhamo.fi

MODUX, käänteentekevä hoito-/seniorisänky UUTUUS!

Modux on suomalainen laatutuote, joka valmistetaan korkealuokkaisista materiaaleista kotiolosuhteet huomioiden.

Moduxin käyttö ja kuljetus on helppoa. Se mahtuu yhden ihmisen voimin tavalliseen hissiin, pienestäkkin ovivälikästä ja saat sen käyttökuntoon hetkessä.

Modux-sängyn alakorkeus on vain 27 cm ja sen käyttö on vaivatonta. Valittavanasi on korkeussäädön lisäksi selkäosan- ja jalkaosan säädöt. Sängyn kuljetusmitta on vain 60 x 90 cm.

Valikoimistamme löydät myös muut seniori-kalusteet kotikäyttöön, seniori-kuntosalilaitteet, sekä fysioterapiaan tuotteet.

Katso Modux-esittelyvideo netistä:
www.lojer.com

Useita valmistamiemme hoitosängymalleja nähtävillä esittelytiloissamme Putajantiellä. Varaa aika vaikka Juurijoen Karilta (010-830 6722) ja pyydä esittely!

90
1919-2009
years of easy care

LOJER OY, Putajantie 42, 38210 Sastamala
www.lojer.com • Puh. 010-830 6700

Lojer
FOR EASY CARE

Joulun Taikaa...

Joulun taika valtaa vanhan ja nuoren mielen. Piparintuoksu leijaillee keittiössä ja kuusi valaisee pimeitä iltoja, kun odottava tunnelma laskeutuu. Toivotamme riemukasta joulua ja mantelirikasta puuroa jokaiselle!

esp
esp.fi

Lopuksi meille

toksissa kuten sairaaloissa, jotka tuottivat omat maataloustuotteensa. Alan ammattilaisista oli siis suuri kysyntä.

Koulutusohjelmaan kuuluivat tavallisesti lyhyt harjoittelijan valmennuskurssi sekä ammattiin valmistavat peruskurssi ja tarkkailukarjakkokurssi. Lisäksi järjestettiin lukuisia lyhyitä kursseja ja esitelmätilaisuuksia.

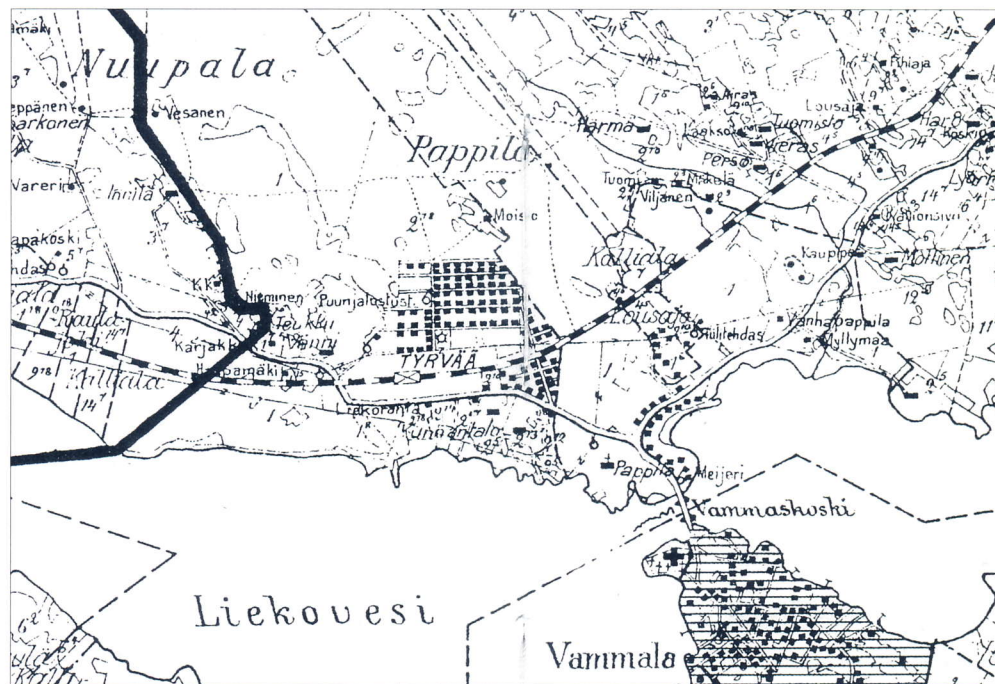
Hyvän kuvan opiskelusta karjanhoitoalalle antoi äitini sisar Lyyli Yli-Kovanen o.s. Kolhinoja, joka oli suorittanut karjakon tutkinnon lukuvuonna 1935-36 Toijalan karjanhoitokoulussa ja jatkanut opiskeluaan Tyrvään karjanhoitokoulun tarkkailukarjakkokurssilla välirauhan aikana tammikuusta 1941 kesäkuuhun.

Hänen aikanaan Tyrvään karjanhoitokoulussa oli em. kaksi ammattikurssia. Peruskurssi kesti syksystä keväeseen, ja siitä valmistui karjakkoja. Karjakkokurssille pääsyaatimuksena oli vuoden harjoittelu jossakin suuressa talossa.

Tarkkailukarjakkokurssin pohjakoulutusvaatimuksena oli edellä mainittu karjakkokurssi. Kurssi kesti tammikuusta kesäkuuhun. Siitä valmistui tarkkailukarjakkoja eli asestenttejä. Tälle kurssille pääsyaatimuksena oli kahden vuoden harjoittelu karjakkokurssin jälkeen jossakin suuressa talossa.

Esimerkkinä harjoittelu- paikkoina toimineista suurtiloista mainittakoon Teiskon Niemikartano, jossa karjakkoksi valmistunut tätini toimi talvisotavuosina 1939-40. Tämä karjakkoaika merkitsi samalla harjoittelua edessä ollutta jatkokurssia varten.

Toisena esimerkkinä mainittakoon Euran Ruosteenojan tila, jossa oli 30 lypsävää ja kaikkiaan 60-päinen

■ Karttakuvassa Tyrvään asemanseutu sodan jälkeen. Vaakaviivoitus kertoo kauppalan alueen vuoteen 1955, musta viiva sen jälkeisen kauppalan alueen. Karttaan on merkitty Tyrvään karjanhoitokoulun sijainti.

karja ja jossa tätini toimi karjantarkkailijakurssin jälkeen jatkosodan vuodesta 1941 lähtien. Karjanhoidosta vastanneella oli siellä myös kaksi apulaista. Talo oli niin suuri, että siellä oli kaikkiaan 30 työntekijää. Sieltä käsin tätini oli sitten myös rintamalla lottana, Äänislinnassa, karjanhoitotehtävissä sielläkin, hoitamassa suurta sikalaa armeijan tarpeisiin.

Karjanhoitokoulu siirtyy Ulvilaan

Tyrvään tietopuolinen karjanhoitokoulu siirtyi vuonna 1953 Tyrväältä Ulvilaan. Samalla sen nimi muutettiin Satakunnan tietopuoliseksi karjanhoitokouluksi, myöhemmin Satakunnan karjatalouskouluksi.

Jo aikaisemmin karjanhoitokoulun alueesta oli myyty useita tontteja. Myös Nuupalan tilat, entisen veistokoulun tilat, olivat siirtyneet oston kautta vuonna 1950 edellisenä vuonna perustetulle Tyrvään Villa Oy:lle, jossa

Maanviljelysseura oli aluksi osakkaana.

Tyrvään Villatehdas rakennettiin tälle alueelle vuosina 1950-1951. Vuodesta 1963 tehdasrakennus siirtyi Vammalan Puhelin Oy:lle. Nykyisen omistajan nimi on Etelä-Satakunnan Puhelin Oy.

Karjanhoitokoulun Ulvilaan siirtymisen jälkeen Maanviljelysseura myi koulun käytössä olleen Vännin tilan vuonna 1955 pääosittaan Suomen Gummitehdas Oy:lle.

Kumitehdas rakennettiin tälle alueelle vuosina 1956-1959. Nykyisin tehtaan nimi on Teknikum Oy.

Suuri on ollut muutos yhden ihmisiän aikana Tyrvään asemanseudun maisemissakin. Historiallista muutosta kuvastaa jo pelkästään nimien muuttuminen alueella, kun Svännin (Vännin) maatilalle on tullut ensin Tyrvään tietopuolinen karjanhoitokoulu, sitten Suomen Gummitehdas ja lopulta Teknikum.

Lähteet:

PAKULA, VIHTORI *Tyrvään maamiesseuran 60-vuotishistoria*. Vammala 1963.

PIILONEN, JUHANI *Kunnallishallintoa kuttupitäjässä. Tyrvään kunta 1869-1968*. Vammala 1969.

REKU, JUHANI *Tyrvään maamiesseura 100 vuotta*. Vammala 2001.

SEPPÄ, KAIJA *Satakunnan karjatalouskoulu 1917-1967*. Pori 1967.

KAUKAMAA, L.I. *Satakunnan Maanviljelysseura 1861-1961*. Pori 1961. ●

JARI NURMI on syntynyt Tyrväällä 1954. Hän toimii Tampereen Mesukylän seurakunnan kirkkoherrana.

Taiteilija Paavo Hakala

Viime vuoden loppupuolella tuli kulu-neeksi sata vuotta isäni, taiteilija Paavo Hakalan syntymästä.

Hän oli syntynyt 8.11.1908 Tyrvällä Nestori ja Hilja Hakalan toiseksi vanhimpänä lapsena ja eli koko elämänsä täällä, jossa sukua on ollut ainakin 1600-luvulta lähtien. Suuren osan elämästään Paavo Hakala asui omaleimaisessa ja toimeliaassa Nälkälänmäessä. Hän kuoli vaikeaan sairauteen 11.11.1975. Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistys järjesti tunnetun tyrvääläisen satavuotisjuhlan kunniaksi näyttelyn Jaatsille. Esillä olleet teokset oli saatu lainaksi pääosin yksityishenkilöiltä, vaikka mukana oli myös mm. paikalli-

sen museon kokoelmia. Töitä näyttelyyn oli tarjolla runsaasti – niinpä näyttelyn sisältö painottui paljolti tyrvääläisten itsensä arvostamien teosten mukaan.

Monitaitaja

Vanhimmat satavuotisnäyttelyn teoksista oli signeerattu 1932: ne ovat puusta veistettyjä kiertopalkintoja – siis selvästi tilaustöitä – ja lisäksi joitakin lyijykynäpiirroksia. Sisarusten muistin mukaan Paavo kuitenkin piirsi aina ja veistelikin mm. eläinhahmoja, joten vanhempia töitä on varmasti ollut olemassa. Taiteilijan ensimmäinen kokemus tulevasta ammatista olikin perimätiedon mukaan jo viisivuotiaana, kun hän myi

enolleen viidellä pennillä pussillisen paperista leikkaamiin ihmishahmoja. Oivallus oli, että näinkin voi ansaita!

Nuoren taiteentekijän alkuvuosien merkittävin työ oli varmasti vuonna 1934 ilmestyneen ”Vanhaa Satakuntaa” -teoksen piirroskuvitus. Se käsitti taidokkaasti ja yksityiskohtaisesti piirrettyjä kansanomaisia esineitä ja myös rakennusnäkyymiä. Tästä alkoi pitkään kestänyt ura kuvittajana: erityisesti kansankulttuuria on ikuistettu mm. Pertti Virtarannan tunnetun julkaisun ”Elettiinpä ennenkin” ensimmäiseen laitokseen 1950-luvulla. Kuvituksia on paljon myös kotiseutu- ja joululehdissä useilta vuosikymmeniltä.

Paavo Hakala oli taiteilijana monipuolinen. Hänen tuotannossaan on öljymaalauksia, akvarelleja, hiilipiirroksia, tussi- ja lyijykynätöitä sekä pastelleja. Hän kokeili myös savea. Ennen kaikkea Paavo Hakala oli kuitenkin kiinnostunut puumateriaalista. Parhaiten hänet varmasti tunnettiin puupatsaitten ja -reliefien tekijänä. Tuotantoon kuului varhaisimpina vuosina ajan tyyliin myös taidekäsityöksi laskettavia puuesineitä kuten lippaita ja pahkakuppeja sekä jonkin verran vielä varhaisvuosien päätoimena ollutta koristeveistoakin kuten kaappien ovivinjettejä yms. Tähän ryhmään kuuluvat myös 1950-luvun isokoiset, puusta veistetyt kuntavaakunat. Pienellä paikkakunnalla taiteilija joutui tarttumaan perin monenlaisiin tehtäviin julisteista kyltteihin. – Paavo Ha-

■ Kraatari veitelee ahkerana neulaa kankaan läpi pöydällä istuen. Puuveistos 1951. Kuva Ilari Mehtonen.

■ Paavo Hakala on kuvattu vuonna 1959 viimeistelemässä Impivaaran joulua esittävää puureliefiä.

kala kunnostautui myös eläinten täyttäjänä, mihin nuoresta alkanut metsästysharrastus antoi varmuutta.

Varsin tärkeä osa-alue Paavo Hakalan töistä ja taidoista lienee kuitenkin kotipaikkakunnalla lähes tuntematon. Hän oli nimittäin myös kokenut ja osaava kansanomaisten rakennusten ja rakennusryhmien dokumentoija, joka osasi tehdä vanhojen

rakennusten mittapiirroksia kuten pohjakaavoja, halki- ja poikkileikkauksia, yksityiskohtapiirroksia, asemakaava- ja yläperspektiivikuvia sekä erilaisia ennallistuksia. Tämä 1950-luvulla alkanut työ edellytti monipuolista tutustumista kansanomaiseen rakennustekniikkaan ja on itse asiassa luokiteltavissa tutkimustyöksi. Eri puolille Suomea tehtyjen tutkimusmatkoja järjestivät

mm. Muinaistieteellinen toimikunta ja Seurasaari-säätiö. Näin syntyneitä piirustuksia ja valokuvia säilytetään pääosin Museoviraston kokoelmissa, jossa ne ovat edelleen tutkijoiden käytössä.

Ars longa - taide elää pitkään

Paavo Hakalan tuotanto on varsin laaja. Paljon on tilauksia, jotka esittävät henkilöä

tai rakennusta ja maisemaa. Tällaiset teokset olivat suosittuja mm. merkkipäivälahjoina, ja isäni joutuikin joskus keksimään äkkiä hyvän syyn siihen, että löytyi hiippailemasta jonkun pihatien mutkasta – kun kotitalon kuvan piti tulla asianomaiselle valan yllätyksenä.

Taiteilijan suosima aihe ja kiinnostuksen kohde etenkin puuveistoksissa oli ilman muuta ihminen: ihminen ja hänen tarinansa, ihminen työnsä ääressä, ihmisen kädenjälki hänen ympäristössään. Ylivertainen tarina oli Kiven ”Seitsemän veljestä”, jota Paavo Hakala luki vuosikymmenestä toiseen ja josta aina hän löysi jonkin tilanteen kuvattavakseen. Kunkin veljeksien luonne näkyy kuvissa selvästi mutta niin näkyy muittenkin veistoshahmojen. Näin kraatari istuu pöydällä ja pitää varvastaan kippurassa, näin nikkari sihtaa työtään, näin seisoo kellonsoittaja Hellsten ja näin tepsuttaa Ståhlströmmin Kalle. Henkilön luonne on nähty kirikkaasti ja ikuistettu oivaltavasti. Varsinkin patsaissa elää liike mutta myös pysähtyminen – molemmat asioita, joista taiteilijat maailman sivu ovat olleet kiinnostuneita. Paavo Hakala ikuisti kuviinsa useita tunnettuja tyrvääläisiä, erityisen mielellään muistettavia originelleja. Mutta kiinnostavan ihmisen ei tarvinnut mitenkään olla maankuulu: taiteilija kävi mielellään huutokaupoissa ja lauantaicin Vammalan torilla, kun niissä kuulemma näkyi hyviä tyyppejä. Tekijän hyvinkehittyneet huumorintaju näkyy monissa töissä, parhaiten veistoksissa mutta myös piirroksissa. – Ihmisaiheiden ohella luonnossa liikkuvaa metsämiestä kiinnostivat tietysti myös eläimet, esimerkiksi hirvet vuosikymmenestä toiseen.

Puu on vaativa työstettava.

www.agrimarket.fi
AGRI MARKET

Pesurinkatu 1, 38200 SASTAMALA
© 010 76 84386, faksi 010 76 84399

Siunattua
Joulunaikaa!

SASTAMALAN
SEURAKUNTA

SAIKKA AY

Maanrakennusalan palvelut
Piha- ja viherrakentaminen
Kaivinkonetyöt ja maanajot
Salaoja- ja sadevesijärjestelmät
Jätevesijärjestelmät

Kunnossapitopalvelut
Multaa suursäkeissä
Piha- ja vihertyöt
Harjaus- ja pesupalvelut
Rakennusremontointi ja muutostyöt
Asennustyöt

Kuljetus- ja nostopalvelut

Saikka Ay
Varpeentie 33, 38140 SASTAMALA

Puh. 040 749 6733

www.saikka.fi

*Hyvää Joulua
ja Menestyksekkästä
Uutta Vuotta!*

Isännöintipalvelu
Kari Kaaja

Puistokatu 4 B 3, 38200 Sastamala, puh. (03) 514 1496

TEKNISET

Tuominen

Sastamala: Puistokatu 14 • Avoinna ark. 10–18, la 9–14 • Puh. (03) 511 4000

Jos taltta lipsahtaa, jälki on peruuttamaton. Paavo Hakalan puuveistoksissa näkyy selvästi kehittyvä ja varmistuva kädentaito. Varhaisten teosten viillot ovat lyhyitä ja varovaisia, mutta pian varmuus kasvaa, valon ja varjon vaihtelu reliefin pinnassa rehevöityy. Mutta koskaan taltan jälki ei ole karkea. Tekniikan muutos näkyy vielä selvemmin öljymaalauksissa. 1930-luvun pikkutarkka siveltimenjälki muuttuu parissa vuosikymmenessä rennommaksi ja plastisemmaksi. Piirroksissa terävä viiva sen sijaan pysyy – se on säilynyt arvatenkin rakennuspiirrosten vaatiman tarkkuuden vuoksi.

Tyynni tyrvääläinen

Olen hämmästykseni havainnut, että monissa haastatteluissa ulkopaikkakuntalainen kirjoittaja väittää isäni olleen ”vaatimaton”. Sallikaa minun hymyillä... Paavo Hakala tiesi tasan tarkkaan oman laatunsa taiteilijana. Ei hänen tarvinnut uhoita eikä etsiä kiitosta sieltä eikä täältä. Hän

kyllä seurasi alaa aktiivisesti, eikä suinkaan vieroksunut ns. moderneja tekijöitä, vaikka itse tekikin muuta. Joidenkin kanssaihminen harrastama itsekehu sekä nauratti että vähän säälistikin häntä.

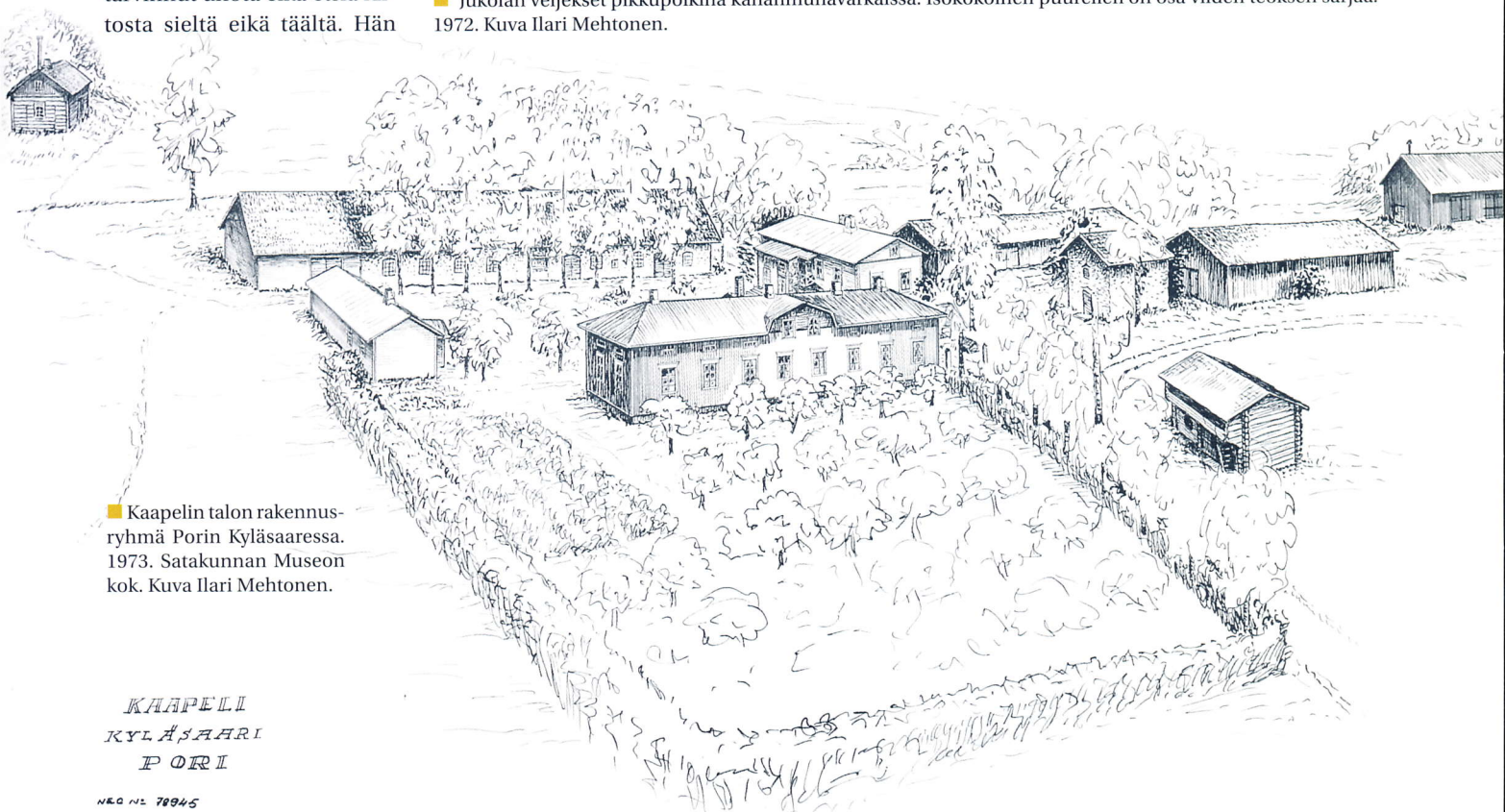
Itse Paavo Hakala oli laadultaan traditionkantaja. Hän oli sitä tuotannossaan mutta myös muuten. Isäni oli kiinnostunut sekä aineelli-

sesta kulttuurihistoriasta että henkisestä perinteestä, luki paljon historiaa, kulttuuria ja kansanperinnettä käsittelevää kirjallisuutta. Hän arvosti varsinkin vanhoja rakennuksia ja vuosisataista kulttuurimaismaa – niihin hän oli saanut tutustua läheisesti uransa alusta alkaen. Paavo Hakala säilytti tyrvääläistä perinnettä teoksiinsa ikuistettuina merk-

kihenkilöinä mutta myös monenlaisina juttuina ja kasukuina. Taiteilijan silmä oli nähnyt veistämänsä henkilöt ymmärtäväisesti ja tarkasti, mutta samaa taitoa vaati puheen tulkitseminen: Paavo Hakala oli hyvä jutunkertoja. Siinäkin hänen tyynni tyrvääläinen huumorintajunsa pääsi oikeuksiinsa. ●

■ Jukolan veljekset pikkupoikina kananmunavarkaina. Isokokoinen puureliefi on osa viiden teoksen sarjaa. 1972. Kuva Ilari Mehtonen.

■ Kaappelin talon rakennusryhmä Porin Kyläsaarella. 1973. Satakunnan Museon kok. Kuva Ilari Mehtonen.

KAAPELLI
KYLÄSAARI
PORI

NEG N: 78945

T. Hakala v. 1973

Tyrvään Illon Korpisepän

Torpan sijainti

Sepän torppa sijaitsi Tyrvään Illossa tai oikeastaan Illonmaassa, mikä lienee ollut alueen varhaisempi nimitys. Varsinainen pysyvä asutus alueelle on tullut vasta 1700-luvun puolenvälin jälkeen. Alueella on tosin asusteltu jo esihistoriallisena aikana, sillä alueelta on tehty lukuisia kivikauteen liittyviä esinelöytöjä. Illon Korpisepän alueeltakin on löydetty kivikautisia esineitä mm. kourutaltoa ja kaksi nelisivuista oikokirvestä. Illo ei ole maarekisterikylä vaan kyseessä on melko laaja kulmakunta Tyrvään, Kiikan ja Punkalaitumen pitäjien rajaseudulla. Isojaon aikana 1700-luvun lopulla tämän Jokisivun jakokuntaan kuuluneen alueen rajat täsmentyivät siten, että torpan alue tuli kuulumaan Tyrvään pitäjän Soinilan kylän Pentin talon alaisuuteen. Seuraava kuntajakoon vaikuttava muutos alueella tapahtui vasta 1.1.1933, jolloin mm. Korpisepän tila siirtyi alue-siirrossa Tyrvään kunnasta Punkalaitumen kuntaan.

Illoon ei ollut torpan perustamisen aikoihin minäkäänlaisia tieyhteyksiä. Ainoat kulkureitit olivat jalkaisin

ja ratsain kuljettavia polkuja. Ensimmäinen varsinainen tie – Illon tie -alueelle tehtiin vasta v. 1855 ja sitä paranneltiin ns. hätäaputyönä v. 1867.

Perustamisajankohta

Sepän torppa on perustettu ja sen peltoja on alettu raivata 1700 - ja 1800 -lukujen vaihteessa. Torppa alkaa varsinaisesti näkyä Tyrvään rippikirjoissa vasta 1820 -luvulla. Se on kuitenkin ollut olemassa jo aikaisemminkin, sillä isojakoasiakirjoissa ja -kartassa 1810-luvun puolivälistä näkyy Sepän torppa ja sen pellot.

Tyrvään rippikirjassa vv. 1799-1806 mainitaan Viljoniemen talon alla mm. seppä Antti Antinp. (s. 1753), poika Antti Antinp. (s. 1776) sekä tyttäret Riitta ja Maria. Sepän vaimo oli kuollut v. 1803. Poika Antti on merkitty torppariksi vuodesta 1804 alkaen. Todennäköisesti vanhempi Antti Antinp. on juuri se henkilö, joka on raivannut ja perustanut torpan, sillä hän oli seppä ammatiltaan.

Torpan nimi

Torpasta on rippikirjassa aluksi käytetty nimeä Luhta. Nykysuomen sanakirjan mukaan luhta tarkoittaa vesiperäistä tai keväisin tulvan valtaamaa jäävää rantaniittyä tai luonnonniittyä. Torpan alueet rajoittuvat Yltäissuon läpi virtaavaan nk. Yltäissuonojaan, jonka rannoilla olevilla niityillä on todennäköisesti kasvanut luhtaheinää. Kastekirjassa on torpassa vv. 1822-25 syntyneiden lasten vanhempina mainittu torppari Henrik Luhta ja vaimo Maria Illost. Vuonna 1828 syntyneen lapsen kohdalla Luhta on jo korvattu nimellä Seppä, josta tuli myöhemmin myös torppariperheen sukunimi. Nimi tulee torpan perustajan ammatista, kyseessä oli siis ”seppän torppa”. Torpasta on käytetty myös rinnakkaisnimeä Korpiseppä, josta tuli torpan itsenäistyttyä v. 1921 tilan virallinen maarekisteriin merkitty nimi.

Torpan pihapiiri ja rakennukset

Sepän torpan varhaisemmista vaiheista ja rakennuksista ei ole paljoakaan tietoa käytettävissä. Otan tähän kuitenkin muutaman tiedon v. 1805 henkikirjoista, joista selviää

mm., että kyseessä oli ”yhdessä savun” torppa. Ikkunoita, joista tuolloin maksettiin ylelisyysveroa, oli Sepällä kaksi. Torpan vuokra isäntätaloon oli yksi työviikko vuodessa.

Korpisepän vanhantyyppinen asuinmiljöö kiinnitti kotiseutuihmisten huomiota. Vuoden 1935 alkukesästä Punkalaitumella järjestettiin kotiseutujuhla, johon sisältyi mm. retki Korpisepän tilalle. Sepän umpi-pihatyyliin rakennettu vanha talouskeskus oli niinikään v. 1948 esikuvana, kun E. Suonpää teki siitä pienoismallin Tyrvään Seudun Museolle. Pienoismallin tekemistä varten Museoyhdistys sai Suomen Museoliitolta avustuksen. Pienoismalli on sittemmin poistettu museon perusnäyttelystä.

Korpisepän perinteiseen satakuntalaiseen umpi-pihatyyliin rakennetun vanhan talouskeskuksen rakennukset purettiin 1940 ja 50-lukujen vaihteessa ja korvattiin uusilla ajanmukaisilla rakennuksilla.

Torpparisuku vaihtuu

Torppari Antti Antinpoika luopui torpasta v. 1818 ja muutti perheineen Huittisten Sampuun. Hänen isänsä, torpan perustaja Antti Antinp. Luhta jäi kuitenkin asumaan

torpan ja suvun vaihteita

torppaan, jossa hän kuoli v. 1825. Torpan uudeksi isännäksi muutti Kiikasta Heikki Juhanoika (1796-1877). Hän avioitui v. 1821 Maria Antintyttären (1793-1877) kanssa. Heikki Juhanoika oli syntynyt Vehmaalta Metsänkylä nimisestä talosta, mutta oli muuttanut vanhempiensa mukana v. 1803 Kiikkaan. Maria Antintytär oli Kiikan Kulmuntilan Laurilan talon tytär.

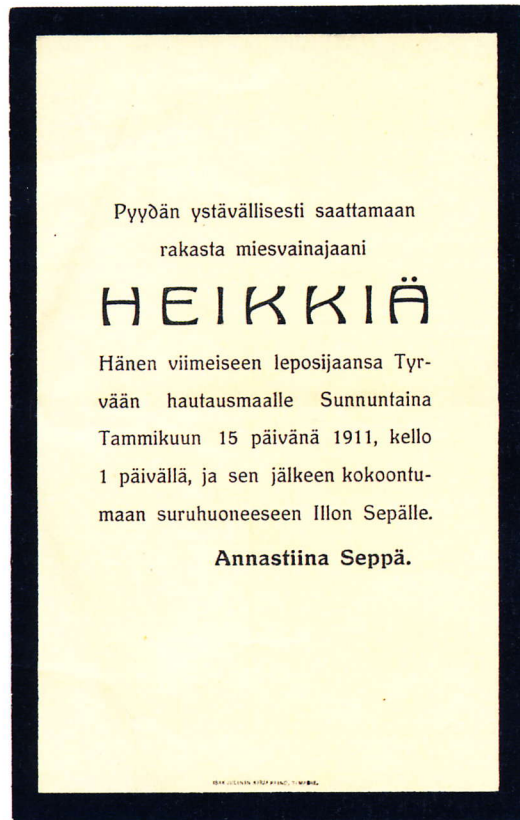
Torppari Heikki Juhanoika sisar Maria Juhanoika. (s. 1803 Kiikka) avioitui v. 1831 läheisen Soivilan kylän Ruutikan Jaakkolan torpan Antti Jaakonp. Liten'in (s. 1796 Tyrvää) kanssa. Antti Jaakonp. oli kyseisen torpan isäntä isänsä jälkeen 1830-luvun loppupuolelta lähtien ja otti myöhemmin käyttöön nimen Lehtiniemi. Perheeseen syntyi kuusi lasta, joista poika Matti Antinpoika. (1835-1914) oli torpan seuraava isäntä. Sukulaisuudesta ja naapurisuudesta johtuen monet Lehtiniemen suvun jäsenet olivat Sepän suvun lasten kummeina.

Sepän suvun vaihteita

Sepän torpparilla Heikki Juhanoikalla ja Maria Antintyttärenä oli seuraavat lapset:

Poika Heikki Heikinpoika. (s. 1822) jatkoi isänsä jälkeen torpan isäntänä. Heikki avioitui v. 1848 Punkalaitumen Liitsolan Pietilän talon tyttären Anna Josefint. (s. 1823) kanssa. Avioliitto jäi lyhyeksi, sillä puoliso kuoli yllättäen jo v. 1850. Avioliitosta syntyi tyttäret Anna Kaisa Hellström (1848-1935 P:dun) ja Maija Stiina Heikkilä, myöh. Penttilä (1850-1925). Anna Kaisan lapsista mainittakoon Vammalan Kallialassa asunut seppä Heikki Häkkinen (1881-1981), joka eli lähes 100 -vuotiaaksi.

Torppari Heikki Heikinpoika.

Sepän toinen puoliso v. 1856 oli Huittisten Kivirannan Arolan torpasta kotoisin oleva Loviisa Antint. (s. 1833). Avioliitosta syntyi viisi lasta; Frans Henrik (s. ja k. 1857), aliupseeri, ylikonduktööri Heikki Viktor Leivo (1859-1916 Pietari), mv. Juho Kustaa Hakkila, aik. Mäkipää (1862-1937 Angelnieniemi), ratamestari Kaarle Seppä (1864-1943 Terijoki srk.) ja Amanda Loviisa (1866-67). Heikin toinen avioliittoakaan ei kestänyt kuin reilut 10 vuotta, sillä puoliso, torpan emäntä Loviisa Antint. menehtyi v. 1867 suurten nälkävuosien uhrina tyfukseen eli lavantautiin.

Torppari Heikki Sepän kolmas puoliso v. 1874 oli Huittisten Nanhian Ollin talon Pyöläntorpan tytär Anna Kristiina (Anna Stiina) Jaakonp. (1839-1917). Heille syntyi neljä lasta;

Amanda Seppä (1874-1940), Hilda Karoliina (1876-86), Matti Vilho Seppä (1879-1900) ja Iida Vilhelmiina Salonoja (1881-1955).

Torppari Heikki Heikinpoika Seppä kuoli jouluaattona v. 1910.

Tytär Maria Heikint. (s. 1824) oli v. 1845 lähtien Punkalaitumella Liitsolan kylän talojen palveluksessa, mutta muutti avioituttuaan v. 1850 Vesilahden Halkivahaan Narvan Karholan Järsäniemen torpan emännäksi. Perheeseen syntyi viisi lasta. Suurten nälkävuosien aikana torppaa kohtasi suuri onnettomuus, sillä torppari Jeremias Matinp. (s. 1821), emäntä Maria Heikint. ja neljä lasta menehtyivät kulkutauteihin ja tyfukseen reilun kuukauden sisällä v. 1868 kesällä. Ainoastaan vanhin tytär Vilhelmiina

Maria Malm (1851-1932 Pohj.-Pirkkala) selvisi. Hän avioitui v. 1874 Juha Kustaanp. kanssa (1848-1905 Pirkkala). Perheeseen syntyi yhdeksän lasta.

Tytär Ulrika Heikint. (1825-1911) avioitui v. 1855 Juho Taavetti Tapani Suoniemen (1836-1916) kanssa ja muutti emännäksi Tyrvään Sammaljoen Penttilän Suoniemen torppaan. Perheeseen syntyivät lapset Juho Vihtori Nieminen (1856-1947), Elina Aleksandra (1860-63), Evert Nestor Tuominen (1862-1914), Kalle Oskari Suoniemi (1865-1930), Kasper Vilhelm Tapala (1868-1921 P:dun) ja Hilma Ulrika Niemelä (1872-1913 P:dun). Poika Kalle Oskari oli seuraava isäntä.

Tytär Vilhelmiina Heikint. (1828-1906) avioitui v. 1853 torpparin poika Vilhelm (Vilje) Juhonp. (1830-1891) kanssa ja muutti emännäksi Kiikan Illon Hakavuoren torppaan. Perheessä oli lapset Vihtori Vilhelm Murto (1854-1943), Nestor (1855-71), Oskar Ylijoki (1857-1921), Vilhelmiina Eufrosyne (Siina) Pärnä (1861-1944 P:dun), Herman Fabian Vuori (1864-1918), Ferdinand (1866-68) ja Ferdinand Hakavuori (1868-1953). Poika Ferdinand Hakavuori oli seuraava isäntä.

Poika Kalle Heikinpoika. (s. 1830) kuoli reilun kahden kuukauden ikäisenä.

Torppari vaihtuu v. 1851

Sepän torpan isännöitys siirtyi v. 1851 torppari Heikki Juhanoika. Sepän pojalle Heikki Heikinpojalle. Heinäkuun 5. päivänä 1851 tehtiin uusi vuokrakirja eli torpan kontrakti Heikki Heikinpoika. Sepän ja Soivilan Pentin silloisen isännän Juho Tuomaanp. Pentin välille. Sopimuksen mukaan Heikki Heikinpoika. Sepällä oli oi-

Uusi Avensis.

Sen luonteessa on jotain totuttua suurempaa.

Uusi Avensis tarjoaa Toyota Optimal Drive -ajattelumallin myötä entistä suuremman tehon entistä pienemmin päästön. Valvematic -bensini-moottorit sekä D-4D -dieselit yhdessä uuden 6-vaihteisen automaatin tai portaattoman Multidrive S -vaihteiston kanssa luovat ajonautinnolle uuden tason. Avarat tilat, älykkäät yksityiskohdat ja varustelu täyttävät kaikki toiveesi, ja enemmän. **Koeaja uusi Avensis nyt meillä.**

Mallisto alkaen:

autoveroton suositushinta 18 800 €,

arvioitu autovero 5 360,84 €,

arvioitu kokonaishinta 24 750,84 €

sis. toim.kul.

Optimoitua voimaa.

EU-yhdistetty kulutus 5,4-7,0 l/100 km, CO₂-päästöt 141-174 g/km.

Takuu 3 vuotta/100.000 km, korin puhkiuostumattomuustakuu 12 vuotta.

Myynti, huolto, varaosat, peltikorjaamo Sastamalan alueella

Loimijoentie 55, Huittinen • Puh. 02-560 5300
www.autotalopelttari.fi

Naisille
Michille
Lapsille

Monipuolisista
valikoimistamme
laadukkaat jalkineet
joka menoon.

Tule asiantuntijan palveltavaksi

ASEMAN KENKÄ

S. Haapamäki. Puistokatu 9. VAMMALA. P. 514 3160

JOULULAHJAT

koko perheelle edullisesti.
Paketoimme lahjasi ILMAISEKSI.

Tervetuloa!

HINTAHAAVI

ILOISEN PALVELUN KAUPPA

Martilankatu 16, Sastamala, p. 03-511 5300
Risto Rytin katu 22, Huittinen, p. 02-567 890

Trakinkatu 2,
38200 Sastamala
Puh. (03) 511 9040, fax. (03) 511 9049

KUN SISUSTAT

- Muista Kalliokoskelta löytyy kaikki mitä tarvitaan

VUODESTA
1947

KALLIOKOSKI

Neljä kerrosta torin reunassa
Vammala puh. 511 2323

HYVIEN JA AJATTOMIEN LAATUTUOTTEIDEN OSTOPAIKKA

Lahjaksi parasta aikaa.
**MATKAPOIKIEN
LAHJAKORTTI**

Lomalahjakortti on varmasti mieluinen lahja.
Se antaa saajalleen elämyksiä ja muisteltavaa tuplasti
– joulusta aina pitkälle matkan jälkeenkin.

Puistokatu 19 Sastamala, puh. 010 2323 990, sastamala@matkapojat.fi

keus asua torpassaan ja käyttäviä niitä peltoja ja niittyjä, joita hän oli viljellyt ja raivannut sekä lisäksi hän sai raivata uudisviljelystä niin paljon kuin sopivaa maata löytyy. Tämän vastineeksi Heikki Heikinp. Sepän tuli vuosittain – isänsä elinajana – suorittaa Pentin talolle omalla kustannuksellaan yksi kaupunkimatka ja isänsä Heikki Juhannp. kuoltua tuli hänen kaupunkimatkan sijasta maksaa vuosittain veroa kymmenen ruplaa hopeassa.

Aiemmin tehdyn sopimuksen mukaan Pentin talon entisen isännän pojalla Johan Kristian Johanp. oli oikeus vastaan ottaa Sepän torppa. Mikäli hän ei kuitenkaan olisi halukas näin tekemään, saisi Heikki Heikinp. isänsä kuoleman jälkeen torpan hallintaansa samoilla oikeuksilla ja ehdoilla kuin hänen isänsä Heikki Seppäkin torppaa hallitsi. Tällöin Heikki Heikinp. tuli maksaa vuosittain veroa talon omistajalle 20 ruplaa hopeassa ja yhden suuremman uuden tiinun. Lisäksi sopimuksessa muistutettiin, että mikäli Johan Kristian Johanp.

vastaan ottaa torpan, saa Heikki Heikinp. pitää ne huoneet, jotka hän on torppaan rakentanut ja että tämä vuokratirja oli voimassa hänen ja hänen tulevan vaimonsa elinajan.

Edellä olevasta huomaamme, että torpparin tulevaisuus ei aina ollut itsestäänselvyys, sillä epävarmuustekijöitä oli monia.

Herman-vävy torppariksi

Torpan emäntä Anna Stiina Seppä oli antanut torpan vuokraoikeuden siirtokirjalla vävyllään Herman Rannalle syksyllä 1914. Käytännössä torppaa lienee jo vuosikautia viljellytkin edellä mainittujen tytär Amanda (1874-1940) puolisonsa – vuodesta 1895 - Juho Herman Kollin'in (1866-1936) kanssa. Juho Hermanin vanhemmat olivat Illon Kauniston rusthollin seppä Benjamin Kollin (1834-1900) ja Hilma Johanna (1840-1925), joka oli kotoisin Kauniston naapurista Komerolan kylän Vähä-Komeron perintötalosta. Edellä mainituilla oli yhteensä 12 lasta. Amandalle ja Hermannille syntyi kaikkiaan

yhdeksän lasta; viisi tytärtä ja neljä poikaa. Herman Kollin perheineen otti v. 1906 käyttöön sukunimen Ranta. Vuoteen 1918 mennessä perheen sukunimeksi vakiintui Seppä.

Vuosi 1918

Vuoden 1918 alkupuoli oli Suomessa rauhatonta aikaa. Kansalaissota kosketti osaltaan myös Korpisepän torppaa, sillä punaisten joukot perääntyivät Vammalasta Punkalaitumelle Korpisepän ohi kulkevaa tietä. Torpan asukkaille ei sattunut henkilövahinkoja, mutta punakaartilaiset taisivat kuitenkin pitää tilapäistä esikuntaansa Sepällä. Punakaarti vei Sepältä mm. miesten polkupyörän, pyssyn, pari kriimua, "suittet", kolme mullin nahkaa (viettiin nahkurilta), tuopin ja kuusi lusikkaa.

Ilman henkilövahinkoja ei Sepän suku kuitenkaan selvinnyt, sillä torpan emännän veljenpoika Allan Vilho Leivo (s. 1893 Valkeala) ammuttiin kannaksella Antrean pitäjän Kavantsaaren asemalla keväällä 1918. Lisäksi Hakavuo-

ren sukuhaarassa sorvari Herman Fabian Vuori mestattiin.

Torppa itsenäistyy

Tyrvään Soinilan Pentin talon Illon ulkopalstalla olevasta alueesta oli v. 1914 muodostettu Peltolaurilan perintötalo, joka käytännössä tarkoitti Korpisepän ja Moisio torppien alueita. Herman ja Amanda Seppä halusivat lunastuslain mukaisesti lunastaa vuokra-alueensa omakseen. Peltolaurilan silloiset omistajat Kalle ja Saima Äijälä vastustivat aluksi lunastusta, joten asiaa oli käsiteltävä v. 1920 useaan otteeseen Tyrvään keski- piirin vuokralautakunnassa. Lopulta he kuitenkin suostuivat myymään 6.6.1921 päivätyllä kauppakirjalla puolet Peltolaurilan tilasta 60.000 silloisen markan hinnasta itsenäiseksi tilaksi erotettavaksi. Myös naapuri torppa Moisio itsenäistyi. Korpiseppä -niminen tila merkittiin maarekisteriin vuonna 1927. Herman ja Amanda Sepän jälkeen tilan viljelyä jatkoivat heidän poikansa Heikki ja Uuno Seppä. ●

■ Vasemmalta Eeva Seppä, Bertta Seppä ja Naimi Seppä torpan pihalla.

Sampo Pankki toivottaa
Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta.

Sampo Pankki

ThermiSol

- eristyksen elementit -

*Joulun lämpimimmät
terveiset eristämisen elementtien
asiantuntijalta!*

www.thermisol.fi

Tilaa riitti, vaikka ahtaasti asuttiin *Siirtoväen majoittumisesta sodan vuosina*

Talvisodan alkaessa 30 päivänä marraskuuta 1939 joutuivat karjalaiset lähtemään rakkaalta kotiseudultaan evakkoon. Monet pitkän ja vaivalloisen taipaaleen vaeltaneet pakolaiset saivat väliaikaisen suojapaikan Tyrvään kodeista.

Hohkon Vilhon muistiinpanoista löytyi pieni kirjoitelma, jossa hän kertoo kuorma-auton tuoneen illansuussa Hohkon taloon 3. joulukuuta 27 evakkoa. Matkaajilla oli mukanaan vain sen hetkinen omaisuutensa. Näkymä herätti säälin tunteen, mutta siihen ei auttanut jäädä. Oli pilkko-

pimeä, pureva pakkanen, vilu ja nälkä. Oli ratkaistava mistä niin monelle hengelle löytyi yösjä, kun talossa oli omaakin väkeä liki kymmenen henkeä. Tilanteeseen oli kuitenkin varauduttu. Kylmillään olleet huoneet oli lämmitetty ja matrassit täytetty oljilla, lopulta kaikille uupuneille löytyi lämmin makuusija ja jonkinlainen päänalunen.

Evakuointi maassamme ei ollut helppoa kokemuksen puutteen takia. Yksi pakolaispolitiikkamme tärkeimmistä tunnusmerkeistä oli siirtoväen hajauttaminen maaseudun kotitalouksiin.

Silloin, kun kahden varsin erilaisen kulttuuripiirin edustajat joutuvat saman katon alle, syntyy monesti kitkaa, joten perusongelmat nivoutuivat siirtoväen ja väliaikaisen isäntäväen suhteisiin.

K.F. Hohko piti siirtoväen majoituspäällikkönä luetteloa taloon majoitetusta pakkosiirtoväestä, joka oli Uudenkirkon pitäjässä. Kaikkien kohdalle pitkässä listassa oli kirjattu myös syntymäaika.

Valtosen perhettä olivat Salomon, Ulla, Toini, Kerttu ja Soili. Perhe muutti 8.1.1940 Ryttylään. Toivosia olivat Ville, Amalia, Arvo, Helvi ja Raiili.

Joukon iäkkäin oli 1868 syntynyt Kristiina Pusa. Halosen väkeä olivat Väinö ja Sylvia ja heillä oli lapsia silloin Inkeri ja Ahti. Myöhemmin Sylvi Halonen lähetti monta liikuttavaa kirjettä evakkotaloon ja ne ovat tallessa kaikki. Samaan aikaan tulivat myös Kirjoset, heitä olivat Ulla, Tyyne, Sulo, Irja, Aila ja Eila. Kirjosten tie vei myöhemmin Ryttylään. Kopran perhettä oli Annamari ja lapset Tenho ja Taimi.

Joulukuun 13 päivä saapui Aarne Toivonen ja vielä joulun edellä Alekski Kopra. Joulun jälkeen saapui Ulla Saksi.

Tammikuun 4 - 16 päivinä

■ Siirtolaisia Hohkon seinustalla toukokuussa 1940 ennen muuttoa uusiin sijoituspaikkoihinsa. Keskellä isäntä K.F. Hohko hattu polvella. Toisessa rivissä vasemmalta karjanhoitaja Hilda Karimäki tyttön sylissä, sisäkkö Katri Lehtonen valkoinen huivi päässä pitää pientä vauvaa sylissä. Muut tuntemattomia, luultavasti useasta perheestä.

JR:ssä on mistä valita!

Lapsille ja nuorille
sisä- ja ulkovaatteet
sekä arkeen että juhlaan!
koot 50–170 cm

JR PUKIMO

PUISTOKATU 7 VAMMALA Puh. (03) 511 2648

www.opkk.fi

OP-KIINTEISTÖKESKUS

Vammalan OP-Kiinteistökeskus Oy, LKV
Puistokatu 2, 38200 Vammala
www.opkk.fi/vammala

Tuulikki Laitila 010 25752 70, 0500 939 891
Petra Högström 010 25752 71, 0500 631 038

MATKA-JOKELA OY

Aittalahdenkatu 6, 2. krs.
38200 Vammala
03-511 9010
www.matka-jokela.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2010!*

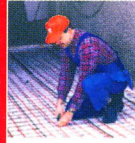

Lakeside Golf & Country Club Oy
Puh. 03-512 9500, Sastamalantie 1901, 38100 SASTAMALA

*Kaiken mitä tarvitset sähköstä
saat ELEKTRIA-sähköammattilaiselta*

Rakennatko uutta vai korjaatko vanhaa? Tule ensin meille.
Saat asiantuntevan suunnittelun, alan korkealaatuisimmat tuotteet
ja ammattitaitoisen asennustyön. Ja voit olla varma: Huolto pelaa.

- Teollisuuden ja toimistojen sähkötyöt
- Uudisrakennusten sähköasennukset
- Kiinteistöjen sähkösaneeraukset
- Huolto- ja korjaustyöt

ELEKTRIA

SÄHKÖLIIKE
Matti Rantala Oy

Hopunkatu 3, 38200 SASTAMALA
p. (03) 514 1311, 0500 631 380
www.sahkoliikerantala.fi

KULJETUSLIIKE

FINSKA

VAMMALA

☎ 03-514 3 531

PÄIVYSTYS ☎ 0500 236 212

www.finska.net

Saluunassa
syöt hyvin.

Tervetuloa!

Vammalan

SALUUNA

Puistokatu 16 38200 Sastamala
Puh. 03-511 2954

■ Hohkolle sijoitettuja siirtolaisia, joiden nimet ovat unohtuneet.

■ Kirjosia, joista Sulo kolmas vasemmalta, oikealla Artturi Kaukonen, Armi ja Tauno Hohko.

1940 saapuivat Elviira Pyyhtiä, Antero Nikkanen, Erkki Kuparinen, Toivo Kirjonen, Väinö, Kalle ja Viljo Valtonen, sekä Eino Halonen, jotka palasivat sotareissulta?

Välirauhan jälkeen taloon sijoitettiin Iivokset, joita oli kuusi henkeä; Uuno, Aino, Pentti, Kauko Kalevi, Annikki ja Tauno Ilmari. Iivokset lähtivät 29.4.1941 Pertteliin. Havian pariskunta Matti ja Katri tulivat Kolarilta 3.6.1941.

Sanotaan, että sopu sijaa antaa, joten oli myös sopeuttava tilanteen mukaan, aikana jolloin kaikesta oli huutava pula, säännöstely, korttiannokset ja ympärillä pelottava sota.

Jatkosodan aikana siirrettiin Helsingistä Sotatalousesikunta Vammalaan, päällikkönä toimi Sauli Sipilä, (Ministeri

Helvi Sipilän puoliso) Kaukolaa sijoitettiin osasto Tili 2/S. Viskaalit majoitettiin kylän taloihin, joista Hohkolle ylikersantti Koskisen perhe.

Viipurin läänin Pyhäjärveltä evakkoon lähtenyt Toivo ja Lahja Kiurun perhe sijoitettiin Hohkolle. Kiuru kävi töissä Asevarikko 3:ssa ja emäntä hoivaili karjaansa. Pentti-poika saapasteli koulumatkat Sipilän Altin ja Rossin Tuomaksen kanssa. Kiurut saivat asutustilan Illostä, josta myöhemmin muuttivat Punkalaitumelle. Kiurujen kanssa Hohkon väki on pitänyt yhteyttä.

Väestösiirtolain keskustoiluston virkapostikortti, joka oli osoitettu K.F.Hohkolle kertoo Rutasten tarinaa. Se on leimattu Väestönsiirtolain numerolla 350. Kortti

tietää, että Tampereen karranteenialueelta saapuvat majoitettavaksi Rutaset, joita olivat Väinö ja Mari sekä heidän lapsensa ikäjärjestyksessä Sylvi, Eino, Einari ja Iida. Heille löytyi asunto kylän keskeltä pienestä mökistä. Mökki kuului Hohkon omistukseen. Valtiovallan määräyksestä Rutaset joutuivat jättämään Kaukolan rauhallisen kylän ja muuttamaan Eestiin. Lapset hyvästelivät koulutoverinsa ja Iida piilotti rakennuksen alle rakkaan nukkensa ja lupasi tulla sen sieltä joskus hakemaan. Rutaset saatettiin junaan 7.12.1944.

Kului vuosia, eikä Rutasista tiedetty mitään, kunnes Idan tytär Inna otti yhteyttä. Hän oli käymässä Kuopiossa ja halusi tietää paikasta jossa äitinsä kotiväki oli asunut. Kir-

jeenvaihdon aikana 1990-luvun lopulla Ida Rutanen sai virallisen todistuksen asumisestaan Tyrvөөällä, ja Suomen kansalaisuuden.

Kirjosen Sulolta ei evakkotalo unohtunut, hän poikkosi joskus 1970-luvulla, mutta ketään ei ollut kotosalla. Sulo teki 80-luvun lopulla uuden reissun ja esitti meille tarinansa. Olimme vieraita toisillemme ja kutsuimme Kaukosen Artturin kylään, koska tiesimme, että hän oli ollut nuorukaisena talossa. Artturi saapui, katsoi hetken ja pian lohkesi hoksaavaiselta mieheltä: "Ei sulla o enää niitä krykyjä?" Näin miehet siirtyivät talvisodan aikaisiin muistoihinsa. Silloin Sulolla oli ollut jonkun haaverin vuoksi kainalosauvat. Kirjosen muisteli miten hänen äitinsä oli myynyt rahapulassa perheen kahvikupit Karoliina-emännälle. Lähtöpäivänä emäntä antoi kupit takaisin. Nyt niitä on jäljellä enää kaksi paria.

On vahinko, että isäntien eläessä ei tullut keskusteltua sodanaikaisista asukkaista enempää, ja nuorena ne vähät kuulemiset menivät usein ohhi korvien.

Näin vähäisten tietämysten, kirjeiden ja valokuvien perusteella voi kuitenkin päätellä, että kenellekään ei jäänyt huonoa muistoa entisestä evakkotalosta. ●

ARMI HOHKO on tyrvөөläissyntyinen, vast'ikään talon emännyydestä luopunut monipuolinen kulttuurin ja kotiseutuasioiden harrastaja, laulaja ja paikallismurteen esittäjä. Hänellä on myös sujuvasti kirjoittava kynä. Hohko valittiin Vammalan avainhenkilöksi vuonna 2001.

Kivi vaan on ikuinen

Nähdessäni tämän Vehmaan metsässä tapahtuneen tealueen murjomisen, tuli mieleeni se kotoani oleva vanha valokuva. Siinä on kuvattuna äitini nuorena kuollut Kalleveli Vehmaan metsässä. Ei silloin 1920-luvulla valokuvia juurikaan otettu, joten kuva on harvinaisuus. Juuri kuvan ulkopuolelle on jäänyt sellainen kivenjätkäle, josta kotonanikin useasti puhuttiin. Hakiessani sitä niin ainakin saman näköinen kivi on säilynyt tealueen laidalla! Metsästä näkee, että se on ollut kuvan ottamisen aikoihin nuorta hyvin kasvavaa. Valokuvan takana on leima: Sulo Hartman, Turku. On minulla muistikuvassa, että aivankuin sellaisen Hartmannin Sulon olisi aikoinaan puhuttu asuneen Tyrväällä! Saattoi se olla tämän Kallen kavereitakin.

Vehmaan metsä sanontaa käytettiin minun kotona ollessani jonkinlaisena matkamäärityksenä. Hyvä selvennys se olikin, että missä kohtaa oli menossa tai tulossa. Polkupyörällä silloin paljon kuljettiin ja sen metsän kohdalla ei välttämättä itseään kastellut ukkosateen yllättäessä. Vehmaan riihen lakan alle pääsi suojaan ja samoin isojen kuusien alle.

Jos oli kaksi menijää Stormiin päin, niin muistan kuinka Vehmaan ahteen päältä kokeiltiin, kummanka pyörä menee pidemmälle polkemat- ta! Saattoi hyvä pyörä mennä ihan Vehmaan pumppukopin kohdalla olevalle sillalle saakka. Minä en siinä mäenlaskussa pärjännyt, kun isä-Vihtori oli pöllinyt minun paremman eturenkaani ja tilalla oli sellainen hylkyrengas. Siinä oli poikittaiskuvio, joka ei muuta kuin pärisi mennessään.

Muistan kun naapuris-

ta kuoli emäntä, eikä silloin sodan jälkeisellä ajalla ollut kulkuneuvoista tietoa. Niinpä hautausmaa kyytiin järjestyi Lindströmin kuorma-auto. Siinä oli korokelaidat lavalla ja penkit istuimina. Matti lähti kyytiin, eikä onneksi ollut ollenkaan huono ilma siellä lavallakaan istua. Paluukyytiin otettiin muutamia pyörällä menneitä ja niiden polkupyörä auton perälaidasta roikkumaan. Sillai vaan ohjaustan-

gosta ja satulasta. Vähän oli narunpätäkääkin siteeksi. Jäi siitä tulemisesta mieleeni se, kun Volvo nousi Plaastarinahdetta pikkuvaihteella, niin Matti ilmestyi sinne auton perään! Sanoi tulleen katsomaan, että pysykö ne polkupyörät siellä. Hyvin ne siellä roikkui, mutta ohjauspyörässä ei ollut ketään siinä nousussa. Käsikaasulla auto hiljaa nousi, eikä silloin ollut vastaantulijoita.

Plaastarinahde oli silloin

erilainen kuin nykyisin. Se oli väärä, jyrkempi ja mutkakin alhaalla ja löysää santaa alapäässä.

Koko matka Plaastarin päältä Vehmaan taloon asti oli kauan synkkää metsää, josta ei poistettu muuta kuin tuulikaadot ja pystyyn kuivuneet puut. Ei siinä metsässä sienet tainneet pahemmin kiinnostaa, mutta mustikka-aikaan kuusikossa oli paljon mummuja marjastamassa.

■ Vehmaan metsässä.

Kyllä siellä mustikoita olikin aika hyvin kuulemma.

Toinen siellä olevista moisioista istutettiin kuuselle ja tieltäkin näki, kun ne siellä hyvin lähtivät kasvamaan. Harjunpuolelta joku löysi hyvää kiveä ja sitä vietiinkin jalostettavaksi, sotien jälkeen jonkin aikaa. Sivutienhaara mäen päällä oli sellainen, että siinä moni kekeili, minkämakuista oli pitkästähantaakista saanut!

Tieltä oli lyhyt matka metsän poikki järvenrantaan Patakalliolle uimapaikkaan, jossa meidänkin lapset kävivät. "Paturilla" käynti loppui 1970-luvun aikoihin, kun järven vesi muuttui niin saastaiseksi. Lehdet kirjoitti silloin, kuinka virtaava vesi puhdistaa itsensä kilometrin matkalla! Ei siinä vaan ollut tullut miksiäkään 10 kilometrilläkään. Uimapaikka täytyi hakea muualta.

Tässä Varilassa asuessamme kävimme moottoripyörällä Kärmeenmaassa auttelemassa. Kerran sieltä illalla palatesamme oli Vehmaan metsällä ratsia. Ei siinä sen kummempaa, kun Vieraan Eino halusi nähdä ajokortin ja se toinen mies ei puhunut mitään. Lähtivät kävelemään autoaan kohden kun nousin pyörän selkään, 6-vuotias poika taakseeni ja vaimo perimmäiseksi. Nostin minä sentään 30-kiloisen elintarvikelassinkin siihen tankin päälle lähtiessä!

Kulmalan verstaalla siinä Bio-Sampon vaiheilla kumpareella tehtiin siihen aikaan kattotiiliä. Sitä ruotsalaista Arboga-mallia. Pihlajamäen Kalle oli ostanut sieltä asuinrakennukseensa kattotiilet ja houkuttellut Lindströmin Martin tuomaan ne sieltä heille. Kuorman teossa kävi, niinkuin monesti ennenkin, että kun se ton vie, niin kyllä se tonkin vie. Että viedään ne kaikki kerralla. Kalle nousi lähtiessä kuorman päälle. Aika taisi olla vielä sitä häkäpönttökauttakkin, mutta ainakin Volvo sammui hiukan ennen kuin se pääsi Plaastariahteen päälle. Jarrut ei pitä-

neet siinä alamäessä kuorman kanssa ja takaperin tultiin ahde alas ja siellä vähän ojaankin. Ei tullut mitään suuria vaurioita ja taljoilla kiskottiin auto tien päälle takaisin. Sitten Matti hakikin vauhtia Raholan kohdalta asti. Silloin oli kuorma-autoissa 100 hevosvoimaa moottoreissa ja nykyisin on 300-400!

Vaikka saikin olla tie kauan Vehmaan metsän kohdalla samanlaisena rauhallisena, niin nyt se on kokenut mylläyksen pahan kerran.

Ei uskoisi, jos ei tietäisi, että siellä maatui kerran mieskin havujen alla kokonaisen kesän kenenkään löytämättä! Syksylä ei ollut enää paljoa jäljellä.

Siitä Plaastariahteesta on allekirjoittaneellakin eräs epämiellyttävä kokemus. Lähdin moottoripyörällä kevättalvisena lauantaina tyttöystävääni tapaamaan. Aika vierähti niin, että maanantaiaamuna hyvin aikaisin lähdin kotiin päin. Koko ajan oli ollut hyvin voimakas suojakeli ja lumet olivat sulaneet. Tie oli vallan peilijäänä eikä siihen aikaan mitään sanotteltu. Kävi siinä Plaastariahteen alla jo sekun mielessä, että jos lähtisi kierteleen Narvantien kautta Stormiin päin. Ahde oli vallan peilinä koko leveydeltä, eikä vielä yhtään lävitse sulanut. Siinä oli puukaide Uotin puoleisella sivulla ja sen piirun alla vähän karhean näköistä ja siitä päätin yrittää ylöspäin. Pyörä veti sen kaiteen alla vinossa itsensä ahdetta ylös ja minä roikuin tienpuoleisessa ohjaustangossa. Tasaisella meni jotenkin jalkoja laahaamalla ja tukemalla. Ei ollut ketään muita silloin liikkeellä!

Tässä on tullut juttua jo vähän pidemmältikin kesäisestä maantiestä, Vehmaan metsän kohdalla, mutta hyvän näköinen maisema siinä oli syksyläkin lumien tultua.

Nyt kun on Joulutaas tulos, niin toivotan kaikille lukijoille oikein Hyvää Joulutaas Onnellista Uutta Vuotta. ●

• laatoitustyöt • rakennuspalvelut • teollisuuskunnossapito

Hyvää
Joulutaas

Satalaatta Oy

Postiosoite: Kaunistontie 128, 38280 Sastamala
Käyntiosoite: Vammaksentie 1, 38210 Sastamala
Puh. 020 752 8540, fax (03) 515 9194
E-mail: info@satalaatta.fi

www.satalaatta.fi • www.fiilink.fi

KIVINIITTY
TYÖKALUJEN MAMMUTTIMYLMÄ • VARAOSAMYLMÄ
AUTO- JA MAATALOUSKONEHUOLTO • KAHVIO

VAIMALA
Avoimna: ma-pe klo 7-17
la klo 8-13
Kivisenpöykäkatu 7,
Vammala
Puh. 0207 431 060

RUUTINEN
Avoimna: ma-pe klo 8-17
la klo 8-13
Käppäkatu 2,
Kumpainen
Puh. 0207 431 065

www.kiviniitty.net

Meiltä mm:

Sähköasennukset ja suunnittelu
Jätevesipumppaamojen sähkötyöt
Ilmalämpöpumput sekä muut
sähkölämmitysratkaisut
Valaisimet ja sähkötarvikkeet

Rauhoitumme joulun viettoon 23.12.
Palvelemme jälleen 28.12.2009
Klo 7 - 16

Pukintie 242, 38200 SASTAMALA
Puh. 03 - 512 8111
www.telilansahkotyo.fi

As Oy Vammalan
Behm
Marttilankatu 27

Kotisi kaupungin sydämessä

Viisikerroksinen uudiskohde
Vammalan ydinkeskustassa
valmistuu syksyllä 2010. Laadukkaat
materiaalit, tyylikkääät yksityiskohtat,
lasitettu parveke ja huoneistokohtainen
ilmastointi luovat puitteet upealle kodille.

Huoneistokoot
2h-3h+k+s 71m²
2h+k+s 55m²
2h+k+s 45m²
2h+kk+s 40m²
autohalli- ja
autokatospaikkoja

Esittely ja myynti:

opkk.fi

**RAKENNUSLIIKE
MINKKINEN
& KETOLA**

Rakennusliike
Minkkinen & Ketola
Aittalahdenkatu 6, Vammala
Puh. (03) 511 2761

**M&K
RAKENTAJANA
55v**

*Yhteistyötahoja ja asiakkaita
kuluneesta vuodesta kiittäen*

Superin liikekeskus

Rauhallista Joulua!

VEHMAAN TILA

Tampereentie 212, Sastamala

puh. (03) 511 2775

www.vehmaantila.fi

PL 60 JAATSINKATU 1 38201 SASTAMALA PUH. 03-514 2111

- * Rakennusten sähkösuunnittelu
- * Tievalaistussuunnitelma
- * Sähköalan koulutuspalvelu
- * Valtuutettu tarkastaja -palvelut

p. 03-5155 371, 0500 237 469

■ Talvista Sastamalan keskustaa. Kuva Pasi Koivu.

Jouluisia seikkailuja Sastamalassa

Haaveissamme joulu näyttää tällaiselta: sataa hiljalleen lunta, kellot kumajavat, kynttilänvalo loistaa, suuri rauha hiipii sieluun musiikin soidessa taustalla.

Ennen kuin tähän nirvanaliseen olotilaan pääsemme, edessä on kuitenkin muita, yhtä jouluisia mutta vähemmän rauhoittavia seikkailuja. Käsillä on joulun saapuminen Sastamalaan. Näin se tapahtui viime vuonna, vaikka silloin vielä joulu saapuikin Vammalaan.

Kohtaamisia 1.

Olemme kiireisellä, touhun täyttämällä parkkipaikalla paikallisen marketin edessä. Pysäköin pienen autoni, raiwaan tieni kauppaan ja palaan monen kassin kanssa. Näen, miten autoni taakse pysäköi aika lailla räjähtäneen näköinen ajopeli. Sen omistaja sammuttaa moottorin, kömpii ulos autosta, lukitsee oven ja lähtee määrätietoisin askelin puodin ovea kohti.

Juuri silloin hänen ajopelinsä lähtee liikkeelle, hitaasti mutta varmasti, ja törmää tömähäntien autoni takapuskuriin. En ole uskoa silmiäni. Käänny sen omistajan katoavan selän puoleen ja huikkaan kovalla äänellä: "Hei, autosi liikkuu!"

Mies – siis tämän vahvan,

kauniin ja loogisen sukupuolen edustaja – kääntyy tynnosti.

"Siinä on vähän huonot jarrut!"

"Tule nyt edes katsomaan!" kiljun närkästyneenä.

Luomakunnan herra saapuu, kurkistaa autojen väliin ja toteaa: "Ei käynyt kuinkaan."

Niine hyvineen hän poistuu. Kohautan olkapäitäni, nousen autooni ja ajan kiireesti pois. Taustapeilistä näen, miten naapurin auto jatkaa hiljaista matkaansa ja törmää seuraavassa rivissä seisovaan viattomaan autoon.

Etä näin täällä päin.

Kohtaamisia 2.

Seison vanhan kaupungintalon takana olevan parkkipaikan vieressä jalkakäytävällä. Loka lentää, ihmiset näyttävät tavallistakin happamemmilta, kaikilla on tulenpalava hoppu. Parempi Puoliskon on vielä torilla, ja odottelen häntä. Parkkipaikan sisäänajon kohdalle, aivan tarkalleen, pysäköi komean naisihmisen ohjaama auto. Eipä huomannut mihin ajoi, ajattelen. Kun rouva astuu autosta ulos, huomautan hymyillen: "Hei, siinä on parkkipaikan ainoa sisäänajotie."

Minua katsotaan hämmästyneenä.

"Entäs sitten? Käyn vain torilla, en viivy kauaa."

Huomaan, että muutama auto odottaa jo sisäänpääsyä.

"Olipa ystävällistä!" sanon paikkakunnalle vasta muuttaneen järkytyksellä.

"Tyrrrvääläistä!" nainen kajuuttaa ja katoaa niine hyvineen.

Jään seisomaan hämmästyksen lyömänä. Tässä itsetunnossa on minulla paljon opittavaa!

Kohtaamisia 3.

Olen jo tottunut siihen, että sastamalalainen pysähtyy niin kaupassa kuin kadulla juuri niille jalansijoilleen, joilla seisoo, kun tapaa tuttavansa. Siitä ei liikahteta tuumaakaan, olipa tilanne muille miten hankala tahansa. Oman sukupuoleni edustajat ovat taitavia myös kiilaamisen jalossa taidossa. Sekös harmittaa Parempaa Puoliskoani.

Seisomme jonossa, väkeä on paljon, kaikilla kantamuksia ja hiki pinnassa. Muuan rouvas henkilö ohittaa jonon ikään kuin olisi yksin maailmassa. Näen Puoliskon pinnan kiristyneen. Kehotan häntä poistumaan ulos, minä hoidan jonottamisen.

Puolisko lähtee, mutta ei malta napittaa suutaan. Hän menee kiilaajan luo ja sanoo muutaman happamen sanan, satakuntalaisena kun sen taidon osaa.

Rouva näyttää järkyttyneeltä. Hyvänen aika, kuinka joku saattaa loukata häntä näin verisesti? Toki hänen kiireensä ohittaa kaikki muut.

"Kyllä olisi kamalaa olla naimisissa tuollaisen miehen kanssa!" rouva julistaa loukkaantuneena kaikuvalla äänellä Puoliskon selälle.

Minä seison taaempänä jonossa naurua pidätellen. Tekisi mieli sanoa, että sitä kamaluutta olen kokeillut pian viisikymmentä vuotta.

Mutta yhden asian olen jo tulokkaana oppinut: Sanomatta paras.

Näin täällä Sastamalassa joulun alla. Ei koskaan tylsää päivää! ●

PIRJO TUOMINEN on sastamalalainen kirjailija. Hänellä on laaja tuotanto yli 30 vuoden ajalta. Kuva: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Partiolaraisia ja ankanpoikia

Partiolaiset tekevät solmuja ja auttavat mummoja kadun yli. Seikkailevathan ne myös metsissä ja käyvät leireillä. Aku Ankassa sudenpennut seikkailevat mitä merkillisimmissä paikoissa ja selviytyvät tilanteesta kuin tilanteesta. Jokaisen kokouksen jälkeen kolmen tähden kenraalit Tupu, Hupu ja Lupu saavat ämpärillisen uusia mitaleja.

Vaikka ankanpoikien seikkailut ovat tarjonneet vuosien ajan mainion näyteikkunan partioliikkeelle, aivan koko totuus ei selviä sarjakuvaa lukemalla.

Aloitetaan solmuista ja mummoista. Partiolaiset

opettelevat tekemään solmuja voidakseen kiinnittää asioita ilman työkaluja. Tellassa on mukavampi nukkua, kun seinät ovat suorat ja katto korkealla. Yöpymisen jälkeen solmut voi avata, jottei naruja tarvitse katkoa. Veneen voi sitoa rantapuuhun solmulla. Vasaralla ja naulalla kärsisivät sekä vene että puu.

Mielikuva partiolaisten avuliaisuudesta senioriväestöä kohtaan on kaunis ja toivottavasti paikkaansa pitävä. Päivän hyvä työ ei ole enää pelkkä myytti vaan osa partiolaisten tapaa toimia. Partiolaraisia kasvatetaan ottamaan huomioon muutkin kuin itsensä.

Sastamalassa ei ole aina-

kaan toistaiseksi liikkunut yhtään kolmen tähden partio-kenraalia. Merkit, tunnukset ja symbolit ovat partiolaisille eittämättä tärkeitä, niillä rakennetaan yhteisöllisyyttä ja luodaan ryhmähenkeä. Suureleirillä tunnelma tiivistyy, kun kaikki yli 10 000 partiolaista pukeutuvat samanlaiseen, siniseen paitaan.

Metsään, mars

Metsä on partiolaisten omina aluetta. Kuluneena kesänä Sastamalan alueen partiolaiset viettivät kesäleiriä perinteisen metsäleirin hengessä Pääjärven jylhissä maisemissa Kapteeninkalliolla. Suomalaiseen metsäluontoon tutustui

Partioliike on Suomen suurin nuorisojärjestö. Huivit kaulassa maan metsiä samoaa 70 000 lasta ja nuorta. Sastamalassa partiolaisia on viitisensataa seitsemässä itsenäisessä yhdistyksessä, lippukunnassa. Partioliikkeessä käyttöön otettu uusi ohjelma vastaa haasteeseen tarjota nuoria aidosti kiinnostavaa ohjelmaa.

kuuden päivän mittaisella Resavuu-leirillä yhteensä 150 partiolaista. Leirin nimi viittasi paikallisella murteella Sastamalan pitäjän uuteen tulemiseen.

Viikoittaisissa kokouksissa opetellaan talven mittaan työkalujen käyttöä, ensiapua, luonnontuntemusta, suunnitusta ja vaikkapa ruuanlaittoa. Leireillä partiolaisten aiemmin oppimat taidot hiotaan aidossa ympäristössä.

Luonto on ihanteellinen paikka opetella arkisen elämän pelisääntöjä. Jos illalla jättää kengät ulos ja yöllä sataa, aamulla jalkaan joutuu laittamaan märät kengät. Jos ruokailuvälineiden tiskaami-

nen ei jaksaa innostaa, seuraavan aterian koittaessa ilkeästi irvistävät ruuantähteet pakottavat huolehtimaan astioista mitä pikimmin.

Partioleirien aatelia ovat suurleirit, Jamboreet. Seuraava suomalainen suurleiri Kilke järjestetään ensi kesänä Evolla. Mukaan odotetaan yli 10 000 partiolaista ympäri maata ja maailmaa. Sastamalasta suunnattaneen Kilkeelle noin sadan hengen voimin. Ulkomaiselle partioleirille on Sastamalan alueelta viimeksi osallistuttu kesällä 2007, jolloin bussilastillinen nuoria matkasi miltei kolmen viikon partioseikkailuun Hollantiin.

■ Palokunta kävi partioleirillä kouluttamassa vaahtosammuttimen käyttöä. Tuli talttui varmoin ottein.

■ Partiolaisten kättentaidot ovat tallella. Ossi-lossi syntyi nuorten omien piirustusten pohjalta. Lossi oli ahkerassa käytössä koko viikon mittaisen leirin ajan.

■ Vaelluksen jälkeen varusteiden huolto sujuu näppärästi rinkkelineen ja tuuletusrü'un avulla.

■ Kehitysmaajalkapallon pelaaminen ei vaadi mutkikkaita välineitä, mutta hieman näppäryyttä ja viitseliäisyyttä.

Partiolaisten ohjelma laitettiin uusiksi

Suomalainen partioliike on käynyt terhakkaan kuntokuurin: partiolaisten käyttämä ohjelma on piirretty uudelleen ja pienryhmien jakoa ikäkausiin on uudistettu. Nuorimmat partiolaiset ovat edelleen sudenpentuja ja vanhimmat aikuisia. Palapelin uudet palaset ovat saapuneet Sastamalaanikin. Kapteeninkalliolla järjestetyn leirin myötä partiolaiset ottivat uuden ohjelman ikäkausineen käyttöön.

Edellisessä partio-ohjelmassa puuhaa järjestettiin 7–17-vuotiaille. Tätä vanhemmille oli tarjolla johtajan tehtäviä. Täysi-ikäisyyden kynnyksellä kysyntä ja tarjonta eivät aina kohdanneet ja uudessa ohjelmassa ikähaarukkaa nostettiin 22 ikävuoteen asti.

Uudet ikäkaudet kuvaavat maastossa liikkumisen termein kokemuksen karttumista. Kolmevuotisen sudenpentuvaiheen jälkeen seikkailijat uskaltavat jo pidemmille retkille ja alkavat jo olla melko taitavia retkeilijöitä. Seikkailijat ovat iältään 10–12-vuotiaita. 12–15-vuotiaat tarpojat toteuttavat neljä puolen vuoden

■ Partioparaati kokoaa vuosittain tuhannet hämäläiset partiolaiset yhteen. Keväällä 2009 marssittiin Hämeenlinnan keskustassa.

mittaista ohjelmajaksoa, joiden teemana ovat leiri, luovuus, selviytyminen ja yhteiskunta. Samoajien ohjelmaan kuuluvat oleellisena osana ryhmänohjaajakoulutus sekä harjoittelu tarpojaikäisten johtajana. Samoajilla on ikää 15–17 vuotta. Vaeltajat ovat nuoria aikuisia. He toimivat usein projektiryhmissä myös naapurilippukuntien kanssa.

Partiolaiset puhuvat liikkees-

tä kasvatusjärjestönä aiemman nuorisjärjestön sijaan. Tavoitteena on, että partiolaisesta kasvaa vastuuntuntoinen, omin aivoin ajatteleva aikuinen.

Uusitus ohjelmassa korostetaan entistä enemmän erätaitoja sekä arkielämän kansalaistaitoja. Sudenpentujen ensimmäisten kokousten leikeistä vaatavuus kasvaa ja vastuuta annetaan lisää kokemuksen karttuessa. Jottei vas-

tuu painaisi liikaa, jokaisella nuorella johtajalla on tukena kokeneempi aikuinen.

Koulutuksella on aina ollut partiossa merkittävä rooli. Harrastuksessa on lupa heittäytyä kokeilemaan itselle täysin uusia asioita ja tehtäviä. Uutta opetellessa tarjolla on aina tehtävään valmentavaa koulutusta, asioita ei edellytetä osattavan entuudestaan. ●

PARTIO – SUOMI -sanakirja

Partiolaisten omat sanat ovat kuin salamerkkejä. 100 vuoden aikana partiossa on syntynyt monia partiosanoja, joista tässä lukijan avuksi julkaistaan tärkeimmät.

Akela	sudenpenturyhmän johtaja	Lpkja	lippukunnanjohtajan apulainen
B-P	partio liikkeen perustaja Robert Baden-Powell	Pj	partiojohtaja
Haikki	vaellus	Partsa	partio
Ilmansuunnat	seikkailijoiden ohjelma koostuu ilmansuunnista	Pt-kisa	partiotaitokilpailu
Joukkue	useamman vartion muodostama seikkailijoiden toimintaryhmä	Samoaja	15 – 17 -vuotias partiolainen
Jälki	sudenpentujen ohjelma koostuu jäljistä ja askeleista	Sampo	seikkailijajoukkueen johtaja
Kolo	partiolaisten kokoontumispaikka	Savu	leirilippukunta
Lauma	sudenpentujen toimintaryhmä	Seikkailija	10 – 12 -vuotias partiolainen
Lippukunta, LPK	itsenäinen yhdistys, toiminnan perusyksikkö	Sudenpentu, sudari ...	partiotien aloittava 7 – 10 v. lapsi
Luotsi	aikuihin tarpoja-, samoaja- tai vaeltajaikäkauden vartiojohtajan tukena toimiva joukkueenjohtaja	Tarpoja	12 – 15 -vuotias partiolainen
Lpkj	lippukunnanjohtaja	Tarppo	tarpojen ohjelma koostuu neljästä tarpostista
		Vaeltaja	17 – 22 -vuotias partiolainen
		Vartio	10 – 22 v. partiolaisen muodostama toimintaryhmä
		Vj	Vartionjohtaja; tarpoja-, samoaja tai vaeltajaikäkauden ryhmän johtaja ●

■ Resavuu-kesäleirin viimeisenä iltana partiolaiset kokoontuivat yhteiselle iltanuotiolle. Ohjelman lomassa partiolaiset antoivat uusien ikäkausien mukaiset partiolupaukset.

O Vieraiden virtaa Oppaan kohtaamisia Pyhän Olavin

Minulla oli ilo toimia yhtenä neljästä oppaasta Pyhän Olavin kirkossa elokuun puolivälistä lokakuun loppuun. Kirkkoon ja sen maalauksiin tutustui tuona aikana lähes 40 000 vierasta. Me oppaat olemme siten kertoneet kirkkorakennuksen historian ja esitelleet Kuutti Lavosen ja Osmo Rauhalan maalaukset aika-

moiselle joukolle, vastanneet lukemattomiin kysymyksiin, kuunnelleet monet ihastuksen kommentit ja kiitokset.

Aamuisin oli juhlallinen hetki astua tyhjään, tunnelmalliseen kirkkosaliin, jonka aurinko valaisi kuoriikkunasta. Tuolloin valo osuu kauniisti lehterimaalauksiin. Päivän mittaan aurinko kiertää kirkkosalin, muuttaa sen

tunnelmaa ja illan tullen oppaan lähtiessä valaisee länsilehterin sekä pohjoislehterin peilien ja alttarin maalaukset päinvastaisesta suunnasta kuin aamulla. Ovien sulkeuttua ryhdikäs kirkko jäi yksikseen ilta-aurinkoon Rautaveden rannalle.

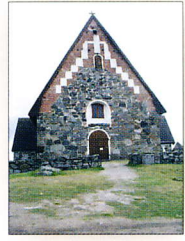
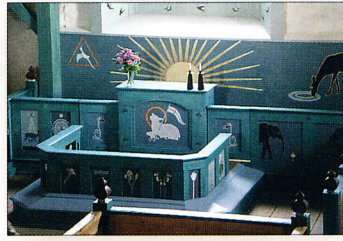
Pyhän Olavin kirkko alkoi kiinnostaa yleisöä heti avaututtuaan elokuun puolivä-

lissä. Päivä toisensa jälkeen kirkonmäki täyttyi henkilö- ja linja-autoista, kirkkosali sen tunnelmasta viehättyneistä katsojista. Ryhmät lisääntyivät syyskuulla, jolloin niitä kävi päivittäin viidestä kymmeneen. Opastukset kolme kertaa päivässä keräsivät aktiiviset ja hartaat kuulijat kerta toisensa jälkeen. Syyskuun viimeisinä viikkoina esittelimme kirkkoa

■ Pyhän Olavin kirkon uusi sisustus kiinnostaa yleisöä. Valokuvat: Asko Laiho.

kirkossa

maalauksineen tunneittain, niin paljon ryhmiä riitti. Vielä lokakuussakaan kylmyys ei kiinnostuneita pelottanut.

Media esitteli Kuutti Lavosen ja Osmo Rauhalan maalauksia, kirkon historiaa ja talkootyötä laajasti kirkon avauduttua. Niinpä etenkin ensimmäisinä viikkoina käyneet vierailijat olivat perehtyneet lehtien juttuihin, ja heillä oli jo tullessaan tietoa ja odotuksia. Lehdissä olleet kuvat olivat säikäyttäneet monia, mutta kirkkosalissa odotti myönteinen yllätys: omalla paikallaan maalaukset olivat erinäköisiä ja istuivat ympäristöönsä. Katsojalle tuli rauhallinen, jopa liikuttunut olo. Moni kertoi, että kirkkosali maalauksineen teki niin valtavan vaikutuksen, että silmät kyynelöityivät. Lavosen ja Rauhalan taidetta tuntevat olivat pohdiskelleet myös sitä, miten niin eri tyylein maalaavien taiteilijoiden työt sopivat samaan tilaan. Tämäkin epäily poistui, kun tuli paikalle: Lavosen puhuttelevat kasvokuvat lehtereillä ja Rauhalan luonto-, eläin- ja kasvi aiheiset maalaukset altarialueella täydentävät toisiaan. Kummankin taiteilijan töillä on ihailijansa.

Maalausten lisäksi Pyhän Olavin kirkossa on uutena taideteoksena krusifiksi, joka oli lahjoitettu v. 1764 Vpl. Pyhäjärven kirkkoon ja jonka evakomatka päättyi vasta vuonna 2003, kun se kiinnitettiin nykyiselle paikalleen silloin puuvalmiiseen kirkkoon. Kerran keskustelin iäkkään miehen kanssa, joka kertoi olevansa pyhäjärveläisiä. Kysyin, tun-

teeko hän krusifiksin tarinan. Hän ei tiennyt, ja kun kerroin sen hänelle, hetki oli liikuttava. Ainoat sanat, jotka hän osasi sanoa, olivat vaimolle todetut: "Otan siitä kuvan." Lapsena hän muisti käyneensä Pyhäjärven kirkossa, mutta muistikuvat olivat hämärtyneet. Erään opastuskerran jälkeen nuori nainen tuli kertomaan mummostaan, joka oli pyhäjärveläisiä ja joka oli evakkoon lähtiessään ottanut mukaansa valokuvat, joiden joukossa oli kirkon kuva. Tämä kuva on nyt hänellä. Evakomatallaan krusifiksi oli sijoitettuna mm. Pellon seurakunnan Turtolan kirkkoon. Edellä olleen keskustelun jatkoksi tuli toinen nainen, joka oli hyvillään siitä, että mainitsin Pellon, sillä hän oli sieltä kotoisin. Milloinkaan opas ei tiedä, mikä asia kuulijaa koskettaa hyvinkin läheisesti.

Myös talkootyö sai vilpittömät kiitokset, sillä kirkkosali kokonaisuutena ihastutti. Hienoa käsityötä arvostetaan ja talkoolaisten sitkeyttä kunnioitetaan. Kehuja sateli vuolaasti. Paljon maailmaa kiertänyt henkilö totesi nähneensä kirkkoja niin paljon, etteivät ne enää erityisemmin sykehdytä, mutta Pyhän Olavin kirkkosalin hän sanoi vaikuttaneen niin, että hämmennys kesti kaksi viikkoa. Jos yleisön tuntoja tulkitsee, hän ei varmaankaan ole ainoa. Monen kulku on käynyt Vanhankirkonniemeen tänä syksynä jo useamman kerran. Oppaan tultua historiaosuudessa vuoden 1997 kirkkopaloon kuulijat todella elivät myötätuntoisesti mukana.

Asia kosketti edelleen. Tuho- polttajastakin kyseltiin.

Tiedonhaluista yleisöä

Oman taustansa ja kiinnostuksensa perusteella kirkkoon saapuneet vieraat kyselivät oppaalta kaikenlaista. Taiteilijoista ja maalauksista kyseltiin maalien koostumuksesta aina taiteilijoiden uskossa oloon asti. Kuutti Lavosen maalaukset ovat niin puhuttelevia, etteivät ne oppaan kertoman jälkeen juuri herättäneet kysymyksiä. Poikkeus oli panelien alareunassa oleva kehäaihe, alma mater -teema, jota tiedusteltiin usein. Osmo Rauhalan altarialueen Luomiskertomus- ja Paratiisi-aiheisiä maalauksia oli helppo tutkia itsekseenkin taiteilijan oman, töiden symboliikkaa avaavan esitteen avulla. Katsojat ovat olleet huolestuneita myös maalausten säilymisestä: miten kuvat säilyvät tilassa, jossa lämpötila ja kosteus vaihtelevat. Tähän ongelmaan taiteilija Lavonen totesi, että ajan myötä maalausten pitäisi kaunistua. Näihin 2000-luvun maalauksiin tutustuneet ovat havainneet, että tämän kirkon taiteen myötä Suomen kirkkotaide on siirtynyt uudelle aikakaudelle. Näin on taiteilija Rauhalakin todennut.

Yksi kiintoisa asia olivat lattialankut, jotka mukavasti liikkuvat jalkojen alla, koska niitä ei ole naulattu ja ne ovat käsin höylättyjä. Kiva äänikin kävellessä lähtee. Lankuista päästiinkin keskustelemaan siitä, että vainajat haudattiin kirkon lattian alle aina 1700-luvulle asti ja tämän jälkeen kirkko- maalle.

Moni koki yllätyksenä sen, että kirkossa ei ole urkuja. Miten hoituu musiikki? Entä virrenveisuu messussa? Eikö täällä ole lämmitystä, valaistusta? Myös tuhoutunut, 1600- ja 1700-luvulta peräisin ollut interiööri ja Anders Löfmarkin lehteripeilien maalaukset kiinnostivat.

Rautaveden samalla rannalla on kaksi keskiaikaista harmaakivikirkkoa muutamien kilometrien etäisyydellä, Pyhän Olavin kirkon lisäksi Sastamalan keskiaikainen kirkko. Kahden suunnilleen samanikäisen kirkon läheisyys ihmetytti. Kaukaa tulleille nimet eivät aina ole selviä, ja opasteista huolimatta matka osuikin monesti ensin Heinooseen.

Kiintoisia kohtaamisia

Olen kokenut kirkko-oppaan työn antoisana ja monipuolisena palvelutyönä. Yksittäiset kävijät ja ryhmät olivat erilaisia: alakoululaisia, opiskelijoita, vanhuksia, useiden alojen asiantuntijoita, ihan tavallisia kirkosta ja nykytaiteesta kiinnostuneita. Kauempaa saapuneille matkailijoille opas on ensimmäinen ihminen, jonka vieras kohtaa. Ei siis ole merkityksetöntä, millaisen vaikutelman hän antaa. Kirkkotiedon lisäksi opas osaa kertoa paikkakunnan asioita esihistoriasta aina nykypäivään asti. Siksi oppaan pitää hallita kotiseudun asiat ja olla niistä kiinnostunut.

Kirkossa palvelivat yleisöä myös useat talkoolaiset myyntipöydän luona. Teidän työnne ansaitsee kiitoksen. Myyntityön lisäksi olitte tär-

*Rauhallista Joulua
ja Onnellista
Uutta Vuotta!*

Toivoo

SHELL SASTAMALA

**Pesurinkatu 3, 38200 Sastamala
puh. 03-511 2190**

Thermosoft®

Kaikki lämpö on kotona

Turvallinen ja taloudellinen Thermosoft on erinomainen lämmitin kodin kaikkiin tiloihin. Tuoteperheeseen kuuluvat kasvialjyttyttävät sähkölämmittimet, valugraniittiset sähkölämmittimet ja pyyhekuivaimet sekä öljyttyttävät pyyhekuivaimet.

LVI
The Hot Alliance

Pyyhekuivaimet

Valugraniittiset lämmitimet ja pyyhekuivaimet

Tukkumyynti:
Elektroskandia

Jälleenmyyjä:
SÄHKÖLIIKE Matti Rantala Oy

Hopunkatu 3, 38200 SASTAMALA
P. (03) 514 1311, 0500 631 380
www.sahkoliikerantala.fi

Hyvää Joulua!

rakennustoimisto **PEKKA KYNNÖS OY**

Kiitämme kuluneesta vuodesta ja toivotamme asiakkaillemme

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

HAKASEN SAHA

Roismala, puh. 513 0182

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

Tyrvään Sanomat

www.tyrvaansanomat.fi

H y v ä ä

j o u l u a

keitä paikkakunnan asioiden osaajia, monien kysymysten vastaajia ja oppaan oiva apu.

Tapahtui myös niin, että oppaan kertomuksen jälkeen joku tarkoista kuulijoista tuli evästämään opasta löyhän tai epätarkan sanonnan vuoksi. Kiitos teille asiantuntijat tiedoista ja neuvoista.

Intoa työhön antoivat kävijöiden kannustavat kiitokset sekä kiintoisien ihmisten kohtaamiset. Muistoihini jäi mm. neljä pappia. Yksi heistä on Afrikassa seitsemän vuotta toiminut lähetystyöntekijä, jota viehättivät Rauhalan maalaamat, Eevaa ja Aatamia esittävät norsut. Hän oli onnellinen siitä, että myös Afrika on mukana. Toista puhuteli Yhteisessä pylväässä oleva Rauhalan valkea kaksoispiste, josta hän iloisesti kertoi saa-

neensa aiheen seuraavan sunnuntain saarnaansa. Kolmantena seuraa hevospitäjän tyrvääläissukuinen pappi, joka osoittautui myös kirjailijaksi ja blogistiksi ja jonka vaimo, tyrvääläistaustainen hänkin, kertoi elävästi kollegalleni Leena Myllyniemelle ja minulle tarinan Pitkästä Pienasta. Hänen isotätinsä mukaan tarina liittyy juuri Tyrvään vanhaankirkkoon. Neljäs pappi soitti lehteriltä heleän huilukonsertin. Joskus esityksen jälkeen ryhmä lauloi virren. Yksi kuulluista oli Herraa hyvää kiittäkää. Juhlallinen hetki sekin. Tällaisten kohtaamisten jälkeen oli kiva lähteä illan tullen kotiin.

Tapasin myös lukuisia tuttuja vuosien, jopa vuosikymmenten takaa. Oli miellyttä-

vää rupertella muutama sana, muistella ja päivittää kuulumiset. Useat vieraat kertoivat, että ovat kotoisin Tyrvään seudulta tai ainakin heidän sukujuurensa ovat täällä. Joku muisteli opiskelleensa Karkussa 50 vuotta sitten. Myös paikkakuntalaiset kävivät katsomassa kotikirkkonsa uusia maalauskuvia ja jakoivat ilon useitakin kertoja vieraidensa kanssa. Oli hienoa havaita, että kirkkoa arvostetaan kotipaikkakunnallakin. Kirkon jälleenrakentaminen on saavutus, josta voimme olla ylpeitä.

Kirkko, jossa ei ole lämmitystä eikä valaistusta, on oppaalle haastava tila, etenkin syksyllä. Suurellekin ryhmälle puhuminen ilman äänentoistoa vaatii selkeää, kuuluvaa äänenkäyttöä. Viilenevä tila opetti kerspukautumista. Lokakuulle

ultaessa opas alkoi seistä yhä paksumpana ja tönkömpänä vieraidensa edessä. Kyse ei ollut kilojen karttumisesta vaan siitä, että villakerroksia oli lisätty takin alle.

Lopuksi voin kertoa, että kokemus olla esittelemässä Rautaveden kansallismaisemassa seisovaa kirkkoamme oli rikas ja opettavainen. Päivät olivat vaihtelevia aina erilaisen vierasjoukon kanssa. Kirkkosali maalauksineen puhutteli myös opasta esitelykertaa toisensa jälkeen. Kutsukoon Pyhän Olavin kirkko arjen kiireessä kulkevia ihmisiä hiljentymään jyvien kiviseiniensä suojaan tulevana vuosisatoina.

Paula Syrjälä

Opas, eläkkeellä oleva äidinkielen lehtori

Ilmoituksen auto erikoisvarustein

Työtä pelkäämätön Ford Transit -mallisto

Kestävyys, käytännöllisyys ja voima, jotka ovat vailla vertaa hyötyajoneuvojen markkinoilla.

Kattava mallisto ja edulliset hinnat!

Valinnanvaraa kolme katto- korkeutta, neljä koripituutta, täydellisesti varusteltu Trend tai yksilöllinen Sport Van.

Vertaa mihin tahansa. Transitien hinnat laskivat jopa 3.150 e

Ford Transit Trend mallisto NYT alkaen **29.329,41 e** + tk. 600 e

Levorannan Autoliike, yli 80:n vuoden kokemuksella
Vammala, Huittinen, Rauma, Ikaalinen

Feel the difference

Levorannan Autoliike Oy

Valtatie 12, Vammala
38200 Sastamala
www.levorannanauto.fi
Puh. (03) 512 7710

Automyynti avoimena
ma-pe 9-18.30, la 10-15
Huolto p. (03) 512 7720
Varaosat p. (03) 512 7730

Levorannasta löydät etsimäsi, yli 300:n vaihtoauton suurvalikoima: www.levorannanauto.fi

■ Herkkä kohtaaminen. Pitkä syksy on kohta kääntymässä talveksi, mutta vaaleanpunainen ruusu kurkotti vielä rohkeasti kohti aurinkoa Kökköjen kotipihalla lumen tuloa odotellessaan.

Yhdistäjä palasi juurilleen

Vuosi 1973: Tyrvään kirkon sakaristoon kokoontuneita seurakuntavaikuttajia puhuttaa lähestyvä kirkkoherranvaali. Kuka kolmesta ehdokkaasta olisi sopivin vaihtoehto korvaamaan väistyvän kirkkoherran? Kaksi ehdokkaista tunnetaan seurakuntalaisten keskuudessa hyvin, mutta kolmannelta, pohjoisen miehestä ei tiedetä juuri mitään. Odottava tunnelma sähköistyy, kun sakaristoon astuu Torniojokilaakson seurakunnan pastori ja Tyrvään tuleva kirkkoherra Timo Kökkö.

Vaalista kehkeytyi varsinainen trileri; 1800 annettua ääntä jakautuivat niin tasaisesti, että kaikkien kolmen ehdokkaan erot mahtuivat 24 äänen marginaaliin ja kirkkoherranvirka ratkesi Kökön eduksi vaivaisella kahden äänen erolla. Vaikka kilvoittelu oli tiukkaa, ei ehdokkaiden kesken käyty kahden kauppa ja kolmaskin säästy korvapuustilta.

"Siinä vaalissa me kaikki olimme voittajia. Vastaehdokkaistani toisesta tuli Seinäjoen kirkkoherra ja toinen siirtyi seurakuntien valtakunnallisiin hallintotehtäviin. Itse en alun perin pitänyt mahdollisuuksiani kovinkaan kummoisina, mutta lähdin mukaan äitini pyynnöstä ja esimiesten käskystä", Kökkö muistelee lähes neljän vuosikymmenen takaisia tapahtumia.

Vaikka valittu kirkkoherra olikin ehkä vaalien yllätyskortti, täysin puskista hän ei Tyrvälle tullut.

"Nimenomaan Tyrvälle, koska paikkakuntalaisille Vammala tarkoitti vain vesistöjen rajaamaa kaupungin keskustaa", Kökkö täsmentää.

Kotirintaman luottomies papiksi Torniojokilaaksoon

Timo kökkö syntyi vuonna 1927 Mouhijärvellä maanviljelijäperheeseen

nuorimpana kolmesta veljeksestä. Hän edustaa sitä vuosikertaa, joka ikänsä puolesta oli liian nuori rintamalle sotavuosina. Sydänvaivat pitivät myös perheen isän sivussa asepalveluksesta ja raskaista maatoista. Vanhempien veljesten ollessa rintamalla, jäivät nuorimman harteille maatalan työt, joihin kuului esimerkiksi 30 hehtaarin peltoalan kyntäminen kahdella hevosella. Vaikka kotirintamalla säästyttiin aseellisilta konflikteilta, nuorukainen joutui kuitenkin tarttumaan aseeseen. Hän muistaa ampuneensa sotavuosina yhdeksän laukausta.

"Minut valittiin siihen ryhmään, joka ampui poikien sielut taivaalle avoimien sankarihautojen ääreltä."

Sota päättyi aikanaan ja vuonna 1946 tuore ylioppilas pyrki ja pääsi opiskelijaksi teologiseen tiedekuntaan. Hengellisen herätyksen hän oli kokenut lukiovuosinaan Tampereella teiniseuroissa. Kökkö valmistui papiksi Helsingin olympiavuonna -52. Torniojokilaakson seurakunta haki sielunpaimenta ja vastavalmistunut pappi suuntasi pohjoiseen käsipuolellaan tuleva rouva Kökkö, rovaniemeläissyntyinen Elli Jokela, jonka sisar työskenteli tuolloin Kotiliesi-lehden päätoimittajana.

Seuraavana vuonna nuori pari vastasi "tahdon" vihkipapin kysymykseen. Heille syntyi Torniojokilaaksossa kaikkiaan kuusi lasta, joista kaksosena syntynyt Sakari jaksoi elää vain 11 päivää. Toiset asettuivat aikuisiksi vartuttuaan Suomen kamaralle Joensuusta alaspäin aina Helsinkiin asti.

Pohjoisen ulottuvuuden vaikutukset

Torniojokilaakson ainutlaatuinen luonto ja maisemassa asuvien ihmisten avoimuus jättivät 20 vuoden aikana Timo Kökön sisimpään lähtemättömät jäljet.

Vaikka paluumuuttaja juurtui kirkkoherranvaalin myötävaikutuksella synnyinseuduilleen nykyiseen Sastamalan Vammalaan, jäi Torniojokilaaksoon tukikohta, jossa käydään välillä tuttuja tapaamassa ja akkuja lataamassa.

"Siellä ihminen näyttää helpommin tunteitaan. Hautajaisissa itketään ääneen, mitä täällä Sastamalassa kuulee harvemmin. Ihmiset ovat pohjoisessa valmiimpia puhumaan syvimmistä tunnoistaan ja henkilökohtaisista asioistaan varsin lyhyen tuttavuuden perusteella", Kökkö sanoo.

Ihmislunnonnetta muokkaavat monet seikat. Jos Satakunnassa ihmisten suru on sisäänpäin kääntyneempää ja tunne-elämä muutenkin peitellympää, pitkien välimatkojen ja koskemattomien kairojen pohjoisessa heittäytytään kohdattaessa luontevasti juttusille tuntemattoman kanssa.

Pitkät välimatkat vaikuttavat asioihin myös käytännön tasolla. Kerran Kökkö laittoi ilmoituksen lehteen, että pappi saapuu kastamaan seurakuntalaisia naapurikunta Pelloon, joka vastaa laajuudeltaan suurin piirtein Torniojokilaakson kokoista aluetta. Hän pyysi merkkamaan sen talon tienhaaraan, jossa kastaminen tapahtuu. Yleinen käytäntö näet tuohin aikaan oli, että harvaan asutuilla seuduilla kastettavat - niin lapset kuin aikuisetkin - kokoontuivat tiettyyn paikkaan, esimerkiksi seurakuntatalolle, missä toimitus tapahtui. Pellossa asiat tehtiin kuitenkin toisin. Kun pappi lähti jatkamaan taivaltaan ensimmäisestä talosta, oli seuraava merkattu talo jo muutaman sadan metrin päässä. Kaikkiaan 150 kilometrin mittaisen reitin varrelle mahtui 9 merkattua taloa.

"Join vielä pari kuppia kahvia joka talossa, eli yhteensä 18 kupillista", Kökkö naurahtaa menneille.

MUSTA PÖRSSI

- PARHAAT MERKIT
- SOPIVAT HINNAT

Puistokatu 4, 38200 SASTAMALA
Puh. (03) 511 4400

Alan
moni-
puolisin
nettikauppa

Laaja valikoima ompelualan tarvikkeita
ja välineitä yleistä hintatasoa selvästi
edullisemmin!

OMPELIJAN TARVIKETUKKU
ompelijanmaailma.fi

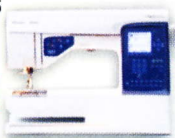
Ompelijanmaailmasta löydät myös
tunnetuimmat ompelukoneimerkit

SINGER

Husqvarna VIKING

BERNINA

Varastomyymälät:
Pispalan valtatie 50, TAMPERE, puh. (03) 344 0022
Puistokatu 18, VAMMALA, puh. (03) 514 2280
Aukioloajat ja lisätietoa: www.ompelukonekoivu.fi

Ompelukonekeskus
Koivu Oy

TEKNIKUM

Teknikum Oy

Hyvää joulua!

www.teknikum.com

PL 13, 38211 Vammala • Puh. (03) 51911

ips-mainos.fi

*Prima
Donna*

*Palveleva
liivi- ja
alusasujen
erikoisliike*

PUTIIKKI

Naiselle

Puistokatu 18, Sastamala, p. (03) 5142 665

Pyymäen Konditoria

Torin laidassa

Pyymäen Leipomo

Nuutilankatu 2, Vammala, p. 03-512 3100

PLUSSA

www.rautia.fi

Avoinna:
ma-pe 9-18 Tervetuloa!
la 9-14

Itsenäisyudentie 64, 38200 SASTAMALA
puh. 010 230 2400, fax. 03-5141 071

RAUTIA
SASTAMALA

Monien muiden ominaisuuksien ohella sielunpaimenelta kysytään myös vahvaa vatsaa, joten ymmärrettävistä syistä rovasti Kökön kupissa kahvi vaihtui teeksi eläkevuosina.

Katseet tulevaisuuteen

Pidetty puhuja jäi eläkkeelle Tyrvään kirkkoherranvirasta edellisen laman kynnyksellä vuonna 1990. Hänet tunnetaan ja muistetaan karismaattisena henkilönä, joka yhdisti seurakuntalaisia näkemyksiin ja linjauksiin katsomatta. Kökön aloitteesta elämä vilkastui taas Pyhän Olavin kirkon ympärillä, kun kirkolle ruvettiin järjestämään 1970-luvun puolivälissä suosittuja kirkkokävelyitä vuodenaikaan katsomatta. Elli vaimo puolestaan aloitti seurakuntatalolla lähetysslounastarjoilun, perinteen, joka elää vielä tänäkin päivänä.

Myös Pyhän Olavin kirkko elää palon jälkeistä tulemistaan. Timo Kökkö toimi kirkon jälleenrakennusvaiheessa sisätilatyöryhmän puheenjohtajana, jossa ominaisuudessa hän kirjasi ajatuksiaan ylös maalaustyön teettämisestä ja sen

toteuttamiseen valittavista taiteilijoista Rovaniemellä lokakuussa 2002.

"Vastuu ei ole vain taiteilijan. Viime kädessä seurakunta on vastuullinen toimija silloinkin, kun se tilaa ja teettää. 500-vuotiaasta kirkkoa on lähestyttävä pieteetillä, ja taiteilijan nöyryys tulee olemaan koetuksella edessä olevassa työssä. Olisi pystyttävä maalaamaan tavalla, joka tulisi kestäväksi aikaa, löytämään museaalinen ilmaisutapa."

Sisätilatyöryhmän jäsenet näkivät tulevaisuuteen. Työhön valitut taiteilijat Kuutti Lavonen ja Osmo Rauhala vastasivat haasteeseen päivittämällä kirkkotaiteen 2000-luvulle raikkaalla näkemyksellään.

Eläkepäivien "harrastukseksi" rovasti kutsuu veteraanien hengellistä elämää. Aiheesta on painettu kirja Veteraanit kirkkotiellä, jonka toimintakuntaan myös Kökkö kuului. Hän huomauttaa Veteraanien kirkkopäivien keräävän enemmän kävijöitä kuin erilliset kuntoutusjaksot.

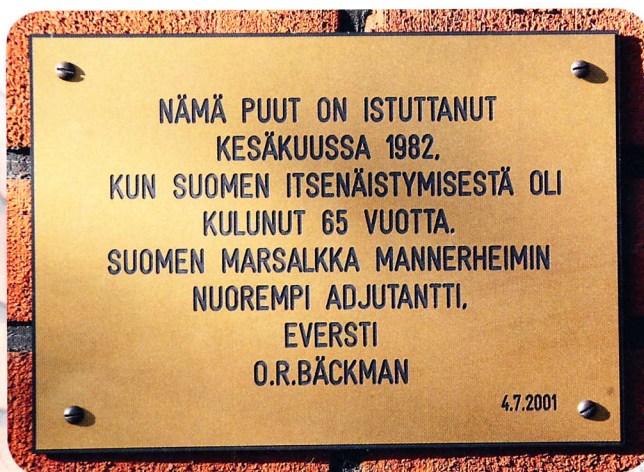
"Rintamalla ihminen joutuu suurten kysymysten äärelle. Kun kaverit ovat

kaatuneet viereltä ja panokset lopussa, katse kääntyy kohti taivasta, suu avautuu huutoon tai lausuu hiljaa mielessään viimeisellä hetkellä - pelasta, jos olen armosi ansainnut", Kökkö peilaa ihmisen uskoa ja jumalasuhdetta sota-kokemusten kautta.

Lopuksi Timo Kökkö kertoo millaisena hän näkee kirkon roolin tässä materialian ja itsekeskeisyyden kyllästävässä yhteiskunnassa, jossa ihmisarvon mittarina käytetään yksilön tuottavuutta.

"Oli kirkko sitten pieni tai suuri, seurakunta laaja tai suppea, todennäköisesti kirkko tulee jatkossakin toteuttamaan sitä tehtävää, joka sille on annettu. Hyvää ja rauhallista joulua Sastamalaan." ●

Alla. Vammalan Iisa oli vielä suurimmaksi osaksi lainehtivaa viljavainiota, kun Kökköjen kotitalo rakennettiin alueelle ensimmäisten uusien omakotitalojen joukossa 1980-luvun alussa. Tausalla kohoavien mäntyjen historia kerrotaan tiiliverhoiluun ruuvatussa metallilaatassa.

Wienerberger
Tiili. Luotu ihmiselle.

Vain paranee
vuosien saatossa

Puhtaaksimuurattu Terca-tiilijulkisivu on ajaton, arvostettu ja pitkäikäinen. Wienerberger on maailman johtava tiilenvalmistaja, jonka Terca-tiiliä valmistetaan Suomessa Lappilan- ja Korian-tehtailla.

Wienerberger Oy
Aluemyyntipäällikkö
Keijo Laine
GSM 0400 235 268
www.wienerberger.fi
www.koramic.fi

Tiili. Luotu ihmiselle.

TERCA

INSINÖÖRITOIMISTO

Aimo Lehtimäki Oy

Puistokatu 3-5, PL 40, 38201 Sastamala
puh. 03-512 0000, fax. 03-512 0023

- RAKENNESUUNNITTELUA
- RAKENNUTTAJAPALVELUA

VAMMALAN MOOTTORISAHA

Pesurinkatu 4, 38200 VAMMALA
puh. 03-514 1260, 0400 130 654
www.vammalanmoottorisaha.fi

HUSQVARNA • STIHL • VIKING

MAMIN GRILLI

Puistokatu 3,
Sastamala
puh. 511 3976

PLUSA

- JOKA OSTOKSESTA

K SUPERMARKET

TORIKESKUS

Torikatu 1, puh. 010 2399 750
ark. 7-21, la 7-18, su 12-21

Tavallista parempi Ruokakauppa

FINNMIRROR STUDIO

avoinna maanantaisin klo 10-17.30

INARIA
säilytys-
järjestelmät

PICARD
kylpyhuone-
kalusteet

FINNMIRROR
sisustuspeilit
ja julistetaulut

FINNMIRROR®
Studio

ASEMAKATU 10
38210 Vammala
puh. 03-511 61
www.finnmirror.fi

Kirje lapsenlapselle

Hei!

Ko sää oot aina kimmu, että "kerro, jostain semmesta, ku sää olit laps", nim mää kirjotanki ny sillai, ku mul lapsuusesani puhuttii. Tai ainaki mum mummuni ja muut vanhat ihmisep puhu. Äite kylä opetti meittiä mukuloita puhluun enempi kirjakieltä ainaki viaraille ja kyläsä käyresä. Äite ku oli opettaja. Saas nährä ymmärräks lukemaas.

Ko kerram maalla koto oli, nim me plikat oltiin mukana kans peltotöisäki. Kaks vanhempaa oli oikeen apunaki aika nuaresta, mutta mää taisin olla enempi vaan tiällä. Siinä jalosia pyärin, nin ei tarvittu lapseplikkaa.

Kerran oltiin sitten taas heinänteosa, taikka korjuuta se oli, ku heiniä kerraj jo lattoon ajettiin. Larensa oli kaks ossaa ja hirsiseinä välisä. Seinä ulettu vaar räystään kohralle ja keskellä oli katonharjaan asti tyhjää tillaa.

Me mukulat oltiin lattoon sotkemasa. Kuh hevonen vei heinäkuarman ovelle, miähet heitteli hankolla heinät lattoon ja me mukulat sittek kahmalokaupalla raahattiin niitä pitemmälle murkkii ja sotkettiin ne piukkaa. Ku kuarma tuli puretuks, nim me vaam peuhattii ja samalla meni heinäp piukkaa.

Ko toinel lato oli jo kokolailla täys ja toinenki melki pualillaan, nip plikat keksi, että sev väliseinäm päältä vois hypätä. Heinät menis oikeem piukkaan.

Tartti kiivetä täyren laron pualetta sinne seinäm päälle. Kumpikan ei uskaltanu hypätä ensimmäittek. Plikeilla oli semmottet nauhoilla takkaa solmittavat siniruutuset esliinat. Niilla nauhoilla plikat sitovat ittensä toisiinsa kiinni. Mun käskettiil laskee kolmeen.

Minä plikka laskij ja isop plikat hyppäs. Joinev vähäv viirytteli, mutta peräsä putes kumminki. Tiätää sen, kuinka siinä kävi. Esliinat repes molemmat. Ja ne oli melkeen uuret.

Ensim plikat aatteli pülottaa essut heiniin mutta kylä äite sen kumminki huomais. Selkäänsä plikat pelkäs saavansa eikä suatta pelläänneekkän.

Tämmösel lapsuuremmuiston mummu ny kerto. Kirjottaisitko sinä vastaukseksi vähän jostakin leikistäsi sillä tavalla kuin te siinä leikkiessänne puhutte. Käytä koulussa kuitenkin kirjakieltä!

Terveisin Leena-mummu

KAUNISTA • KODIKASTA • KESTÄVÄÄ

Vammalan Kaluste Ky

Itsenäisydentie 10, Vammala, puh. 03-514 1077

Sastamalan
koulutuskuntayhtymä

toivottaa

*Hyvää
Joulua!*

www.sasky.fi

Tampereen Kirjanpito Oy

- Kirjanpidot
- Tilinpäätökset
- Veroasiat
- Yritysneuvonta
- Yritysten perustaminen
- ATK-palvelut ja palkanlaskenta

TAMPERE

Pellavatehtaankatu 19 A
puh. (03) 254 2200, fax (03) 254 2255

KANGASALA

Kuohunharjuntie 26
puh. (03) 377 4433, fax (03) 377 4466

Heikki Punkka HTM, KLT

www.tampereenkirjanpitoimisto.fi

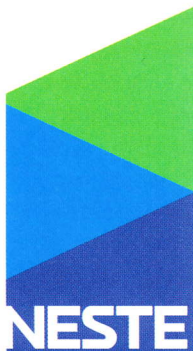
AUKTORISOITU KIRJANPITOTOIMISTO
TALOUSHALLINTOLIITON JÄSEN

DEKK Partner

VAMMALAN RENGASPALVELU KY

Hopunkatu 12 • 38200 Sastamala • Puh. (03) 514 2660

*Hyvää Joulua
ja Onnellista Uutta Vuotta!*

NESTE Vammala

L&T KURKI OY Itsenäisydentie 66, 38200 Vammala, puh. (03) 511 2780

Ystävällisen palvelun Neste-asema

Lämmin ja iloinen talvi tulee Sastamalakotiinkin

Ensimmäisen kerran tullessani Sastamalakotiin oli talvi, kova pakkanen ja lumi maassa. Nyt lehdet tippuu, tuulee ja sataa. Kohta tulee talvi ja minun tulostani Sastamalakotiin tulee kolme vuotta. Aika kuluu nopeasti ja yllättävän paljon koti on saanut kokea näinäkkin vuosina. Vanhusten hoito muuttuu ja tulee vaativammaksi koko ajan. Kotihoidon tuet ovat parempia, joten usein iäkäs ihminen tulee palvelukotiin vasta, kun on pakko hakeutua konkreettisesti apujen pariin. Tässä hetkessä

ikäntyneen ihmisen mielessä pyörii monia ajatuksia, odotuksia, mutta pettymystäkin rakkaan kodin jäädessä taakse.

Me Sastamalakodilla yritämme tarjota kodin, joka tarjoaa riittävästi apua ihmiselle selviytyäkseen muualla kuin laitoksessa. Jokaisella on oma koti omien rakkaiden tavaroiden kanssa, mutta mahdollisuus tulla mukaan toimintaan ja hetkeen seurustella toisten kanssa. Sastamalakoti on toiminnaltaan aivan oma maailmansa, jonka sisällä ihminen saa tyydytettyä kaikki

perustarpeet. Kodista löytyy sairaan- ja terveydenhoitaja, lääkäri, kampaaja, erilaista viriketoimintaa, mutta myös mahdollisuus istuskella keinuolissa seuraten toisten tekemistä ja olemista. Tärkeää on tarjota monenlaista oheistoimintaa moneen mielihaluun virikkeellisen elämän takaamiseksi. Yllättävän monelta olen kuullut toivetta elämästä, ilosta ja yleensä mieltä piristävästä asioista. Meillä tätä iloa yritetään järjestää yleensä rennolla ja lämpimällä ilmapiirillä, tansseilla, toripäivillä tai vaikka seurustelemalla iloisella mielellä, vaikka kiirekin tahtoo joskus olla. Muistettava on, että on tärkeää pysähtyä, olla hetkessä juuri se hetki mukana ihmisen kanssa ja kohdella tätä juuri siten, kuin haluaisi

itseäkin kohdeltavan. Näissä meillä kaikilla on monesti opeteltavaa, mutta on tärkeää, että on halua ja yritystä päästä laadulliseen ja hyvään tämän päivän tarpeita vastaavaan vanhustenhoitoon.

Tässä nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa tuntuukin olevan olennaista yritysten muuntautumiskyky ja yleensä kyky pysyä tässä muuttuvassa maailmassa mukana. Meilläkin toimitaan kovasti koko ajan organisoiden ja arvioiden toimintaa. Uusia asioita viime vuosien aikana on nykyaikainen asiakastietojärjestelmä, asianmukainen sammuusjärjestelmä sprinklereineen sekä tietenkin muut muutokset toiminnan järjeistämässä, jotta myös henkilöstön voimavarat kohdentuisivat juuri siihen, minne on tärkeintä

■ Alli Männistö, Alli Leppäkoski ja Sirkka Aukeala-Korkee viettämässä Sastamalakodin ulkoilupäivää.

Kalaneuvos®

Parhaat kalaherkut
joulupöytään
Hukkaselta Vammalan torilta

**Herkullista ja
Rauhallista Joulua kaikille!**

V. HUKKANEN Oy

PAANU
Sastamalalaista käsityötä

Kalvosinnapit ja solmioneula yht. 149,-

Kulta- ja Kelloliike
Merja

Puistokatu 16, 38200 Sastamala
Puh. (03) 511 2911 • www.kultamerja.fi

Hyvää rauhaisaa Joulunaikaa!

**VAMMALAN
ISÄNNÖINTIPALVELU Oy**

Torikatu 1, 38200 Vammala
www.vipoy.fi

HARTELA
Seminaarinkatu 5, 26100 Rauma
010 561 2700

Parhaiden
pakkausten taitaja

 EPSIRA OY

P.O. Box 72, 38201 Sastamala, Finland
tel. +358 10 2899 800, fax +358 10 2899 819
info@epsira.com, www.epsira.com

eli vanhusten konkreettiseen avustamiseen ja lähellä olemaan kuntouttavan työnnotteen avulla. Kuntouttava työnote on tämän päivän tärkeimpiä työkaluja ja soisin jokaisen hoitohenkilöstön sisäistävän sen normaalina käytäntönä. Yksinkertaisesti motivoidaan ja annetaan ihmisen tehdä asiat itse tukien tekemistä sanallisesti ja rinnalla ollen tarpeen mukaan. Moni asia sujuu nopeammin, jos hoitaja tekee, mutta mikä onnistumisen ilo ja toimintakyvyn ylläpito tulee ihmiselle tekemisen palkintona. Joskus on vaikeaa motivoida ja perustella, miksi vielä pitäisi kuntoutua, kun iäkkään oma halu ei ole mukana. Sitäkin valintaa on kunnioitettava ja joskus on hoitajankin annettava periksi toisen halulle olla vain.

Joskus unohtaa todella, että iäkäs ihminen on elänyt pitkän, rikkaan ja usein hyvin työteliään elämän. Nyt voi olla

aika istua, nauttia ja katsella. Olen huomannut, että kodin ilmapiiri on olennainen asia kaikkien viihtyvyydelle. Mikäli henkilöstöllä on hymy huulessa, mukava ilmapiiri, niin silloin ilo tarttuu ja tuntuu myös asukkaisiin. Erityisen iloinen olen Sastamalakodin aulasta, mikä tuntuu usein suorastaan heränneen eloon puheenso- rinasta, joskus ruuhkasta ja monista mukavista tapahtu- mista. Tuntuu, että meillä on

siinä keskuspaikka, jossa on mukava seurata ihmisiä ja erinäisiä tapahtumia. Moni ihminen istuu, nauttii, seuraa ja seurustelee rasittamatta itseään liikaa. Yhä useammin muistutan itselleni, että ohjelmaa juuri tähän tarvitaan. Se voi olla valokuvat valkokan- kaalla, leipomon myyntipiste, kotimainen kiva elokuva tai mukavaa musiikkia tai vain ihmisiä yhdessä jutustelemassa. Täytyy ymmärtää, että kaikki

eivät halua sitä aktiivisinta konkreettista toimintaa.

Yhtenä tulevaisuuden haas- teina koen tarpeen yhä enenevässä määrin tehostettuun hoitoon. Haasteita siis meille- kin ja mietintää missä mitta- puussa se meillä onnistuisi. Ison talon tilat antavat samalla mahdollisuuden miettiä monenlaista vaihtoehtoa tarpee- seen vastaamiseksi.

Nykypäivän trendi on myös ulkoalueisiin satsaaminen. Meilläkin mietittävää, kuinka saisimme ympärillä olevaa pihaa viihtyisämmäksi, kutsu- vammaksi, mikä motivoisi liik- kumaan nauttien esteettisestä ympäristöstä. Parhaimmillaan tällainen piha-alue on, jos se toimii sekä kesällä, että talvel- la. Talvella hyvät hiekoitetut kävelytiet, mukavasti valo- ja, ikivihreyttä, tunnelmaa.

Kesällä vihreyttä, kukkia, värikkyyttä, puron solinaa, sopivasti keinoja ja penkkejä riittävän lyhyin välein ja kut- suvia kaarevia lenkkipolkuja erilaisin kasvillisuuksin. Mikä ihana ympärivuotinen para- tiisi. Miksei jossakin voisi olla, vaikka puisia reiluja kuntoilu- välineitä, joita voi aktiivisim- mat halutessaan kokeilla kun- toa kehittäen. Siinäpä lisää ideariiheä tulevaisuuteen.

Heräsi vielä kunnan len- nokas ajatus; pitäisikö meillä olla oma kotitalkkari, joka olisi mukana elossa ja olossa, hiekoittelisi, lakaisisi, miksei vaikka lumen luontiakin. Sil- loin ainakin pihaparatiisi py- syisi kunnossa ja vanhusten olisi turvallista liikkua. Olisi- pa se muutenkin turvallista ja kotoista, jos joku ripustai- si tarvittaessa taulun vaikka seinälle tai juttelisi muuten mukavia ilman niin kovaa kii- rettä eteenpäin. Maailmassa tarvitaan ainakin aikaa olla ihmisen vieressä, istua, jutella ja kuunnella. Se on se paras minkä voi antaa toiselle. ●

■ Anna Hauhia ja Pauli Ojala nauttivat kuumista grilliherkuista.

■ Makkarat paistuvat nuotiolla ja juttu luistaa raittiissa ulkoilmassa.

Rauhaisaa
Joulunaikaa!

ISÄNNÖINTI JA
KIINTEISTÖ-
TEKNIikka OY

ISKITEK OY Puistokatu 7 B, 38200 SASTAMALA

Neon
Sport

SALON®

Puistokatu 24, 38200 Sastamala,
av. ma-to 10-17, pe 10-18, la 9-14

silkkeri

Silkkipainatukset

- tarralle
- lasille
- puulle
- lakkaukset
- metalleille
- muoveille
- tekstiileille
- kumeerukset

teipit & teippaukset

Silkkeri Oy
Kiertokatu 6
38210 Sastamala

puh: 03 - 5114 901
fax: 03 - 5114 902
www.silkkeri.fi

Painopalveluja jo yli 30 vuotta

Täyden palvelun kirjakauppa
Kirjakellari
Paperikauppa
Äänilevykauppa

INFO

TYRVÄÄN KIRJA-
KAUPPA OY

Marttilankatu 18, 38200 Sastamala
puh. 03-512 7133
www.kirjakellari.com

Tervetuloa katsastukseen

TÄYDEN PALVELUN katsastusasemalle

Meillä voit katsastaa myös **KILPA-AUTOT**

Palvelemme ma-pe 9-17, kk:n viimeinen la 9-13
ja AINA kun ovi on auki, **OLET TERVETULLUT.**

Kat
Katsastus
Sastamala Oy
sasta.fi

Harjukatu 3, 38200 Sastamala • Puh. (03) 511 9050 • Fax. (03) 511 9059
katsastus@katsasta.fi • www.katsasta.fi

Ellivuori on täynnä iloja

DISCO

Klubilla 11.11.2009

TAPANINTANSSIT

Ellin salissa 26.12.2009
Vapaa pääsy.

**Uuden vuoden
aaton
kansainväliset
TANSSIT**

Ellin salissa 31.12.2009

**Joulu
Ellivuoressa**

Hoitoja

Kuntosali

Saunat

Ulkoilumaastot

**Kokoustilat
Kaikenkokoisille
ryhmille**

**Herkullinen
Sunnuntailounas**
joka sunnuntai
klo 12-15

**Majoitusvaihtoehdot
ja -paketit**

Hotellimajoituksia
(huoneet alk. 79,-),
hirsimökkejä, paritaloja

www.ellivuori.fi

HOTEL
ellivuori
www.ellivuori.fi

Yritys- ja vapaa-ajankeskus

Ellivuorentie 131 • 38130 ELLIVUORI
puh. 010 8351 900 • fax (03) 515 4210
e-mail: info@ellivuori.fi • www.ellivuori.fi

Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta

Vammalan Kirjapaino Oy

Harjukatu 8, PL 92, 38201 SASTAMALA
Puh. (03) 5123456 Fax (03) 512 3455
www.vkp.fi

Präntiin ulos annettu HÄNEN KEISARILLISEN MAJESTÄTINSÄ ihmisiä rakastavaiselta armolta

IX Sairasten holhonto, jotka ovat tullut
hullulta koiralta elikä sudelta purtuksi.

Haava pitää pestämän saippua
elikä suola vedellä, lipiällä taika
kusella, mutta erinomattain sekoi-
tetulla Eblori-kalkilla, jos senkaltaista
olisi läsnä; veren juoksua ei pidä es-
tettämän, ja haava niin paljoin kuin
ikänäns mahdollista, avoinna pidet-
tämän, että se alkais märkää tehtä.
Kuitengiin jos mahdollinen on, pidä
lääkäri avuksi kutsuttaman, että hän
ne tarpeellisimmat välikappaleet vali-
ta, esimerkiksi suonta laskea, läkitök-
siä edeskirjoitta, ja muita apuvälikap-
paleita tarvida taitaisi, jotka muillen,
eres läkärillen ei tutut olla taita.

Muistutus. Älä jätä huomaitsemata
pienintäkään haavaa, koskas koiralta
purtu olet, seurat taitavat olla kauhis-
tavaiset, ellet sinä oikealla ajalla apua
etsi.

Keisarillinen lääkintöohje
Parikkalan seurakunnan
kirkonarkiston asiakirjat v. 1835

TAUNO KIVIRANTA Oy

TRAKINKATU 4, 38200 SASTAMALA, puh. 03-517 9000, fax. 03-517 9019
www.taunokiviranta.fi

Kun saapuu syys

Retrorunoja 1980-luvulta

Muutin vuonna 1987 Heinooseen mieheni Eskon ja kuopuksemme kanssa. Meitä odotti Eskon vanhempien entinen koti ja suunnattoman kaunis luonto Rautaveden rannalla vastapäätä Pirunvuorta. Vaikuttava ympäristö aiheutti runojen tulvan!
 – Kävin Heinooosta vielä 11 vuotta äidinkielenopettajana Vammalan lukiossa – entisessä rakkaassa koulussani, kunnes jäin eläkkeelle 2002.

HL-T

Kesän mentyä on daaliaunien aika.
 Kuuluu ruislinnun kutsu.

Anna minulle minuutti tai kaksi.
 Lennän toiseen maailmaan:
 menneeseen tai tulevaan.

Ajatusten pilvi
 lipuu lapsuuden metsään.
 Mielin määrin mansikoita
 pääskysyä perhosia
 kissankäpäliä - ilman päätä ja häntää.

Vuosisata ja puolitoista sitten,
 viisi, neljä, kolme sukupolvea sitten,
 uneksuivat esi-isäni tässä maisemassa
 saman veden rannalla
 saman kirkon tuntumassa
 samaa vuotta tutkaillen.

Kaunis luontoko tänne houkutteli
 vai kohtaloko heitti?

Nälkävuosien kurimuksen kärsitte
 ja jaksoitte sittenkin.

Hirsitalot, riihet, aitat
 ja tulipalon jälkeen uudet rakennukset
 toiselle puolen tietä.

Voisimmepa tavata Heinoontiellä,
 tai Aarikanahteessa
 tai siellä perillä!

Hengitän aamun sarastusta verannalla.
 Nurmikon kirkas kosteus, vesihelmet,
 syksyn tullen yhä syvempi vihreys,
 kauneus, kuulaus, rauha.

Elämä lipuu hidastettuna - -
 sekunnin puolikkaassa
 ohi kiitävät koulut ja joulut,
 lapset ja hapsset, muistot, puistot
 ja suksen luistot.

Kärhkö on kiivennyt viimeiselle rivalle
 ja katsoo ikkunasta kuin isäntä:
 - Siinäkö vielä kökötät?

Kullankeltainen päivä
 kottaraisten musta helminauha puhelinlangalla.
 Kesän päätösjuhla tuhansien värien
 riemullisessa ilotulituksessa
 ennen tuhkanharmaata hämyä, pimeyttä.

Iloinen piha
 Minttuun pukeutunut saarni katsoo
 punajuureksi värjäytynyttä juhannusruusua.
 Koivu kukkii rentukoita
 omenapuu viininpunaisia luumuja.
 Urhea nurmikko vielä vihreä kuin metsä,
 mitä syksympi, sen metsempi.

Daalian juurakko,
kuihtunut, kuiva mustekala
lepää kellarin kylmässä pimeydessä
kunnes kevään luomisvoima
auringon energia, Helios
kutsuu sen kukkimaan.
Muodoltaan virheettömät kukkansa
se avaa leimuamaan
riemukkaana punaisina, keltaisina, valkoisina
...syksyyn asti.

Yöhallan runtelevia hampaita paetakseen
se nukahtaa kellariin
uneksimaan uudesta elämästä
täydellisestä kauneudesta.

Ruskaleikki on päätynyt
Piha puineen, pensaineen paljaana,
värittömänä
monen myrskyn ja sateen jälkeen.

Juhlallinen, viileä kalmisto
- hautajaistunnelma
tuulen virsi tyhjillä oksilla
sadepisarat
paikoilleen jäähmettyneinä.

Luonto on kiertokulkunsa käännekohdassa:
kuolleena.

Olenko valmis samaan
vai olenko kovinkin keskeneräinen?

Sarah Bernhard, pioni,
kukkatarhan kuningatar

nostaa kaalinpäänuppunsa
ylväästi korkealle

ja kukat puhkeavat esiin
kuin lapset äidin kohdusta.

Laulajan tavoin se elää täydellisenä
lyhyen hetken:

"Mitä siitä, että kuolema tulee! - -
Onhan kukittu kerta!"

Herään myöhään
katson ikkunasta tilannetta:
haljakka taivas, virttynyt
järvi yhtä antautunut
puissa vielä värejä.

Puoli kahdentoista juna
viheltää kohti Tamperetta.

Orava kurkistelee kottaraispöntöstä,
uskaltautuu lopulta ulos
hyppii kuusenoksilla
kuin pianon koskettimilla.

Tällaista on lokakuun lopulla:
talviunen harjoittelua
vaikka klemantis vielä kukkii.

ensi lumi
putosi alas
asettui paikoilleen
pysäytti, peitti kaiken
kääri vaippaansa

ruskeaksi ränsistynyt maailma
valahti valkoiseksi
musta-valkoiseksi
kauempana harmaaksi

talot suoristuivat
katot erottuivat seinistä
männyn pyöristyivät
kuuset terävöityivät
talventörröttäjät
tekivät itsensä tärkeiksi

kylmä puhtaus voitti
syksyn viimeisen ponnistelun

tuhkan harmaa taivaanranta
lupaa tilan pysyvyyttä
seisahtaneisuus
hiljaisuus
Kuolema

Kuusi huokailee tuulella.
Se on päättänyt pitää piikkinsä.

Tuuli on kääntynyt.
Juna huutaa pakkaselle latua.

Lehtipisteistä tavarataloiksi

■ Liisa Kukko on asunut Kävelykadun varrella yli 40 vuotta. Omalla sisäänkäynnillä varustetun päätyhuoneiston olohuoneen ikkunasta avautuu hieno näköala Liekovedelle.

” Tarkasti taiteilija on muistanut pienetkin yksityiskohdat. Tuo veikkausasiamiehen metallikilpi kolahti usein päähäni kantaessani lehtinippuja sisälle kioskiin”, Liisa Kukko matkaa nauraen halki vuosikymmenten katsoessaan Mauri Kunnaksen piirtämää kuvaa jouluaattoamun kahvihetkestä Vammalan asemalla 1950-luvulla.

Kuvassa puna-asuiset hahmot asioivat kahdella kioskillä, joista toista isännöi juomatehtailija Ulvio ja toisen omisti Rautakirja Oy. Vammalan rautatieasemalta alkoi myös Liisa Kukon pitkä työura Rautakirjan palveluksessa helmikuussa vuonna 1949. Seinän takana naapurissa Ulvion kioskin tuotteita asiakkaille kauppasivat Liisan sanoin ”kaksi mahdottoman mukavaa ihmistä, Martta ja Oili.” Asemanpuiston laidalla nökötti vielä kolmaskin kioskityylinen rakennus. Taksii-

miesten taukotuvalta ei tosin myyty kuin matkoja pisteestä A pisteeseen B, mutta ”kyllä senkin voi kioskiksi laskea”, Liisa sanoo.

Vammalan asema oli kohtauspaikka Porin ja Tampereen suunnista tuleville. Asemalla ravittiin sekä junat, että ihmiset. Sillä aikaa, kun veturiin tankattiin vettä ja hiiltä, myivät Martta ja Oili Virvokioskin luukulta matkustajille kahvia ja pikkupurtavaa, ja Liisalta haettiin lukemista matkaevääksi. Lehdet ja kirjat olivat tuolloin Rautakirjan pääartikkeli. Toki pientavaraakin oli tarjolla, mutta sen esillepanoa ja säilytystä hankaloittivat muun muassa vuodenaikojenvaihtelut. Talvipakkasilla kioskia lämmitettiin aukioloaikoina Porin Matilla – tunnettehan tuon kulmikkaan, mutta lämminsydämisen jyrkän hahmon, joita kloonattiin tuhansittain menneinä vuosikymmeninä pirttien nurkkiin?

”Liimat, musteet ja muu jäätyvä tavara vietiin yhdessä kassalippaan kanssa yösi- löön junanlähettäjän rouvalle, josta ne taas aamulla haettiin”, Liisa kertoo.

Vielä 1950-luvulla ihmisten elämänrytmi noudatti väljempiä aikatauluja. Kioskit olivat paitsi ostospaikkoja, myös eräänlaisia sosiaalisen elämän keskuksia, etenkin nuorisolle. Kioskeilla vietettiin aikaa ja tarinoitiin tuttujen kanssa, saattoipa joskus Amorkin ammuskella kulmilla nuoliaan raapaisten rakkaudenliekin täyteen roihuun. Liisa tietää muutaman avioliittoon päättyneen romanssin, joiden askelmerkit johtavat Vammalan asemalle, kioskinlipan alle.

”Iltajunat toivat väkeä ja keräsivät paikalle myös Asemanmäen nuorison. Varikon varuskunnan nuoret vänrikit tulivat jalan radan yli - vaikka se olikin kiellettyä – kioskille tyttöjä tapaamaan ja siitä jatkettiin matkaa keskustaan ▶

Vammalan kioskeja 1950-luvulta

Rautatieasemalla: Rautakirjan lehtikioski, Ulvion virvokioski, Taksikoppi

Muulla: Kisakioski, Syväjärvi (kioski kaupan yhteydessä), Ulvion kioski (toinen aseman lisäksi), Koskikioski, Virvokioski (Marttilankatu 12, Rautakirja Oy), Kukkakioski (Irene Peuramäki), Grönblom (kioski kaupan yhteydessä), Lehtinen (kioski kaupan yhteydessä), Jäätelökioski (tori), R-kioski (Puistokatu 15), Nakkikioski (Opari), Palloseurankioski, Lauhamon kioski (kaupan yhteydessä), Vihattulan kioski (kaupan yhteydessä)

elokuviin. Vanha sai siinä siten seurata, että jaaha...tuo lähtee tuon kanssa, ja tuo tuon kanssa. Joskus nuoret saattoivat minutkin kotiini Raholaan Kukkurin rinteeseen. Kauniina kesäiltoina oli mukavaa kulkea halki kaupungin ja vaihtaa ajatuksia”, Liisa muistelee menneitä lämmöllä.

Kioskien kaupunki

Ennen -50-luvun puoliväliä Liisankin työpaikka vaihtui asemalta sillan toiselle puolelle, kun Marttilankadulle (Hakkaraisen - ja Bäckmanin talojen väliin) avattiin Rautakirja Oy:n uusi toimipiste, Virvokioski. Asiakkaita palveltiin aamukahdeksasta alkaen, mutta päivän lehdet haettiin matkahuollosta ennen sitä. Liisa muistaa erään aamun, kun matkahuollon edustalla palloili matkaparoni Kalevi Keihänen.

”Keihänen tuli perässäni kioskille ihmetellen, että miksi Vammala herää vasta

yhdeksältä. Samaan hengen vetoon tämä päivitteli kaupungin kioskien suurta määrää. Kaupat tosiaan avasivat ovensa yhdeksältä, mutta kioskit tuntia aiemmin.”

Liisa näyttää lappua, johon hän on listannut muistamiaan kioskeja 1950-luvulta.

”Kaikki listaan kirjatut 17 kioskia sijaitsivat rautatieasemalta Puistokadun päähän Melartinin kulmaan ulottuvan reitin varressa.”

Pikku hiljaa kioskien tarjonta lisääntyi. Tupakat saivat myyntiluvan, nuoriin vetosivat Riks Raks ja Tam Tam vohvelikeksit sekä purukumipakkaukset, joissa oli keräilykuvia filmi- ja iskelmätähdistä. -50-luku vaihtui -60-luvuksi, muoti ja asenteet muuttuivat, mutta kioskeilla asioitiin kuten ennenkin. Omien ja Keihäsen ohella Vammalan katukuvasta bongattiin muitakin kuuluisuuksia.

”Myllymaan lava oli suosittu tanssipaiikka ja siellä esiin-

tyivät aikansa suosikkiartistit. Marttilankadun kioski oli sopivasti matkan varrella ja siinä kävi lauantaiehtona veikkaukuponkia täyttämässä niin Loiri kuin Matti ja Teppokin, kuka milloinkin. Kanssakäyminen asiakkaiden kanssa oli mutkatonta säätyyn katsomatta, ja kunnioitus molemmipuolista”, Liisa muistelee.

1970-luvun alussa Liisan toimipaikka vaihtui Marttilankadulta Puistokadun R-kioskiin, joka sijaitsi nykyisen Ärrän vierisellä tyhjällä tontilla. Sieltä Liisa myös jäi eläkkeelle vuonna 1986. Työ oli fyysisesti vaativaa, koska asiakaspalvelun ohella myyjät joutuivat kantamaan ja siirtelemään edestakaisin raskaita lehtinipuja ja muuta tavaraa. Raskas työ vaati veronsa Liisankin kohdalla ja hän jäi eläkkeelle hieman suunniteltua aikaisemmin. Siitä huolimatta ei noista vuosista jäänyt Liisalle mitään hampaankoloon.

”Nuo vuodet olivat hienoa

aikaa. Toivoisinkin, että teknisen kehityksen huippu olisi jo saavutettu. Maapallon kuormittaminen alkaa mennä jo liian pitkälle, luonto kärsii kohtuuttomasti. Mutta niinhän sitä sanotaan, että ihminen tuhoaa itse itsensä”, asiakaspalvelun ammattilainen viideltä vuosikymmeneltä ottaa kantaa ilmastokeskusteluun.

Kioskitkin ovat muuttuneet vaatimattomista lehtipisteistä Ärrä-pientavarataloiksi ja henkilökohtainen kanssakäyminen jätetty enenevässä määrin verkkojen varaan. Hector kertoi oman näkemyksensä tulevasta murroksesta jo 1970-luvun alussa kappaleessaan *Nostalgia*, jonka riimit ovat kestäneet hyvin ajan hampaan.

”Oi missä on polkuni, missä on tie, jonka reunalta mustikat hain. Nyt en enää naapuriin piirakkaa vie, Maxi-Market on naapurinain. Mutta tiedän mä sen, että ei ihminen yksin voi muuttaa kuin itseään.” ●

■ Mauri Kunnaksen piirtämä kuva Vammalan aseman joulunvietosta -50-luvulla.

Aattoamun kahvit Vammalan asemalla joskus 50-luvulla

Tehtäviä

Tuttu kirkko

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

Tuttu kirkko

1. Ahoselle mieleen
2. ikävä iholla
3. tosi iso
4. nyt
5. Paras ystävä?
6. lehtipuu
7. taivaalla
8. uinua
9. ukki

Vapaa-aikaa

1. saadaan
2. vaklaa joulun alla
3. puhaltaa
4. liikuu mäessä
5. kilisee
6. nyt kiinni
7. riemu
8. valkoista
9. toivotetaan

Ristikot laati
Pirjo Kukola

Ratkaisut jäljempänä
tässä lehdessä.

Anagrammeja

Sijoittamalla sanojen/rivien kirjaimet uuteen järjestykseen saat syntymään kansanomaisia, osin jouluisiakin ruokia. Esim. ALMAN NIVEL – mannavelli.

1. L LOIROS
2. HIENORETKET
3. KALELA RÄÄKYI
4. K KUIN KUISKAUS
5. VALELAKI
6. TANKKILAUTTA OL
7. HOIKKA LOLITA
8. PAJARIKIN ALAST
9. PORUKKA LUOPUU
10. ANOPPIRASSU

Ratkaisut sivulla 66.

Laati EV

Vapaa-aikaa

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

Runoja

Leena Ojala

Toivoa

*Ennen oli jouluna lunta.
Nyt näen vain lumesta unta.*

*Kunpa vaippaansa pehmoiseen
lumi peittäisi hiljalleen
kaiken menneen, lakastuneen.
Kahden pimeään väliin ripustautuneen
hämärän hetken päiväksi
kirkastaisi valkoinen maa.*

*Pian toivon lumen tulevan.
Lumilyhdyn silloin rakennan.*

*Vielä sulaa sekini lumi,
jota vasta odotan.
Maa varmasti vaippansa saa,
joka palaavan auringon heijastaa.*

*Kevättä, valoa odotan
- ja lunta sulavaa.*

Valo

*Hämärtyvään ikkunaan
heijastuvan
näen kynttilän
pienen liekin
lämpimän
pimeään maailmaan
valoa kaipaavalle
Valosta suuremmasta
tiedän joulun kertovan
Joulurauhaa!*

Muistot

*Taas tuntuu,
että reppu on tyhjä.
Mikä enemmän painaa
kuin tyhjyys?
Joskus oli reppuni täysi,
mutta askel kevyt.
Huolettomasti
kai hukkasin
reppuni sisällön.
Kuitenkin
löytyi jotakin
reppuun pantavaksi.
Salataskuun
pieneen tilaan
kätkin
joskus huomaamattani
matkan varrelta
suljetun rasian täydeltä
löytöjäni tien pölystä.
Kun reppu tyhjeni,
löysin rasian.
Otin esille,
avasin.
Kerätyt kivet,
toiset teräväsärmäiset,
haavoittavatkin
loistivat käsissäni
kuultavina, hioutuneina.
Katselin, kääntelin.
Itkin.
Enhän tiennyt
kantaneeni aarretta
tyhjän reppuni pohjalla.*

Lumienkeli

*Matkani varrella,
penkalla tieni,
uusi puhdas lumi
kutsuvana.
Pehmeänä kuin uni.
Minä, kai tyttö pieni,
heittäydyn sen syliin
selälleni.*

*Ylläni sininen taivas.
Levitin käteni,
lennän.
Sormeni piirtävät
pehmyteen
kaaren kantavan.
Jalkani painavat
untuvapilveen
Hameen hulmuavan.
Unelman tavoitan,
riemun huikaisevan.*

*Palattuani
jälleen jaloilleni
huomaan tallanneeni
enkelin helman,
särkeneeni unelman.*

*Olisi pitänyt nousta varovammin
tai kontata kauemmaksi.*

Muistathan

*Muistathan
silloinkin
kun päältä katsoen
ei siltä näytä
syvällä sisimmässäni
sykkii yhä
rakkauteni sinuun
vaikka luulit
sen jonnekin
jo kadonneen*

*Onnellista
on etsiä
yhdessä
kulkea syvemmälle
nähdä
metsä puilta
läsnäolo*

*Mikä löytämisen riemu
yhä se sykkii
kutkuttavana
elävänä
tahtoen tulla jaetuksi
omistetuksi
yhdessä*

Kaksi joulua

Sävel: "Me käymme joulun viettohon"

*Sun katseessas, oi lapsonen
kuin joulun tähdet nään,
kun niiden tuikkeen tulkitsen
jään hiljaa miettimään.
– on sulla joulu kylläinen,
taas lahjat, herkut täyttää sen.*

*Vaan muista pientä ystävää
tuon vieraan kaukomaan
hän raunioille itkemään
jää yksin tuskissaan,
ei äitiä, ei isää nää,
ei yhtään joulun kynttilää.*

*Yks' ystävä on hälläkin,
– tuo lapsi Kuninkaan,
hän tarttuu käsiin pienihin
vie juhlaan korkeimpaan.
– Miks' joutuu viaton lapsonen
tääll' uhriks maailman julmuuden?*

*Oi, kirkassilmä, syömmessäs
jos ymmärtäisit sen
antaisit varmaan leivästä
myös hälle murusen,
kas, monta pientä pisaraa
voi suuren järven kasvattaa.*

Ulla Ylinen
mielessään keräys Kenian lapsille

Ratkaisut sivun 63 ristikoihin.

Tuttu kirkko

1. hyppyri
2. syylä
3. mahtava
4. tänään
5. koira
6. jalava
7. otava
8. levätä
9. isoisä

Pystysuoraan muodostuva sana:
PYHÄOLAVI

Vapaa aikaa

1. lahja
2. tonttu
3. tuuli
4. pulkka
5. tiuku
6. koulu
7. ilo
8. lumi
9. joulurauhaa

Pystysuoraan muodostuva sana:
JOULULOMA

Jäljet

*Sovitin askeleitani
suurten saappaitten jälkiin.
Ei se helppoa ollut.
Helpompaa kuitenkin
kuin umpihankeen.
Olihan sentään
selvillä suunta.*

Kutsu

*Luminen aukea.
Koskematon
hanki hohtaa
talvi-illan
viime hämärässä.
Kaukana
kinosten takana
määränpää
valaistu ikkuna
kutsuvana.*

*Umpihanki.
Ei tietä,
ei jälkiä.
Vain kutsu.*

*Kuljen kompuroiden.
Taakseni en katso.
Miksi katsoisin
surkeita jälkiäni.
Aamulla
ne jo peittää
puhdas lumi.
Silloin olen jo
perillä.*

Leena Ojala

Anagrammien ratkaisut

1. rosolli
2. hernekeitto
3. kaalikääryle
4. kinkkukiusaus
5. livekala
6. lanttulaatikko
7. lohilaatikko
8. karjalanpaisti
9. puolukkapuuro
10. rusinasoppa

Kutsuvat kellot kotoisen kirkon

Kotikirkon tutut kellot – kuulen ne vasta kirkon luokse saavuttuani. Oma sointinsa niillä on – tunti- sin ne muiden joukostakin.

Mutta lapsuuteeni ja osin nuoruuteeni- kin kuuluu eräs kellojen kutsu, ihmeellinen ja unenomaista rauhaa tuonut. Lauantai- ehtoon kello kuuden kellot – pyhärauhan alkamisesta kertovat.

Kesälauantai-iltoina, tynnellä säällä, metsälinjoja pitkin, etelästä ne kuuluivat – Halkivahan kirkon kellot.

Piharinteessä, kivellä istuen niitä kuunte- limme. Oli hiljaisuus ja rauha – kaukai- siin kumahduksiin yhtyi vain lintujen liverrystä ...

Matkaa Halkivahan kirkolle on meiltä, Ekojärveltä, linnuntietä noin 12 kilome- triä, Sammaljoelle saman verran ja Tyrvään kirkkoon noin 20.

Metsälinjat varmaan antoivat tuon kuu- luvuuden Halkivahasta asti.

Myöhemmin, elämisen äänenkö lisään- tymisestä johtuen, kuuluminen lakkasi.

Se oli silloin syrjäseudun lapselle suurta ja Pyhän tunnun kosketus. Vieläkin se kos- kettaa, kun se mieleen muistuu.

Mutta tuo kellojen kutsu; kutsuhan se on ja sitä hän se viestittää, että yksin ja

yhdessä kävisimme Jumalan huoneeseen, Hänen palveltavakseen ja iloitsemaan siitä, että Hän, Vapahtaja, tuli ja toi meille elämän ja autuuden.

Betlehemin tähti, sen kutsu ja ohjaus, joh- datti Itämaan tietäjät Seimen luokse.

Sitä Sanomaa Vapahtajasta kuuluttivat silloin enkelit kedon paimenille.

Sitä kuuluttaa meille yhä Jumalan sana. Se kertoo, että Hän, Vapahtaja, tuli jokais- ta varten. Hänelle on yhtä tärkeä ja rakas jo- kainen.

Hän on yksinäisen ja uupuneenkin turva ja lohdutus.

Hän on lähellä, vaikka askel kirkkoon ei enää kantaisikaan.

Mutta yhdessä, sisarina ja veljinä Kris- tuksessa, kutsu kotikirkon alttarille kuuluu: "Tulkaa minun tyköni kaikki..."

Sinne johdattaa tänäkin jouluna Seimen tähti, kellojen kutsu ja Jumalan Sana, joka polvesta polveen on kutsua ja Sanomaa ju- listanut.

Samaa Ilosanomaa se nytkin kuuluttaa: "Teille on syntynyt Vapahtaja!"

Rauhaisaa Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle.

Etua elämään. OP-Pohjolasta

IDEA

*Lämmintä
Joulumieltä
sekä
Virtaa Tulevaan
Vuoteen!*

t: sähköasiantuntijasi

+ TYRVÄÄN SÄHKÖTYÖ -

Asemakatu 23, 38210 Sastamala
(03) 511 3055 • www.tyrvaansahkotyo.fi

Kodinomaista palveluasumista
SASTAMALAKOTI

Hossantie 3, 38210 Sastamala, puh. (03) 511 2721
sastamalakoti@sastamalakoti.fi
www.sastamalakoti.fi

Hyvää Joulua

- Maalit • Matot • Parketit
- Kaakelit • Tapetit • Liimat
- Työvälineet • Tarvikkeet...

Lähes kaikki,
mitä sisustukseen tarvitset.
Ja lisäksi...

ASiantuntevaa väri-alan palvelua

VÄRIRASTI KY

PESURINKATU 5 VAMMALA, puh. 514 3220

Rauhallista Joulua ja onnellista vuotta 2010!

t. Silmäsema Sastamalan
henkilökunta ja silmälääkärit!

SASTAMALA

Puistokatu 18, (03) 511 4299

Palvelemme: ma-pe 9.30-17.30

parillisen viikon la 9.30-13.30

www.silmaasema.fi

SILMÄASEMA

Elämä on näkemisen arvoinen

Hyvää Joulua ja Valoisaa Uutta Vuotta

Kuva: Konistimäe

SÄHKÖLIIKE

Matti Rantala Oy

Hopunkatu 3, 38200 SASTAMALA

p. (03) 514 1311, 0500 631 380

www.sahkoliikerantala.fi

Hyvää Joulua!

TARKKUUTTA JA TYYLIÄ SILMILLE OMALTA OPTIKOLTA

Vammalan Optiikka

• Puistokatu 16 • Sastamala • puh. (03) 511 4109

Hinta: 7 €

6 430014 101006